

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ALAIN BADIOU

TARİHİN UYANIŞI

Fransızcadan Çeviren: Murat Erşen

MONOKL

ALAIN BADIOU

TARİHİN UYANIŞI

Fransızcadan Çeviren: Murat Erşen

MONOKL

Fransız radikal solunun en önemli düşünürlerinden birisi kabul edilen Alain Badiou, Uluslararası Felsefe Okulu'nda, École Normale Supérieure'de ve European Graduate School'da dersler vermektedir. Felsefenin sanat, aşk, bilim ve politikayı birlikte olanaklı kıldığını savunan Badiou hakikat ve evrensellik kategorilerine bir geri-dönüşü ifade etmektedir. Aldığı matematik eğitiminin fazlasıyla ağırlığını hissettirdiği Badiou'nun felsefi yapıtları Platon, Hegel, Marx, Lacan ve Deleuze gibi filozoflarla köprüler kurmaktadır. Fransa'daki politik yaşama da etkin olarak katılan ve 1968 olaylarını kendi felsefi ve politik kariyeri açısından önemli bir an olarak gören Badiou halen *L'Organisation Politique* içinde siyasal mücadelesine devam etmektedir. Başlıca yapıtları arasında *Théorie du sujet* (1982; Özne Teorisi), *L'Être et l'événement* (1988; Varlık ve Olay), *Manifeste pour la philosophie* (1989; Felsefe İçin Manifesto), *L'Éthique* (1993; Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme), *Deleuze: Varlığın Uğultusu* (1997) sayılabilir.

Yazarın Monokl'daki Diğer Kitapları:

Heidegger. Nazizm, Kadınlar, Felsefe - Barbara Cassin ile birlikte
Sonlu ve Sonsuz

Felsefe ile Politika Arasındaki Gizemli İlişki

Deleuze: Varlığın Uğultusu (2012 - Yayına hazırlanıyor)

Cinsel İlişki Yoktur, Lacan'ın Etourdit'si Üzerine İki Ders - Barbara Cassin ile birlikte (2012 - Yayına hazırlanıyor)

- 1- Ahmet Soysal
İlke Olarak Yaşam Üstüne Notlar ya da Mini-Etika
- 2- Jean-Luc Nancy
Demokrasinin Hakikati
- 3- Jean-François Lyotard
Pagan Eğitimler
- 4- Ahmet Soysal
Birlikte ve Başka I ve II
- 5- Thomas de Quincey
Immanuel Kant'ın Son Günleri
- 6- Jean-Luc Nancy
Tanrı, Adalet, Aşk, Güzellik
Dört Küçük Konferans
- 7- Emmanuel Levinas
Maurice Blanchot Üstüne
- 8- Michel Henry
Marx'a Göre Sosyalizm
- 9- Arthur Machen
Büyük Tanrı Pan - En Derindeki Işık
- 10- Sheckley, Clarke, Doyle, Asimov
Yamuk Bakan Öyküler (seçki)
- 11- Marguerite Duras
Yıkmak Diyor Kadın
- 12- Giorgio Agamben
Dünyevileştirmeler
- 13- Hervé Le Tellier
Bar Sonatları

14- Alain Badiou
Felsefe ile Politika
Arasındaki Gizemli İlişki

15- Alain Badiou
Sonlu ve Sonsuz

16- Alain Badiou - Barbara Cassin
Heidegger. Nazizm, Kadınlar, Felsefe

17- Alain Badiou
Tarihin Uyanışı

MonoKL
“Mono Kurgusuz Labirent”

YAZININ DOSTLUĞU
ile
DOSTLUĞUN YAZISI

MonoKL Yayınları
KuloğluMah. Gazeteci Erol
Dernek Sk No:14 D:4 Taksim
Beyoğlu - İstanbul

e-posta: editor@monokl.net
www.monokl.net

Alain Badiou
Tarihin Uyanışı

Yapıtın Özgün Adı: *Le réveil de l'histoire*
Circonstances 6

© Editions Lignes, 2011
© Monokl Yayınları, 2011

Birinci Basım: 2011 Kasım
Yayıma Hazırlayan: Volkan Çelebi - Atakan Karakış
Düzeltili: Barış Bayram
Kapak Tasarım: Janset Karavin
ISBN: 978-605-62624-6-3
Sertifika Numarası: 22834

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Monokl Atölye - Esma Karal
Baskı ve Cilt: Bayrak Matbaacılık
Davutpaşa Cd. No:14/2 Topkapı İstanbul

ALAIN BADIOU

TARİHİN UYANIŞI

Fransızcadan Çeviren: Murat Erşen

MONOKL

I. Giriş	9
II. Bugün Kapitalizm	11
III. Doğrudan Ayaklanma	31
IV. Gizli Ayaklanma	47
V. Ayaklanma ve Batı	75
VI. Ayaklanma, Olay, Hakikat	91
VII. Olay ve Politik Örgütlenme	103
VIII. Devlet ve Politika: Kimlik ve Türsellik	117
IX. Öğretiye İlişkin Özet	137
X. Şair ile Birlikte Bitirmek İçin	155

EKLER	163
Tunus, Mısır: Halk Ayaklanmalarının Evrensel Boyutu	169
Şimdiki Zaman Üstüne Küçük Bir Diyalog	181

GİRİŞ

Neler oluyor? Yarı büyülenmiş yarı harap olmuş halde, neye tanık oluyoruz? Yorgun düşmüş bir dünyanın ne olursa olsun sürüp gitmesine mi? Utkulu genişlemesine maruz bulunduğumuz aynı dünyanın yararlı bunalımına mı? Bu dünyanın sonuna mı? Başka bir dünyanın ortaya çıkışına mı? Peki, hoş görülür hiçbir dilde hiçbir açık ada sahip değilmiş gibi görünen yüzyılın sınırında, bize neler oluyor? Efendilerimize danışalım: ağırbaşlı bankacılar, önde gelen medyatik kişiler, büyük komisyonların bel bağlanmaz adamları, “uluslararası topluluğun” sözcüsü, işi başından aşkın başkanlar, yeni filozoflar, fabrika ve emlak

sahipleri, borsa ve idare konseyi mensupları, muhalefetin çenebaz politikacıları, sitelerin ve taşraların hatırı sayılır kişileri, büyüme ekonomistleri, vatandaşlık sosyologları, her türden krizin uzmanları, “medeniyetler çatışması”nın peygamberleri, polis, adalet ve “tarikat”ın büyük şefleri, kar tahmincileri, verim hesaplamacıları, ciddi gazetelerin düzgün editörleri, insan kaynakları yöneticileri, kendileri için sıradan adamlar olmayan insanlar, sıradan insanlar olarak kabul etmemeye özen gösterilecek insanlar. Bu konuda ne diyorlar, tüm bu idareciler, tüm bu fikir üreticiler, tüm bu sorumlular, enayileri tuzağa düşüren tüm bu zorbalar (*satrapes-nigauds*)?

Hepsi dünyanın baş döndürücü bir gidişatla değiştiğini ve, cezasının yıkım ya da ölüm (onlar için, bu aynı şey) olmaması için, bu değişime ayak uydurmamız gerektiğini, yoksa artık, bu gidişat içindeki dünyada, kendi gölgemizden başka bir şey olmayacağımızı söylüyorlar. Dur durak bilmez “modernleşme” içinde, kaçınılmaz ıstırapları gık bile demeden kabul ederek, enerjik bir biçimde angaje olmamız gerektiğini. Bize her gün meydan okuyan doymak bilmez rekabetçi dünya göz önüne alındığında, diyorlar, üretkenliğin, bütçelerin kısılmasının, teknolojik yenili-

ğın, bankalarımızın sıhhatinin, istihdam akışkanlığının derbentlerinin sarp yamaçlarını tırmanmak gerekir. Her rekabet özünde sportiftir: hepsini özetlersek, zamanın şampiyonlarının (bir Alman ası, Taylandlı bir borsa sim-sarı, Britanyalı eski bir asker, yeni bir Çinli, her daim ateşli Yankee'yi saymıyoruz bile) yanında son kopan gruba katılmak ve asla kümenin kuyruğunda nal toplamamak durumundayız. Bunun için, herkes pedallara asılmalı: modernleşmek, reform yapmak, değişmek! Kampanya yürüten hangi devlet adamı reform, değişim, yenilik önermekten kendini bağışık tutabilir? Hükümetler ile muhalefetler arasındaki tartışma hep şu biçimi alır: ötekinin dediği gerçek değişim değildir. Daha yeni boyanmış bir muhafazakarlıktır. Gerçek değişim, benim! Bunu anlamak için bana bakmak yeterli. Reform yapıyorum, modernleştiriyorum, her hafta yeni yasalar yağıyor, bravo! Tekdüzelikten kopalım! Kahrolsun arkaizmler!

Değiştirelim öyleyse.

Değiştirelim de neyi değiştirelim? Eğer değişim süregelen olacaksa, yönü, öyle görünüyor ki, değişmezdir. Zenginler daha az vergi ödeyerek zenginleşmeye devam edebilsin; şirketlerin efektifleri işten çıkarmaların ve sosyal planla-

rın büyük yardımıyla düşürülsün; kamusal olan her şey özelleşsin ve böylece, nihayet, kamu yararına (özellikle “anti-ekonomik” kategori) değil, ama zenginlerin zenginliklerine ve söz konusu zenginlerin yardım ordusunu oluşturan orta sınıfların, maalesef maliyetli, gereksinimlerine katkıda bulunsun; zenginlerin ve yarı zenginlerin içlerinde ve sayelerinde eğitim, bakım gördükleri, barındıkları, ulaşımdan yararlandıkları yerlerin ve araçların fakirlerin ve asimile edilenlerin içinde kürek çektikleriyle karışmaması için, okullar, hastaneler, lojmanlar, ulaşım ve iletişim, yani yaşamın herkes için kabul edilebilir bu beş direği, önce bölgeselleşsin (bu ileri bir adımdır), sonra rekabete sokulsun (bu esastır) ve sonuçta pazara teslim edilsin (bu belirleyicidir); buralarda çoğunlukla onlarca yıldır yaşayan ve çalışan yabancı taşralardaki işçiler haklarının hiçe indirildiğini görsün, çocukları aransın, yasal evrakları feshedilsin ve onlara karşı öfkeli “uygarlık” ve “değerlerimiz” kampanyaları yürütülsün; ve özellikle de “laiklikleri”ni illa gösterme derdindeki genç kızlar sokaklara ancak başları ve geri kalan kısımları da açık çıksın; zihinsel engelliler ebediyen hapse konsun, aşağı halkın semirdiği sayısız toplumsal “ayrıcılıklar”ın ardından kovalansın; biraz her yerde,

özellikle Afrika'da, "insan haklarına", yani güçlülerin devletleri parçalama, her yerde –şiddetli işgal ile hayaletimsi "seçimler" in birleşimi sayesinde– bu güçlülere ülkenin kaynaklarının tamamını yok pahasına peşkeş çeken satılmış uşakları iktidara getirme haklarına saygı gösterilmesi için kanlı askeri seferler yapılsın diye konjonktürün bize dayattığı tüm önlemleri almak gerekir. Gerekçeleri ne olursa olsun ve bu gerekçeler geçmişte "modernleşme"ye yararlı olsa da, saygılı uşaklar olsalar da, birden ülkelerinin bölünmesine, güçlüler tarafından yağmalanmasına, bununla at başı giden "insan hakları"na muhalefet edenler, modernleşme mahkemelerine verilecek ve mümkünse asılacaklar.

"Değişim" in değişmez hakikati, "reform" un güncelliği, "modernleşme" nin somut boyutu budur. Efendilerimiz için dünya yasası işte budur.

Bu küçük kitap bunun karşısına meselelere ilişkin bir parça farklı bir vizyon koymaktadır; bunu burada üç nokta da özetleyeceğiz:

1. "Modernleşme", "reform", "demokrasi", "Batı", "uluslararası topluluk", "insan hakları", "laiklik", "modernleşme" ve bunun gibi birbirinin yerini alabilen adlar altında, yalnızca, küreselleşen kapitalizmin gelişiminin ve onun

politik hizmetçilerinin eylemlerinin bu kavramların doğdukları zamandaki normlara uygun olmasını hedefleyen, benzeri görülmemiş bir gerilemenin tarihsel girişimini buluyoruz: 19. yüzyıl ortasının coşkulu liberalizmi, finansçı ve emperyal bir oligarşinin sınırsız iktidarı ve, Marx'ın deyişiyle, “sermayenin vekilleri”nden oluşan sahte parlamentarizm. Bunu yapmak için, işçi hareketinin, komünizmin ve otantik [hakiki, sahici] sosyalizmin örgütlü biçimlerinin varoluşunun 1860 ile 1980 arasında icat etmiş ve dünya ölçeğinde dayatmış olduğu her şey, böylece liberal kapitalizmi savunmaya geçirerek, acımasızca yok edilmeli ve emperyalizmlerin esaslı hakkı –ünlü “değerler”– yeniden tesis edilmeli. Şu an geçerlilikte olan “modernleşme”nin biricik içeriği işte budur.

2. Fiili an aslında, gerilemeye karşı dünya çapında bir halk ayaklanmasının en başlangıç anıdır. Henüz kör, naif, dağınık, güçlü kavramdan ve süregelen örgütlenmeden yoksun olan bu başkaldırı doğal olarak 19. yüzyıl işçilerinin başkaldırılarına benzer. O halde, en kötünün öylece tekrar etmesine karşı, sayesinde Tarih'in bir uyanışının işaretlerini veren ve onu tesis eden *ayaklanmalar zamanında* olduğumuzu söylemeyi öneriyorum. Efendilerimiz bunu biz-

den daha iyi biliyorlar: gizlice titreyip, hukuki araç gereçler biçiminde olduğu kadar dünya düzenini sağlamakla yükümlü silahlı müfrezeler biçiminde de ordularını güçlendiriyorlar. Bizimkilerini yeniden inşa ya da icat etmek acildir.

3. Bu anın, mağlup ama utkulu kitlenin epizodlarında (parçalarında) ya da çürümüş sendikalar ya da parlamenter partiler gibi “temsili” örgütlerin bitimsiz oportünizmlerinde durup kalmaması için, Tarihin uyanışı aynı zamanda Fikrin de uyanışı olmak zorundadır. Sermayenin lejyonelerinin bayrağı haline gelen demokrasinin bozuk ve boş versiyonunu olduğu gibi, buhranın yerel olarak şans verdiği küçük bir faşizmin ırksal ve ulusal kehanetini dize getirmeye elverişli tek fikir, ne kadar geçici olurlarsa olsunlar, isyanların uzun ömürlü çeşitliliğinin bize öğrettikleri tarafından beslenen ve yeniden masaya yatırılan Komünizm fikridir.

I - BUGÜN KAPİTALİZM

Olası Potansiyel siyasi arkadaşlarımla oluşturduğu “cephe” de dahil, bana çoğunlukla çağdaş kapitalizmin ayırıcı özelliklerini hesaba katmadığım, bu konuda bir “Marksist çözümleme” sunmadığım için sitem ediliyor. O zaman, bana göre, komünizm havada asılı kalmış bir fikir oluyor, ben de sonuçta gerçekte hiçbir demirleme yeri bulunmayan bir idealist oluyorum. Bundan başka, kapitalizmin şaşırtıcı dönüşümleri; obur bir yüz ifadesiyle, “*post-modern*” kapitalizmden bahsedilmesine müsaade eden dönüşümler karşısında dikkatsiz oluyorum.

Örneğin Antonio Negri, komünizm fikri üzerine ulus-

lararası bir konferans sırasında –onun bu konferansa katılmasından çok memnundum ve hala da öyleyim–, beni herkesin önünde Marksist bile olmadan komünist olduğunu iddia edenlerin örneği olarak gösterdi. Ona genel hatlarıyla bunun komünist bile olmadan Marksist olduğunu iddia etmekten yeğ olduğu şeklinde yanıt verdim. Halk arasında yaygın kanıya göre, Marksizm, ekonomiye ve ondan türeyen toplumsal çelişiklere belirleyici bir rol vermekten ibaret olduğuna göre, bugün kim “Marksist” değildir ki? En başta, borsa sallanır sallanmaz, kalkınma hızı düşer düşmez titreyen ve daha gecesinde bir araya gelen efendilerimiz “Marksist”tir. Gelgelelim, “komünizm” kelimesini burunlarına sokun, havaya sıçrayıp sizi cani olarak göreceklerdir.

Burada, artık rakipleri ve hasımları dert etmeksizin, ben de, masumane, bütünüyle, bunu tekrar etmeyi gerektirmeyecek bir doğallıkla Marksist olduğumu söylemek isterim. Çağdaş bir matematikçi Euclides’e ya da Euler’e sadık olduğunu kanıtlamayı dert eder mi? Eşitlikçi toplumsal bir örgütlenme amacındaki ussal politik mücadeleyle özdeşleştirilen gerçek Marksizm kuşkusuz 1848’e doğru, Marx ve Engels ile birlikte başladı, ama Lenin, Mao ve bazı baş-

kalarıyla birlikte o zamandan beri yol kat etti. Bu tarihsel ve kuramsal öğretimlerden beslendim. İnşaya tekrar başlamak dışında hiçbir işe yaramayan çözülmüş problemleri iyi bildiğimi sanıyorum, düşünme ve deneyim gerektiren askıda kalmış problemleri, bize kökten düzeltmeler yapmayı ve zor buluşları dayatan iyi işlenmemiş problemleri. Her canlı bilgi, tekrarlanıp duran betimlemelerden değil kurulmuş ya da yeniden kurulmuş olan ya da kurulması ya da yeniden kurulması gereken problemlerden oluşur. Marksizm de bu konuda bir istisna yaratmıyor. O ne ekonominin bir dalıdır (üretim ilişkilerinin teorisi) ne sosyolojinin bir dalı ("toplumsal gerçekliğin" nesnel tasviri), ne de bir felsefe (çelişkilerin diyalektik düşüncesi). O, yeniden söyleyelim, var olan toplumu yıkmak ve sonunda adı "komünizm" olan, kolektif örgütlenmenin eşitlikçi ve ussal bir figürünü açıp yaymak için gerekli politik araçların örgütlü bilgisidir.

Bununla birlikte eklemek isterim ki çağdaş kapitalizmin "nesnel verileri" söz konusu olduğunda, özellikle daha az bilgi sahibi olduğumu sanmıyorum. Küreselleşme, globalizasyon mu? Sanayi üretiminin pek çok kaleminin, işçiliğin düşük maliyetli, politik rejiminse otoriter olduğu ülkelere kaydırılması mı? 80'li yıllar boyunca, bizim eski gelişmiş/

kalkınmış ülkelerimizde, işçi ücretlerinin sürekli artışı ve devlet ile sendikalar tarafından örgütlenen toplumsal yeneden dağılım ile, kendi merkezinde toplanmış bir ekonomiden, küresel değiş tokuşlarla bütünleşmiş ve dolayısıyla ihracatçı, uzmanlaşmış, karları özelleştiren, riskleri kamu-laştıran ve dünya çapında eşitsizlik artışını göze alan liberal bir ekonomiye geçiş mi? Sermayenin çok hızlı bir biçimde finans sermayesi altında yoğunlaşması mı? Sayelerinde önce sermayelerin sonra da metaların dolaşımının dikkat çekici oranda hızlandığı yeni araçların (hava taşımacılığının yaygınlaşması, evrensel telefon ağı, mali mekanizmalar, internet, anlık kararların başarısını temin etmeyi hedefleyen programlar) kullanılması mı? Yeni türev ürünler ve riskler karmasının incelikli bir matematiği sayesinde spekülasyonun giderek gelişmesi ve karmaşıklaşması mı? Ülkelerimizde, köylülüğün ve toplumun her türlü kırsal örgütlenmesinin çarpıcı zayıflaması mı? Bunun sonucu olarak, var olan toplumsal ve politik rejimin temel direği olarak kentli küçük burjuvanın tesis edilmesinin mutlak zorunluluğu mu? Büyük ölçekte ve öncelikle büyük burjuva zenginleri arasında, Aristoteles kadar eski olan, orta sınıfların “demokratik” yaşamın alfa ve omegası olduğu şek-

lindeki kanının dirilişi mi? Afrika'da, özellikle tüm "Batılı" yağmaların ve bunun sonucu olarak her türlü canavarlığın yaşandığı bu kıtada, ham maddelere ve enerji kaynaklarına düşük fiyatla ulaşmayı temin etmek için, kimi zaman sesi duyulmaz hale gelen kimi zaman da aşırı bir şiddete sahne olan dünya çapında mücadele mi? Bunların hepsini aşağı yukarı doğru olarak biliyorum, tıpkı açıkçası herkes gibi.¹

Mesele, bu anekdotik (*anecdorique*) bütünün, "post-modern" bir kapitalizm, yeni bir kapitalizm, Deleuze-Guattari'nin arzulayan makinelerine layık bir kapitalizm, kendi başına yeni türde ortak bir akıl doğuran, bugüne kadar köleleştirilmiş kurucu bir erkin başkaldırmasına neden olan bir kapitalizm, devletlerin eski iktidarını aşan bir kapitalizm, yığınları proleterler haline getiren ve küçük burjuvaları maddi olmayan aklın işçileri yapan bir kapitalizm, uzun lafın kısası, komünizmin doğrudan tersi olduğu bir kapitalizm, Öznesi adeta onun paradoksal varoluşunu destekleyen gizli komünizmininkiyle aynı olan bir kapitalizm

¹ Çağdaş kapitalizmin biçimlerinin çok açık şekilde görülmesi için, Pierre-Noël Giraud'nun iki kitabının okunmasını tavsiye ediyorum: *L'Inégalité du monde contemporain* (Paris, Gallimard, 2001) et *La Mondialisation* (2008). Giraud, 1970'lerin sonundan itibaren dünya çapında kapitalizmin geçirdiği küresel (ve tepkisel) dönüşümleri çok ikna edici bir biçimde aydınlatıyor.

meydana getirip getirmediğidir. Komünizme dönüşmesinin arifesinde olan bir kapitalizm. Negri'nin, büyütülmüş ama sadık, konumu budur. Ama daha genel olarak, otuz yıldır teknolojik dönüşümler ve kapitalizmin kesintisiz gelişmesi tarafından büyülenenlerin ve hakim ideolojiye aldanarak ("her şey daima değişiyor ve bu unutulmaz değişimin ardından koşuyoruz"), Tarihin mucizevi bir dilimine iştirak ettiklerini hayal edenlerin hepsinin konumu budur –söz konusu tarihsel dilimin niteliğine ilişkin nihai yargıları ne olursa olsun.

Benim konumumsa tam olarak zıddıdır: çağdaş kapitalizm klasik kapitalizmin tüm özelliklerine sahiptir. Bu kapitalizm, mantığı, kararlı ve yerel olarak muzaffer sınıfın eylemleri tarafından artık bozulmadığı andan itibaren, ondan beklenene kesinlikle uygundur. Sermayenin oluşumuna ilişkin olarak, Marx'ın öndeyisel tüm kategorilerini alalım, bunların apaçıklıklarının şimdi tamamıyla doğrulandığını göreceğiz. Marx "dünya pazarı"ndan söz etmedi mi? Ama 1860'daki dünya pazarı bugün olduğu şeye göre neydi ve boşuna mı "küreselleşme" olarak adlandırılmak istendi? Marx sermayenin yoğunlaşmasının/bir elde toplanmasının (concentration) kaçınılmaz niteliğini düşünmedi mi?

Bu yoğunlaşma neydi, her gün yeni birleşmelerin açığa çıkardığı canavarlara bakıldığında, bu öndeyide bulunulduğu dönemdeki mali kurumların ve işletmelerin boyutu neydi? Uzun zaman Marx'a, tarımın aile işletmesinin yönetiminde kalacağı yönünde itiraz edildi, oysa o *yoğunlaşmanın* kuşkusuz taşınmaz mülkleri (*propriétés foncières*) ele geçireceğini haber veriyordu. Ama bugün biliyoruz ki, gerçekten de, kalkınmış denenen ülkelerde (emperyal kapitalizmin engelsizce yerleştiği ülkelerde), tarımdan geçinen nüfus kesiminin adı bile geçmemektedir. Ve bugün taşınmaz mülklerin ortalama sahası, köylülerin Fransa'da toplam nüfusun % 40'ını temsil ettiği dönemde olduğuna kıyasla nedir? Marx, başka şeyler arasında, kapitalizmin temel us dışılığını tasdik eden dönemsel buhranların kaçınılmaz niteliğini ve savaşlar gibi onca emperyal faaliyetin zorunlu karakterini kesinlik ile çözümledi. Çok ağır buhranlar onun yaşadığı dönemde dahi bu çözümlemeleri doğrularken, emperyalistler arası ve sömürgeci savaşlar kanıtlamayı tamamladı. Ama havaya giden değerin miktarına ilişkin olarak tüm söylenenler, 1930'lu yıllarda meydana gelen buhran ile mevcut buhrana göre ve 20. yüzyılda vuku bulan iki dünya savaşına, vahşi sömürge savaşlarına, bugünün

ve yarının batı “müdahaleleri”ne göre hiçti. Şimdiye kadar nüfusun çok büyük kesimlerinin yoksullaşması, tüm dünyanın durumu –ve sadece kapısındaki değil– düşünülürse, hiç bu kadar ayyuka çıkmamıştı.

Aslında, fiili dünya tam da, dahiyane bir önceleme, bir tür gerçek bilim-kurguyla, Marx’ın kapitalizmin us dışı ve doğrusu canavarca gücüllüklerinin tam bir serpilip yayılması olarak haber verdiği dünyadır.

Kapitalizm halkların kaderini küçücük bir oligarşinin parasal heveslerine teslim eder. Bir anlamda, bir haydutlar rejimidir. Dünyanın kanununun, bir mirasyediler ve sonradan görmeler güruhundan oluşan gizli ellerin acımasız çıkarları tarafından oluşturulması nasıl kabul edilebilir? Tek ölçütü kar olan insanlar akla yatkın biçimde “haydutlar” diye adlandırılmaz mı? Peki ya bu ölçütün hizmetinde, gerekirse milyonlarca insanı çiğneyip geçmeye hazır olanlar? Gerçekten de milyonlarca insanın kaderinin böylesi haydutların hesaplarına bağlı olması artık öylesine dile düşmüş, öylesine göze parmaktır ki, haydutların kalem efendilerinin dediği gibi, bu “gerçeklik”in kabulü her gün daha da şaşırtıcıdır. Kendi kendilerini değerlendirmeci ilan eden anonim küçük bir grup, bir ekonomi profesö-

rünün tembel tenekelere yapacağı gibi, onlara kötü bir not verdi diye acımasızca iflasa sürüklenen devletlerin manzarası hem maskaralıktır hem de çok kaygı vericidir. Öyleyse sevgili seçmenler, gündüzleyin “pazar”ın temsilcilerinin, yani mülkiyet ve ortak mal dünyasının spekülâtörlerinin ve parazitlerinin kendilerine AAA yerine AAB notunu yapıştırdığını öğrendikleri için, liseli çocuklar gibi, gece titreyen insanları mı iktidara getirdiniz? Tek uğraşları milyonlarını oynadıkları lotaryadan çıkarlarının ne olduğunu ve olacağını hesaplamak olan yarı resmi efendilerin resmi efendilerimiz üzerindeki bu danışıklı dövüş hakimiyeti barbarca değil mi? Şunu hiç saymıyoruz bile, iç daraltıcı böğürtüleri –ah, vah vah!– mafyanın emirlerine baş eğerek ödenecektir, bu emirler de hiç değişmez: “Her şeyi özelleştirin. Fakir fukaraya, hastalara, işsizlere yardımı kesin. Bankalar dışında, kim olursa olsun tüm yardımları kesin. Yoksullara bakmayın, bırakın yaşlılar ölsün. Yoksulların maaşlarını düşürün, ama zenginlerin vergilerini de düşürün. Herkes 90 yaşına kadar çalışsın. Matematiği sadece tüccarlara, okumayı sadece büyük mülk sahiplerine, tarihi de teşkilatın ideologlarına öğretin.” Ama bu emirlerin yerine getiril-

mesi gerçekte milyonlarca insanın yaşamını harap edecektir.

Ama yine burada da, Marx'ın öngörüsü, bizim gerçeğimiz tarafından geçerli kılınmış, hatta aşılmıştır. O 1840-1850 yıllarının hükümetlerini "*Sermayenin vekilleri*" olarak nitelendirmişti. Bu, gizemin anahtarını verir: nihayetinde, finansın idarecileri ve haydutları aynı dünyadandır. "*Sermayenin vekilleri*" formülü ancak bugün tam olarak doğrudur ve dahası bu konuda Sarkozy ve Merkel gibi sağ hükümetler ile Obama, Zapatero ya da Papandreou gibi "sol" hükümetler arasında hiçbir fark yoktur.

O halde bizler kapitalizmin özünün ters yönde bir tamamlanışının, tıpkı 1792-1794 tarihli Büyük Devrim'den sonra 1815-1840 yıllarının karşı devrimci Restorasyon'u tarafından mümkün kılınmış olan 1850'li yıllar gibi, "kızıl yılları" (1960-1980) takip etmiş olan gerici/reaksiyoner fikirlerin restorasyonundan sonra gelen 1850'lerin ruhuna bir geri dönüşün tanıklarıyız.

Kuşkusuz Marx, proleter devrimin, komünizmin bayrağı altında, dehşetini zihin açıklığıyla algıladığı bu bütünsel serpilmeyi kısa keseceğini ve bizi esirgeyeceğini düşünüyordu. Onun zihnindeki, ya komünizm ya da barbarlıktı.

Bu konuda 20. yüzyılın ilk iki çeyreği boyunca ona hak vermek için yapılan inanılmaz girişimler gerçekte kapitalist mantığı frenledi ve yolundan saptırdı, bilhassa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra. Yaklaşık otuz yıldır, yaşanabilir alternatiflerin figürleri olarak sosyalist devletlerin yıkılmasından (S.S.C.B vakası) ya da açıkça komünist bir kitle hareketinin başarısızlığının ardından şiddetli bir devlet kapitalizmi tarafından bozguna uğratılmalarından (1965-1968 yıllarının Çin vakası) sonra, kapitalizmin ve onun idare ettiği toplumların gerçek özüne ilişkin Marx'ın tüm öndeyilerinin nihayet doğrulanışına tanık olmak gibi şüpheli bir ayrıcalığa sahibiz. Barbarlığın içindeyiz ve yakında ona son hızla gömüleceğiz. Ama o, ta ayrıntılarına kadar, Marx'ın örgütlü, proletarya gücünün, gelişini engellemesini umduğu şeye uygundur.

Demek ki çağdaş kapitalizm hiçbir biçimde yaratıcı ya da post-modern değildir. Kapitalizm, kendini Komünist düşmanlarından kurtardığına hükmederken, klasik iktisatçılardan sonra ve onların yapıtlarını eleştirel bir bakış açısından sürdüren Marx'ın genel havasını algılamış olduğu çizgide kendi yolunda gitmektedir. Tarihi uyandıranlar hiç kuşkusuz kapitalizm ve onun politik uşakları değildir,

tabii eğer “uyanış”la, hedefi kurulu düzenden gerçekten çıkmak olan, aynı anda hem yıkıcı hem de yaratıcı bir kapasitenin su yüzüne çıkışını anlıyorsak. Bu anlamda, Fukuyama haksız değildi: tam gelişiminin sonuna gelmiş ve, her ne kadar intihar gibi şiddet gösterileri içinde de olsa –ki bu maalesef muhtemeldir–, öleceğinin bilincinde olan modern dünya artık ancak “Tarihin sonu”nu düşünebiliyor, tıpkı Wagner’in *Walkyrie*’sinin ikinci perdesinde, kızı Brunehilde’ye tek düşüncesinin “son! son!” olduğunu açıklayan Wotan gibi.

Eğer Tarihin uyanışı varsa, onu aramamız gereken yer, kapitalizmin barbar muhafazakarlığının ve onun çılgına dönmüş gidişatını korumaya çalışan tüm devlet aygıtlarının gözü dönmüştüğü tarafında değildir. Mümkün tek uyanış, bir Fikrin gücünün kendisinde kök saldığı halka dayalı bir girişimin uyanışıdır.

II - DOĞRUDAN AYAKLANMA

Ben bu sayfaları yazarken, şimdiden pek çok şaibeli işe karışmış İngiliz Başbakanı Cameron'un, Londra'nın fakir mahallerindeki isyanlar konusunda yaptığı konuşmalara mazhar olduk. Yine burada da, 19. yüzyılın halk karşıtı boş ve parlak sözlerine dönüş çarpıcıdır. Bunlar olsa olsa eşkıya, ipsiz sapsız, hırsız, ipten kazıktan kurtulmuşlar taifesidir, kısacası "tehlikeli sınıflar"dır, aynı Kraliçe Viktorya zamanında olduğu gibi, mülkiyetin, malların korunmasının ve namuslu vatandaşların (ki bunlar ne olursa olsun hiçbir şeye baş kaldırmazlar asla) karşısına hastalıklı bir kült çıkarırlar. Bunların hepsi, ilkesel olarak acımasız, uzayıp gi-

den ve kör bir bastırmanın ilanını içinde taşır. Bu konuda Cameron'a güvenebiliriz: Birleşik Devletler'deki hapishanenin neredeyse toplama kamplarına benzer kullanımının arkasındaki akım olan Birleşik Krallık, "sosyalist" Blair yönetimi altında sert bir yaşamayı tam ayarına getirmiş olarak, Fransa'ya kıyasla, yüzde olarak nüfusun çok daha büyük bölümünü hapse atmıştır, halbuki iş gençleri hapsedmeye gelince aslında Fransa kimsenin gözünün yaşına bakmaz.

Terör ekmeyi (Dehşet saçmayı) tamamlamak için, televizyon, koç baş darbeleriyle tadını çıkara çıkara kapıları darmadağın eden (fakirlerin mal mülkünün kimsenin umurunda olmadığı hissedilir) ve gösterişli bir kaba sabalıkla kuşkusuz bilmem kim tarafından ifşa edilmiş ya da Haşmetmeaplarının hükümetinin kamusal alanın her bir tarafını, polislerin daimi röntgencisi olduğu devasa bir sahneye dönüştürerek doldurduğu şu sayısız kameralardan birine yakalanmış bir delikanlıyı dışarı çıkarmak için apartmanlara dalan, tepeden tırnağa silahlı ve teçhizatlı iri kıyım polis komandolarının görüntülerine yaltaklana yaltaklana geçit töreni yaptırmaktadır. Aynı zamanda, mahkemeler, şişe atanları, boya kutularını araklayanları, düzenin güçlerine

tokat atanları, çöp tenekelerini kundaklayanları, sesi fazla çıkanları, cebinde çakı taşıyanları, hükümete küfredenleri, koşanları, komşuları gibi yaparak vitrinleri indirenleri, kaba kelimeler kullananları, elleri cepte orta yerde duranları, hiçbir şey yapmayanları –ki ne kadar şüphe uyandırıcı bir davranış– ve hatta orada olmadıkları halde adaletin kendine acaba neredeydiler diye sorması gerekli olanları dudak uçuklatıcı ve karmakarışık cezalara mahkum etmektedir. Bunun nedeni, aynı kendi polisinden daha ileri giden Cameron’un soylu bir biçimde söylediği gibi: “söz konusu olan düzenin korunması değildi, söz konusu olan suçluluktur”. Üç bin kişiyi yargılatmayı göze alan Cameron’a göre, otuz bin şüpheliyi aradığını beyan eden polisine göre, binlerce suçlu birdenbire sokaklarda boy göstermişti –garip bir fenomen...

Her zaman olduğu gibi, Fransa’da da olduğu gibi, her meselede unutilan, gerçek suç ve aynı zamanda da tartışılmaz ve asıl kurbandır: polisin öldürdüğü kişi (ve çoğu kez kişiler). Kesinlikle hep aynı biçimde, “banliyöler”deki (bir zamanlar “varoşları” olduğu gibi, zarif şehirlerimizin büyük emekçi ve fakir kesimlerini, megapollerimizin kara kıtasını ifade eden kelime) halk gençliğinin ayaklanmaları polisin

faaliyetleri tarafından kışkırtılmaktadır. “Ovayı ateşe veren” kıvılcım her zaman devletin bir cinayetidir. Yine bir o kadar tekdüze biçimde, hükümet ve polisi, her meseledeki en küçük bir sorumluluğu üstlenmeyi kesinkes reddetmekle kalmaz, bir de ayaklanmayı, hukuki ve polisiye saldırı ve savunma araçlarını daha da güçlendirmek için bahane olarak kullanır. Hal ve gidişata ilişkin bu görüş sayesinde, “banliyöler”, kamusal gücün bu umutsuz bölgeler için duyduğu hor görülmesiyle bir ilgisizlik ile zora dayalı şiddetli ve ağır baskıların yan yana geldiği mekanlar olur. Tüm bunlar, sömürgeci kentlerdeki “yerli mahallerini”, Amerika’nın şaşalı döneminin siyahi gettolarını ya da Batı Şeria’da Filistinlilere tahsis edilen yerleri örnek alıyor. Uşak ruhlu aydınlar, az çok esmer olan tüm gençlerde, “değerlerimiz”e düşman “İslamcı” bir ayak takımı görerek baskının yardımına uçarak koşuyorlar. Nedir şu ünlü değerler? Kimse habersiz değil, bu değerlerin şunlar olduğu söyleniyor: Ataların kalıtı, Batı ve Laiklik. Yani kendini medeni olarak sunan tüm ülkelerde hakim ideoloji olan korkunç P.O.L.²

² Patrimoine (Ataların kalıtı), Occident (Batı) Laïcité (Laiklik) kelimelerinin kısaltılmışı (ç.n.)

POL adına, “kamuoyu”, sözde banliyölerdeki hemşerilerimiz söz konusu olduğu zaman, “sıfır hoşgörü” talep edecektir. Geçerken, bir tornavida çalan genç Siyah için “sıfır hoş gücü” varsa, aslında milyonlarca insanın yaşamını etkileyen, bankacıların ve hükümetin rüşvet yiyicilerinin faturları için sonsuz hoşgörü olduğuna da dikkat ediniz.

IMF’nin milyarlar yöneticilerini kelepçeli görünce göz yaşları döken incelikli aydınlar, banliyölerde, iktidarın “aşırı hoş görülü” olduğunu ve kanallarda asla yeterince Arap ve Siyah görülmeyeceğini düşünüyorlar.

Bu aynı POL adına, ve “çıkarlarımızın bulunduğu” zayıf Afrika ülkeleri söz konusu olduğunda, aynı kanaat “müdahale hakkı”nın icrasını talep edecektir. Gerçekten değerli olan değerlerimizin değerli şampiyonları olan idarecilerimiz, daha geçenlerde bayıldıkları ama şimdi dik kafalı ya da yararsız hale gelmiş küçük bir despotu bombalar altında ezecekler. Pek tabii, daha güçlü ve daha uyanık olduklarından, başlıca kaynaklara sahip olanlara, tepeden tırnağa silahlananlara ve rüzgarın döndüğünü hissederek uygun zamanlarda “reformlar” yapmış olanlara, yani saf batı kamuoyunun gözü önünde POL’dan yana beyanları kışkırtmış olanlara dokunmak söz konusu olmayacaktır.

Değerlerimizin altında, POL'ün altında hep şunu okuyun: POLis.

Devletin en iğrenç yüzünü gösterdiği bu süreçlerde, özellikle gerici bir anlayış etrafında bir o kadar nefret edilesi bir uzlaşım (*consensus*) yaratılır; bu anlayış şöyle özetlenebilir: ayaklanmanın hiddeti içinde bazı mülklerin tahrip edilmesi ya da malların çalınması bir gencin polis tarafından öldürülmesinden –ki bu cinayet ayaklanmanın kökeninde yer almaktadır– sonsuz derecede daha suçludur. Çok geçmeden, hükümet ve basın hasarları rakamlara döker. Ve işte tüm bu olanların yaydığı yapışkan fikir: genç bir insanın –kuşkusuz bir “siyah serseri”nin ya da “polis teşkilatı tarafından aranan” bir Arap’ın– ölümü tüm bu ek harcamalara kıyasla bir hiçtir. Ağlarız, ölüme değil, ama sigorta şirketlerine. Çetelere ve hırsızlara karşı, değerlerimize yabancı, POL’a düşman bir ayak takımının göz diktiği kalıtlarımız önünde jandarmalarla omuz omuza nöbet tutalım, çünkü bu ayak takımı yoksun kalmıştır (Kalıtı yok), Afrika’dan gelmiştir (Batılı değil) ve İslamcıdır (Laik değil).

Burada, *a contrario*, genç bir insanın yaşamının paha biçilmez olduğunu belirtmek gerekir ve onun toplumumuzun terk ettiği sayısız insandan biri olması ölçüsünde bu

daha da doğrudur. Hoş görülemez suçun, birkaç aracı yakmak ve mağazaları yağmalamak, genç bir insanı öldürmeninse anekdot olduğunu düşünmek tipik biçimde Marx'ın kapitalizmin merkezi yabancılaşması olarak değerlendirdiği şeye uygundur: eşyaların varoluşlar³, metaların yaşam, makinelerin işçiler üstündeki önceliğini o şu formülle özetliyordu: “ölü canlıyı ele geçirir.” Cameronlar ve Sarkozyler kapitalizmin bu ölümcül boyutunun gayretkeş ve söz götürmez aynasıdır.

Devletin, örneğin 2005'te Paris'te ya da 2011'de Londra'da işlediği cinayetlerin kışkırttığı ayaklanmanın şiddetli, anarşik olduğunu ve sonuçta kalıcı bir doğruluk barındırmadığını gayet iyi anlıyorum. Yine aynı şekilde, ayaklanmanın, aynı Kant'a göre Güzel'in “kavramsız hoş gitmesi” gibi, kavramsız yıkıp yaktığını ve yağma ettiğini de anlıyorum. Bu noktaya büyük bir ısrarla geri dönece-

³ Marksist yabancılaşma temasının, özellikle de şeylerin varoluşa üstün gelmesi ve dolayısıyla “ölü canlıyı ele geçirir” ifadesinin öznel sonuçları konusunun modern ve keskin edebi bir versiyonu için Georges Perec'in *Les Choses. Une histoire des années soixante* (1965) [*Şeyler, Altmışlı Yılların Bir Hikayesi*], Metis, ilk bas. 1988, çev. Sevgi Tamgüç] adlı yapıtı okunabilir ya da yeniden okunabilir. Hatırlatalım ki, dönemin söz dağarında, kapitalizmin toplumsal hakimiyeti “tüketim toplumu” olarak adlandırılır ya da bunun durumcu (*situationniste*) versiyonu “gösteri toplumu”dur. Ama kırk yıl sonra, Sermaye'nin vesayeti altında, (durumcu ürünler değilse) tüketim (itfaiyeci değilse) gösterisiz olarak en acımasız öznel parçalanmanın yaşanabileceğini deneyimleyeceğiz.

ğim, zira benim problemim tam da bu: eğer ayaklanmalar Tarih'in bir uyanışını haber vereceklerse, bunların bir Fikir ile uyuşması gerekecektir.

Bununla birlikte şimdilik, filozofun komiserliğe soyunmaktan ziyade işarete/habere kulak kabartmasına müsaa-de edilecektir. Bugün dünyanın her yerinde ayaklanmalar oluyor; Çin'deki işçi ve köylü ayaklanmalarından, İngiltere'deki gençlik ayaklanmalarına, Suriye'deki kalabalıkların kurşun ve top mermileri altında şaşırtıcı bir direşkenlikle sürdükleri başkaldırılarından İran'daki kitlesel protestolara, El Fetih ile Hamas'ın birleşmesini isteyen Filistinlilerden Birleşik Devletlerdeki kağıtsız Meksikalılara (*Chicanos*) her yerde ayaklanmalar var. Her türlü görölüyor bu ayaklanmaların, çoğu kez çok şiddetli, ya belirli toplumsal gurupların ya da nüfusun tamamının seferberliğiyle, bazen doğru tasarlanmış; hükümetin ve/veya işverenlerin kararlarının meydan verdikleri, seçim koşullarında ortaya çıkanlar, polisin ya da işgal ordusunun eylemlerinin neden oldukları, hatta halkın yaşamının basit bir bölümünde patlak verip, hemen eylemci bir seyir alanlar ya da daha resmi bir protestonun gölgesinde gelişenler; ilerlemeci körleşme ya da gerici körleşme (her ayaklanma aynı değildir...).

Hepsinde ortak olan, mevcut halin kabul edilemez olması düşüncesi ile kitlelerin ayağa kalkması, kazan kaldırması.

Üç tür ayaklanma ayırt edilebilir; bunları sırasıyla şu şekilde adlandıracam: doğrudan ayaklanma (*émeute immédiate*), gizli/belirtisiz ayaklanma (*emeute latente*) ve tarihsel ayaklanma. Bu bölümde ilk türde olandan söz edeceğim. Diğer ikisi sonraki iki bölümün konusu olacaklar.

Doğrudan ayaklanma, nüfusun bir kesiminin, neredeyse her zaman devlet zorlayıcılığının şiddetli bir döneminin hemen ardından parlamasıdır. 2011 yılının başında “Arap devrimleri” denen sürece hareket veren Ünlü Tunus isyanı bile en başta (satış yapması yasaklanan ve kadın bir polis tarafında tokatlanan bir seyyar satıcının intiharına tepki olarak doğan) doğrudan bir ayaklanmaydı.

Böyle bir ayaklanmanın kurucu özelliklerinden bazıları-
nın genel bir kapsamı vardır, çünkü doğrudan ayaklanma çoğu kez tarihsel bir ayaklanmanın ilk biçimidir.

İlk başta, doğrudan ayaklanmanın vurucu gücünü oluşturanlar, özellikle düzenin güçleriyle kaçınılmaz olarak karşılaşan gençlerdir. Kimi tarih yazıcıları Arap dünyasındaki ayaklanmalarda “gençler”in üstlendiği rolü sosyolojik bir buluş olarak düşünmüşler ve bunu Facebook’un ve

post-modern çağın sözde teknik yenilikleri olan diğer boş lakırdıların kullanılmasına bağlamışlardır. Ama ön safları yaşlılar tarafından tutulmuş bir ayaklanma gören var mı hiç? Halk içinde gelen ve öğrenci olan gençlik, evrensel olarak, Çin'de 1966-67'de, Fransa'da 1968'de, ama ayrıca 1848 İsyân'ı zamanında, Taipinglerin başkaldırısı sırasında, nihayetinde her zaman ve her yerde, ayaklanmaların sert çekirdeğini teşkil eder. Gençliğin bir araya gelme, seferber olma, dilsel ve taktik icat kapasitesi yanında disiplin, stratejik sebat ve gerektiğinde ılımlılık konusundaki yeter-sizliği de kitle hareketinin değişmezleridir. Hem zaten, davullar, ateşler, etrafı yangına veren kağıtlar, sokak koşuşturmaları, etrafta dolanan sözler, çalan çanlar, asırlar boyunca, birden insanın kendini bir yerde bulması için iş görmüştür, en az bugünün elektronik koyunluklarının yaptığı kadar. Ayaklanma en başta gençliğin, neredeyse her zaman, zorba bir devletin gerçek ya da sözde bir faturasına tepki olarak gürültülü patırtılı bir şekilde bir araya gelip toplanmasıdır (ama ayaklanmalar bize, belli bir anlamda, her devletin zorba olduğunu gösterir; işte tam da bu yüzden komünizm devletin ortadan kalkışını örgütler).

bölgesinde yerelleşir. Ayaklanmaların yerelleşmesi (*localisation*) meselesi, göreceğimiz gibi, kesinlikle temeldir. Ayaklanma, katılımcılarının yaşadığı sitelerde (çoğunlukla şehirlerin yıkık dökük mahalleleri) sınırlı kaldığı zaman, kendi doğrudan olma figürü içinde kalır. Ancak, çoğu kez şehir merkezinin ortasında, süreceği ve yayılacağı yeni bir yer oluşturduğu zamandır ki tarihsel ayaklanmaya dönüşür. Kendi sosyal uzamında durup kalan doğrudan ayaklanmanın güçlü bir öznel menzili yoktur. Öfkesini kendi üzerine boşaltır, alıştığı ve yaşadığı şeyi yıkıp, tahrip eder. Her gün yanından geçtiği “zengin” yaşamın zayıf sembollerinden, özellikle arabalardan, mağazalardan ya da para dolaşımının gerçekleştiği şubelerden alır hıncını. Gücü yeterse, devletin nadir simgelerini kırıp geçirerek, böylece çok zayıf varlığını harap etme işini tamamlar: neredeyse terk edilmiş komiserlikler, hiçbir saygınlığı olmayan okullar, kimsesizliğin işe yaramaz baba ocağı olarak yaşanan sosyal merkezler. Tüm bunlar POL tipi kanıların isyancılara karşı düşmanlığını besler: “Bakın işte! Sahip oldukları oncacık şeyi de kırıp döküyorlar!” Bu kanı; bir şey size bahşedilmiş nadir “avantajların” bir parçasını oluşturduğu zaman, o şeyin genel işlevinden dolayı değil de genel nadideliğinden

ötürü sembol haline geldiğini ve ayaklanmanın ondan bu sıfatla nefret ettiğini görmek istemez. Doğrudan ayaklanmaların evrensel niteliği olan kör tahribatlar ve isyancıların yaşadığı yerlerin bile yağmalanması buradan kaynaklanır. Bize gelince biz diyoruz ki tüm bunlar *zayıf bir yerelleşme*, ayaklanmanın *başka yere kayma* konusunda yetersizlik göstermesine neden olur.

Bu, doğrudan ayaklanmanın belli tek bir yerde kalacağı anlamına gelmez. Tersine, bulaşıcı olduğu söylenen bir fenomen gözlemlenir: *doğrudan ayaklanma yer değiştirme yoluyla değil, taklit yoluyla yayılır*. Ve bu taklit benzer, hatta başlangıç merkezine geniş ölçüde özdeş yerlere yerleşir. Bir Saint-Ouen sitesinin gençleri, bir Aulnay-sous-Bois sitesinin gençleriyle aynı şeyi yapacaktır. Londra'nın avam mahallelerinin hepsi aynı toplu ateşe tutulacaktır. Her biri kendi evinde kalır, ama orada ötekinin yaptığını duyduğu şeyleri yapar. Bu süreç ayaklanmanın genişlediği, yayıldığı anlamına gelir, ama bizce burada yine, doğrudan ayaklanmanın ya da ayaklanmanın doğrudan aşamasının ayırt edici özelliği olan *kısıtlı bir yayılım söz konusudur*. Ayaklanma ancak, taklide indirgenemeyecek bir yayılımın araçlarını bulduğunda *evrensel bir boyutu kazanır*. Temel olarak, doğ-

rudan ayaklanma, gerçek bir tarihsel boyutun gündemine ancak kurucu çekirdeğinden statüleri, toplumsal oluşumları, cinsiyetleri ya da yaşları itibarıyla uzak olan nüfus kesimlerine uzandığı zaman düşer. Halkın kadınlarının sahneye çıkışı çoğu kez böyle genelleşmiş bir yayılımın ilk işaretidir. Doğrudan ayaklanma, eğer başlangıçtaki dinamizminde kalırsa, olsa olsa (isyancıların sitesindeki) zayıf yerelleşmeleri (taklit yoluyla) dar yayılımlara bitiştirebilir.

Sonuçta, doğrudan ayaklanma daima, davet ettiği ve yol açtığı öznel tip konusunda ayrımsızdır. Bu öznellik sadece başkaldırıdan ibaret olduğu, olumsuzlama ve yıkım tarafından yönetildiği için, kısmen evrenselleştirilebilir bir niyete bağlı olanı ya da biçim kazanabilmiş ve yıkacak ve tüketecek kötü nesnelerini bulmuş olmaktan aldığı tatminden başka bir ereği olmayan bir öfke içinde kapalı kalanı açıkça ayırt etmeye olanak tanımaz. İşte bu yüzden, bindiği gibi, “kardeş”lerinin ölümüne sinirlenen bir genç insanlar kitlesine, farkına varmadan, fakirliğin, toplumsal terk edilmişliğin, her türlü devlet yardımından mahrumiyetin, ve özellikle kök salmış ve güçlü parolaların taşıyıcısı politik bir örgütlenmenin eksikliğinin halk birliğinin dağılmasına ve bulunmadığı yerde parayı dolaştıran şüphe

götürür geçici çarelerin ayartısına yol açtığı her yerde var olan dolandırıcılarla yapılan sayısız derecede gizli anlaşma karışır. Küçük olsun büyük olsun dolandırıcılar, halka ait özelliğin baskın çıkar ideolojisi tarafından bozulmasının önemli bir biçimidir. Doğrudan ayaklanmada, koşullara göre az çok yüksek oranda dolandırıcının bulunması kaçınılmazdır. Dolandırıcılar kuşkusuz isyancılar tarafından hakim düzenle suç ortaklığı yapmanın bir biçimi olarak tanınacaklardır: ne de olsa kapitalizm “saygıdeğer” bir dolandırıcı taifesinin toplumsal iktidarından başka bir şey değildir. Ama doğrudan olduğundan, ayaklanma kendi ayıklamasını yapmayı gerçekten örgütleyemez. Bunun sonucu olarak, nefret edilen sembollerin tahrip edilmesi, kar getiren yağma, var olanı kırıp dökmekten duyulan saf neşe, barutun neşe verici kokusu, aynasızlara karşı gerilla hareketi arasında, gerçekten de meseleyi açıklıkla görmek mümkün olmaz. Doğrudan ayaklanmaların öznesi her zaman arı değildir. İşte bunun içindir ki bu özne ne politiktir ne de ön-politik. En iyi durumda –ki bu şimdiden fazladır– tarihsel bir ayaklanmanın yolunu açmaktan memnundur, bununla yetinir; en kötü durumda ise, her zaman Sermaye’nin devlet içinde biçimlenmesi olan mevzuat/toplumun, sorumlu-

su olduğu üzgün alanlarda isyanın tarihsel bir belirtisinin meydana çıkmasını mutlak surette engelleme araçlarına sahip olmadığının işaretini vermekle yetinir.

III - GİZLİ AYAKLANMA

Son zamanlarda meydana gelen *tarihsel* ayaklanmalar, politikalar tarihinde yeni bir kağıt dağıtımının olanağına işaret eden başkaldırıları –henüz bu olanağı gerçekleştirecek durumda olmasalar da–, elbette pek çok Arap ülkesinde meydana gelen çok biçimli ayaklanmalardır. Bu başkaldırıları, bir sonraki bölümde, tam da tarihsel bir ayaklanmanın ne olduğunu tanımlamak için dayanak alacağım: ne, onun berisinde, bir doğrudan isyan, ne de, onun ötesinde, yeni bir politikanın büyük ölçekte tezahürü olan bir isyan.

Bizim “batılı” ülkelerimiz konusunda ne söylemeli?

“Batılı” diye, gururla kendilerini bu şekilde adlandıran

ülkelere diyoruz: Bunlar, kendilerine dünyanın hemen her yerinde kokuşmuş hükümetleri satın alma olanağı tanıyan ekonomik ve mali bir vurucu güçle ve yine hakimiyetlerine karşı potansiyel düşmanları sindirmelerine izin veren askeri bir vurucu güçle daha da donanmış olarak, amansız bir emperyal ve savaşçı geleneği üstlenen, tarihsel olarak kapitalist gelişimin tepesine yerleşmiş ülkelerdir. Şunu da ekleyelim ki bu ülkeler, “demokrasi” diye adlandırdıkları kendi devlet sistemlerinden son derece tatminkardır; bu sistem aslında iktidardaki oligarşinin çeşitli fraksiyonlarının birlikte barışçıl varoluşuna özellikle uyum sağlamıştır, temel konularda (pazar ekonomisi, parlamenter rejim, kendilerinden olmayan ve türsel/türeyimsel ismi “komünizm” olan her şeye karşı düşmanlık) hemfikir olan bu fraksiyonlar yine de çeşitli küçük farklarla birbirlerinden ayrılmaktan geri kalmazlar.

Batılı ülkeler, hiç kuşkusuz on yıldır tanığı olduklarımızdan çok daha geniş bir ölçekte, doğrudan ayaklanmalar gördü ve görecektir. Ama başlarına yaklaşık kırk yıldır tarihsel bir ayaklanma gelmedi. Benim fikrime göre, dönem tarihsel ayaklanmaların olanağına olmasa bile, en azından olanaklarının olanağına açıktır. Bu ifadeyle, şu ya da bu doğrudan

ayaklanmanın öngörülme-yen tarihsel gelişiminin olanağını yaratan olaysal bir kopuşu anlayalım. Bu (iyimser...) hipotezi öne sürmeme neden olan, benim, krizde olsalar bile tuzu kuru ve mezarı anımsatsalar da hallerinden memnun ülkelerimizde, bir gizli/belirtisiz ayaklanma (*émeute latente*) öznelliğinin varoluşu diye adlandırdığım şeydir.

Bir örnekten yola çıkacağım.

Çok muhtemelen Fransa'nın Pétain'den beri gördüğü en gerici hükümet olan Sarkozy hükümetinin sayısız halk karıştı kötü işleri arasında, herkesin bildiği gibi, Sarkozy'nin itaatkar can yoldaşı olduğu, "pazarlar"ın yol açtığı büyük krizde gerek duyulan bir emeklilik reformu var. Burada söz konusu olan, kabaca söylersek, çok daha uzun süre çalışıp daha az kazanmak. Bu önlem konusunda, sendikaların ele aldığı "karşılık" hem çok yoğun hem de çok zayıftı. Milyonlarca insan geçit yaptı, ama sendika yönetimleri görünüşe göre yenilmeye gidiyorlardı. Gerçek amaçları, "solun" *apparatchik*⁴ bir başkanı olarak en güzel seçim günlerine sakince ulaşmak için kitleleri kontrol etme ve "denetimden çıkmaları"nı engelleme zorunluluğuyla sınırlıydı.

⁴ Apparatchik (Rusça: аппаратчик, *apparat*): Sovyetler birliğinde ve halk demokrasilerinde, hükümetin ya da komünist partinin üst kadrolarını ifade eder (ç.n.).

Bununla birlikte, Fransız ordusunun 1940'da –Hitler'i komünistlere çok daha tercih eden– kendi generalleriyle yapmış olduğu gibi kendi liderleri tarafından içeriden yıkılan bu hareketin içinde, üstü kapalı olarak isyana meyil gösteren pek çok semptom/belirti saptanmıştır. En başta, nedenini göreceğimiz gibi, tarihsel ayaklanmalara özgü, tekrarlanıp duran “Sarkozy istifa” çılgılığı, idareci bürokrasilerin “a-politik” uyarılarına rağmen pek çok kez bağıra bağıra söylendi.

İkinci olarak, kortejlerde, liderlerinden çok daha hırçın ve daha fazlasını hemen isteyen, bir sürü büyük sendika taburu saptamak mümkün oldu. Kuşkusuz bu saptamaya, petrol rafineleri sendikasının birkaç gün boyunca benzin teslimatını engelleme yönünde aldığı şaşırtıcı kararı da dahil etmek gerekir; bu çok gerçek bir hoyratlık ve anilikle yapılan ve uzun vadede önemli neticeler doğuracak bir eylemdi (dahası, polis müdahale etmekte gecikmedi). Kuşkusuz bu olgular ayaklanma zamanlarında daima vuku bulan şeylerin fitilini ateşliyordu: sayesinde toplu eylemin halkı birleştirmeye yöneldiği parolaların öznel baskısı altında, hangileri olursa olsun, örgütlerin bölünmesi. Son olarak ve özellikle, gücül olarak ayaklanmacı doğada yeni eylem

biçimlerinin icadı, yayılım göstermediğinde dahi, geleceği hazırladı. “Vekaleten” grevlerin ya da “nedensiz” grevlerin hayata geçirilmesini özellikle anmak gerek: falan fabrika, falan kurum, maaşlı çalışanları işbaşı yapmaya çağırdığı halde grev yapar. Bunun nedeni, elbette söz konusu ücretlilerin onayıyla, esas itibarıyla çalışma zorunluluğu olmayan insanlardan (emekliler, öğrenciler, tatilciler, işsizler...) oluşan dışarıdan bir halk müfrezesinin siteyi işgal etmesi ve üretimi engellemesidir. Böylece grev hali bütünüyle gerçektir, her ne kadar ücretliler yasal olarak grevde olmasa ve ücretlerini alabilse bile. Bu usul bir grevi işgalle sürdürmeye olanak tanır; bu süre, genelde, özellikle bugün, yaşam zaten küçük ücretliler için çok zor ve sendikalar grev kasa-larını desteklemek için çok zayıflamışken, çoğu durumda, birkaç günün ötesine geçmez.

Bu tür eylem, pek çok nedenden ötürü, yarı-ayaklanma-cıdır. En başta, bir sitenin meseleleri onun ücretlilerinin meseleleridir ve sadece onları ilgilendirir diyen alışılmış gerici kanıya kulak asmaz. Sonra, grevci olmadığını ilan edip grevde olmak ahlaki değildir diyen yine bir o kadar gerici yargıya gevşemeden meydan okur. Üçüncü olarak, en azından eylemin şiddeti ölçeğinde genelde bir derece

ayrı olan “grev” ile “işgal”i birbirine bağlar. Böylece paylaşılan bir yerelleşme yaratır ve bu, sadece ücretlilerin işgale katılması durumunda olacağı gibi, dar bir yerelleşme değildir. Dördüncü olarak, polisin kaçınılmaz gelişine hazırlanmalıdır, ki bu da barışçıl biçimde terk etme ya da yerinde kalma ve direniş arasındaki klasik isyancı tartışmayı gündeme getirir. Son olarak ve özellikle, gerek devlet gerekse onun sendikal uzantıları tarafından beslenen parçalanmaların ötesinde, böylece hemen yerinde yeni bir öznellik yaratarak, genelde ayrı olan toplumsal pek çok kesim arasında eylem içinde bir bağ oluşturur. Bunun en iyi kanıtı, bu türden çaplı eylemlerdir, örneğin bazı havayollarının işgal edilmesine ve çöp işleme fabrikaların işleyişinin durdurulmasına, değişik adlar kullanan ama ana özelliği genç öğrencileri, ücretlileri, sendikalı ya da sendikasızları, emeklileri, aydınları birleştirmesi olan komitelerin karar vermesi ve bu eylemlerin onlar tarafından hazırlanmasıdır. Böylece yerel olarak ve doğrudan eylemler doğrultusunda, en anlamlı ayaklanmaların önemli bir boyutu gerçekleşiyordu: devlet katmanlaştırmalarına kayıtsız ve görünüşte tutarsız öznel yörüngelerden kaynaklanan yeni tipte bir halk birliğinin yaratılması.

“Demokratik bilgelik”in, başka bir deyişle POL ideolojisinin uşakları olan ana medyaların burada durumun tek gerçek yeniliğini –geniş olduğu kadar gevşek bir hareketin tek gelecek vaadini– görmekten kaçındığı ve bundan olabildiğince az söz ettiği de akılda tutulabilir.

Emekliliklere ilişkin Sarkozy yasasına karşı “seferberlik”in (zorlu kelime ...), yıkıcı tantanasının ötesinde, gizli ayaklanmacı bir öznellik barındırdığını öne sürebiliriz. Kuşkusuz bir kıvılcım, gösterişli bir karışıklık/olay, şiddetli bir denetimden çıkma, hatta yanlış anlaşılmış sendikal bir parola, söz konusu “seferberlik”in çok daha kararlı seyir alması, yerel olarak ve kuvvetli bir biçimde sermaye parlamentarizminin uzlaşımından çıkması ve, en azından belli bir zaman boyunca, ele geçirilemez halka ait yerler oluşturulması için yeterli olurdu.

Böylece, en aşırı tepkiler tarafından kaygıya sürüklenmiş ve baştan çıkarılmış ülkelerimizde bile, ayaklanmanın gizliliği/belirtisizliği, koşulların bizim erksizliğimizden/tembelliğimizden bayatlamış “demokrasiler”imizin öngörülemez bir ötesini çıkarabildiğine tanıklık eder.

IV - TARİHSEL AYAKLANMA

Arap ülkelerindeki ayaklanmanın çarpıcı yeniliğinin okuluna, özellikle sürelerine, hırslarına/gözü dönmüşlüklerine, silahsızlandırılmış kararlılıklarına, öngörülemez bağımsızlıklarına, sanırım ilkin basit bir tarihsel ayaklanma tanımını önerebiliriz: bu, doğrudan bir ayaklanmanın dönüşümünün sonucudur, önpolitik olmasıyla politik olmaktan ziyade nihilist. Arap ülkeleri vakası öyleyse bize bunun için şunların gerekli olduğunu öğretir.

1. Sınırlı yerellikten (bizzat başkaldıranların sitesindeki toplanmalar, saldırılar, yıkımlar), ayaklanmacıların, istekleri yerine getirilinceye kadar orada kalacaklarını ileri sü-

rerek, esas itibarıyla barışçıl biçimde yerleştiği kalıcı merkezi bir yerin kurulmasına geçiş. Aynı anda, biçimsiz ve tehlikeli bir saldırı olan doğrudan ayaklanmanın tükettiği sınırlı zamandan, daha çok eski şehir kuşatmalarına –yalnız bu sefer devletin kuşatılması söz konusudur– benzeyen tarihsel ayaklanmanın uzun zamanına geçiş. Aslında, herkes, “büyük savaşlar” hariç, yakıp yıkmanın sürüp gitmeyeceğini bilir: doğrudan bir ayaklanma azami bir ila beş gün arası dayanır. Tarihsel ayaklanma ise, polis tarafından çembere alınsa ve hırpalansa bile, yoğunlaştığı yerde ya da alışlageldiği üzere haftanın belli bir günü işgal ettiği büyük meydanlarda, kalabalık durmadan artarken, haftalar ya da aylar alır.

2. Bunun için, taklit yoluyla genişlemeden niteliksel genişlemeye geçiş olması gerekir. Yani, yavaş yavaş, neredeyse halkı oluşturan tüm bileşenler bu şekilde kurulan yerde bir araya gelir: halkın içinde gelen ve öğrenci gençlik elbette, ama aynı zamanda fabrika işçileri, her türden aydın, bütün aileler, çok sayıda kadın, ücretliler, memurlar, hatta bazı askerler ve polisler... Farklı dinlerden insanlar karşılıklı olarak diğerinin ibadet vakitlerini kollarlar, karşıt taşradan gelen insanlar ezelden beri tanışıyorlarmış gibi

sakince tartışırlar. Doğrudan ayaklanmada bulunmayan ya da neredeyse bağırış çağırış şeklinde olan çoklu söz kendini gösterir, iri iri yazılan el ilanları anlatır ve ister, bayraklar kalabalığın üstünde dalgalanır. Gerici dünya medyası bile sonunda, Tahrir meydanını dolduranlar konusunda, "Mısır halkı"ndan söz eder. İşte bu anda, tarihsel ayaklanmanın eşiği aşılır: tesis edilen yerellik, mümkün uzun süre, sıkı mevcudiyetin yoğunluğu, çok biçimli kalabalık bütün halk için geçerli olur: bundan çok iyi anlayan Troçki'nin diyeceği gibi: *"Kitleler Tarih'in sahnesine çıktılar."*

3. Ayrıca ayaklanmacı saldırının nihilist gürültü patırtısından tüm tutarsız, uyumsuz sesleri kuşatan tek bir parolanın icadına geçmek gerekmiştir. "Mübarek, defol!" Böylece bir zaferin olanağı yaratılmıştır, çünkü ayaklanmanın doğrudan bahsi *saptanmış* olur. Yıkıcı bir öç duygusundan olabildiğince uzak, hareket belirli, somut bir tatmin edilme beklentisinde sürüp gider: az çok tabu olmuş, bugünse adının üstü alçaltıcı bir şekilde alenen çizilerek tehdit edilen bir adamın gidişi.

Şu son aylarda tüm gördüklerimizden şunu akılda tutalım: yerellik kısıtlı olmaktan çıkıp işgal edilmiş mekanda yeni ve uzun vadeli bir zamansallığın vaadini temellendir-

diğı, bileşimi tek biçimli olmaktan çıkıp yavaş yavaş tüm halkın birleşmiş mozaiğı halinde bir temsili olarak belir-diğı ve nihayet katışıksız isyanın olumsuz homurtularının ardından, yerine getirilmesi “zafer” sözcüğüne ilk anlamını veren ortak bir talebin öne sürölüşü geldiğı zaman ayaklan-ma tarihsel olur.

Bu çok genel çerçeve içinde, 2011 yılının başında vuku bulan Tunus ve Mısır ayaklanmalarının asli anlamda ta-rihsel nadirliğine neden olan şey üstüne hemen vurgu yapmak gerekir: bize doğrudan ayaklanmadan tarihsel ayaklanmaya geçisin yasalarını öğretmesinden ya da ye-niden hatırlatmasından başka, bunlar çok hızlı biçimde “muzaffer” oldular. Burada, çok uzun zamandan beri, iyice yerleşmiş görünen, her ana yayılan bir polisiye gözetleme örgütlemiş olan ve vicdan azabı çekmeden işkence yapan, irili ufaklı tüm emperyal “demokratik” güçlerin büyük dikkatiyle çevrilmiş, kaynağı bu güçler olan çürüme yaratıcı beklenmedik yardımlar tarafından durmadan sulanan rejimler vardı ama işte bunlar, ya da en azından bu rejimlerin amblemi olan kişiler –Bin Ali ve Mübarek– kesinlikle öngörülemez ve yerleşik hiçbir örgütlenmenin idare etmediğı halk eylemleri tarafından

devrildiler, bu durum da bu eylemlerin ayaklanmacı boyutunun kuşku götürmez olduğunu gösterir.

Yalnız bu olgular bile, bu ayaklanmalar konusunda, bir “Tarih’in uyanışı”ndan söz etmek için yeterlidir. Çıplak elli devasa bir kalabalık tarafından merkezileşmiş ve gayet silahlanmış bir erkin alaşağı edilişine tanık olmak için kaç yıl geriye gitmek gerekiyor? Otuz iki yıl önce, aynı Bin Ali gibi bir batıcı ve modernleştirici olarak görülen ve tıpkı onun gibi hükümetlerimiz tarafından hayranlık beslenen, yardım gören ve silahlandırılan İran şahı, ordu güçlerinin karşısında çaresiz kaldığı çok büyük sokak gösterileri tarafından iktidardan düşürülmüştü. Ama, ayaklanmaların, ulusal bağımsızlık savaşlarının, devrimci girişimlerin, gerilla hareketlerinin ve gençlik ayaklanmalarının, kökten politik seçenekleri desteklemekten ve geçerli kılmaktan sorumlu Tarih fikrine tam anlamını vermiş olduğu uzun tarihsel bir dönemin tam olarak sonundaydık. En erken 1950 ile en geç 1980 arasında, tüm dünyada, devrim ve komünizm fikirleri bir yığın insan için beylik kesinliklerdir. Bununla birlikte, bizim ülkelerimizdeki pek çok militan 1970’li yılların başından itibaren, mitleştirilmiş “antitotalitarizm” bayrağı altında yerleşik düzene katılmanın ve dönmenin zorlu yo-

luna girerek havlu attı. Sosyalist devletler döneminin Paris komünü olan Çin'deki kültürel devrim, kendi anarşik şiddeti nedeniyle başarısız oldu⁵ –belki de doğrudan ayaklanmaların bir koleksiyonuydu– Mao'nun ölüm tarihi olan 1976'da. Dünyada yalnız olan bazı gruplar yeni bir sürenin araçlarını korumaya girişir. Bu anlamda, İran devrimi başlangıç değil varış niteliğindeydi. Bu devrim, kendi karanlık paradoksuyla (bir Ayetullah tarafından yönetilen bir devrim, teokratik bir bağlama gömülen bir halk ayaklanması) devrimlerin parlak zamanının sonunu haber veriyordu. Bu bakımdan Polonya'daki Solidarnosc işçi hareketine katılır. Yozlaşmış ve alacakaranlığa gömülmüş sosyalist bir devlete karşı bu çok önemli halk başkaldırısı, halk kitlelerinin eyleminin daima mümkün olduğunu hatırlattı, hatta yabancı işgali ve dışarıdan dayatılan bir politik rejim tarafından harap edilmiş bir durumda bile. Solidarnosc bir de, böyle eylemlerin fabrikalar ve işçileri üzerinde yoğunlaşmak için benzersiz bir güç bulacağını hatırlattı. Ama eleştirel gücü dışında, Polonya hareketi, ülkenin olanaklı, ve kesinlikle

⁵ Komünist tasarının tarihinden hiç mi hiç anlamamak durumu hariç, kendisinden yeniden yola çıkılması gereken tarihsel nokta olan kültürel devrimin sentetik bir analizi için, *Komünist Hipotez [L'Hypothèse communiste (Lignes, 2009)]* başlıklı kitabunda bu konuya ayırdığım sayfalara işaret ediyorum.

gerici müstakbel bir papa ve bir din adamları sınıfı tarafından tuhaf bir biçimde teşvik edilen yazgısına ilişkin tüm yeni fikirlerden yoksundu. Dahası, İran devriminin sonucu, “İslam Cumhuriyeti” ifadesinin oluşturduğu tezat (*oxymore*), adının da işaret ettiği gibi, hiçbir evrensel eğilime sahip değildir. Ne de komünizmden “kurtulmuş” Polonya devletinin hüznünlü yazgısı bu eğilime sahiptir: kudurgan kapitalist, yabancı düşmanı ve uşakça ön-Amerikan.

Tunus, Mısır, Suriye ve diğer Arap ülkelerindeki tarihsel ayaklanmaların sonunun nereye varacağını doğal olarak bilmiyoruz: ayaklanma sonrası ilk aşamadayız ve her şey belirsiz. Ama şu açık ki, bir sekansı/dönemi (tarihsel dilimi) ideolojik bağlamlarının şiddetli ve paradoksal bir kararmasına hapseden Polonya tarihsel ayaklanması ile İran devriminden farkı olarak, Arap ülkelerindeki isyanlar, kendi bağlamlarını belirsiz bırakarak bir dönem açıyorlar. Tarihsel olanakları yerinden oynatıp dönüştürüyorlar, öyle ki başlangıçta kazandıkları bazı zaferlerin sonradan alacağı anlam geniş ölçüde geleceğimizin anlamını belirleyecek.

Bir yandan katışıksız biçimde olaysal ve dolayısıyla “bilimsel” öngöründen kaçan boyutlarını elde tutarak, sanıyorum ki ayaklanmacı yatkınlıkları benim *ara geçiş dönemleri*

(*périodes intervallaires*) diye adlandıracağım şeye özgü eylemler olarak kaydedebiliriz.

Bir ara geçiş dönemi nedir?

Gelişimini kesintiye uğratan (*scander*) hiddetli iç mücadelelere rağmen, hakim dünyaya açıkça bir alternatif olarak sunulabilmesi ve böylece kitlesel ve disiplinli destekler elde etmesi için, politik eyleme ilişkin devrimci anlayışın yeterince aydınlatıldığı bir dönemden *sonra* gelen şeydir. Buna karşılık bir ara geçiş döneminde, doğal olarak çok ciddi engellerle karşılaşan –dışarıda kudurgan düşmanlar ve içeride önemli sorunları çözmek konusunda geçici yetersizlik– bir önceki döneme ilişkin devrimci fikir kalıtçısız kalmıştır. Henüz gelişiminin yeni bir seyri tarafından ortaya çıkarılmamıştır. Özgürleşmeye dair açık, paylaşılan ve evrensel olarak uygulanabilir bir figür eksiktir. Tarihsel zaman, en azından kendini hakimiyete satmayı kabul etmeyenler için, Fikre dair kesin olmayan bir tür ara zaman (*intervalle*) tarafından tanımlanır.

Böylesi dönemler sırasında, gericiler, tam da devrimci yol zayıfladığı hatta okunamaz olduğu için, şeylerin tekrar *doğal* seyirlerine kavuştuğunu söyleyebilirler. İşte 1815’de, feodal toplumsal ilişkilerin ve bunların monarşik sentezle-

rinin Tanrı'ya yaraşır tek düzeni oluşturduğunu öne sürerek cumhuriyetçi ve halkçı (*plébéienne*) devrimin olsa olsa Terör ve şeytani Robespierre figürü tarafından özetlenen bir canavarlık olduğunu düşünen Kutsal-İttifak restorasyoncularıyla olan şey tam da budur. Ve yine tipik olarak, otuz yıldır bizi inandırmak istedikleri şey de budur: totaliter sapkınlık/yanılgı, ölümcül ideokrasi, sosyalist devletler, Marksçılık, Lenincilik, Maoculuk ve bunlarda kendi yoğun yaşamının ilkesini bulan bütün düşünce ve eylem hareketlerinin şaşmaz kaynaklarını biliyoruz –derler demokrat sofular ve yeni sahtekarlar– bunlar olsa olsa şeytani Stalin figürü tarafından özetlenen etkisiz ve suç dolu yalan dümenlerdi. Şeylerin dingin doğası, değeri olan tek önerme, zincirlerinden boşanmış kapitalizm ile güçsüz demokrasi arasındaki doğal ahenktir. Güçsüzdür çünkü gerçek iktidarın, Sermaye'nin iktidarının yanında uşaktır ve işçilerin ve halkın özleminin yanında sıkı sıkıya “denetim altında tutulmaktadır”.

“Liberal demokrasi” hala içinde bulunduğumuz ara geçiş döneminde, yani 1980-2011 (belki daha fazla?) –Bolşevik devriminden kaynaklanan komünist yolun devlete bağlı biçimlerinin yıkılışının ardından klasik kapitalizmin

yeni bir atılım kazandığı dönem-, cumhuriyetçi devrimin son sıçramalarının ezilmesinden sonra modern kapitalizmin atılım yaptığı ara geçiş döneminde “liberal monarşi” (1815-1850) neyse odur.

Bununla birlikte, bu ara geçiş dönemleri sırasında, hoşnutsuzluklar, isyanlar, dünyanın bu halde olmaması gerektiği, sermaye-parlamentarizminin hiç de doğal olmadığı aksine karamsarlık yarattığı yönündeki inanç, tüm bunlar vardır. Aynı zamanda, ilkin *bir Fikirden kendi paylaşım gücünü çekip çıkarabilmekten* geri kaldığı için, tüm bunlar politik biçimini bulamaz. İsyanların gücü, tarihsel bir menzile kazansalar bile, esas itibarıyla olumsuz (“defolup gitsinler”, “Bin Ali dışarı”, “Mübarek defol”) olarak kalır. Bu güç Fikrin olumlayıcı unsuru içinde [bir] parola yaymaz. İşte bu nedenledir ki kolektif kitlenin eylem biçimi ancak, en iyi ihtimalle, aynı zamanda “kitle hareketi” diye de adlandırılan tarihsel biçimine doğru yönelen ayaklanma olabilir.

Özetleyelim: *ayaklanma, ara geçiş dönemlerinde özgürleşme tarihinin muhafızıdır.*

Fransa ve Avrupa’daki 1815-1850 dönemine geri dönelim, zira bizim kendi aramız tuhaf biçimde bu Restorasyon’a benzer. Büyük Devrim’in ardından gelir ve omurgası, son

otuz yılımız gibi, hem politik olarak anayasalcı hem de ekonomik olarak liberal olan keskin biçimde gerici bir restorasyon tarafından kurulmuştur. Yine de, özellikle 1830'lardan itibaren, çoğu kez anlık ya da görünüşte muzaffer olan, büyük bir ayaklanmalar dönemi olmuştur (1830'un Şanlı Üç Günü⁶, aşağı yukarı her yerde işçi ayaklanmaları, 1848 "Devrimi"...) Bunlar, bir ara geçiş dönemini karakterize eden, kimi kez doğrudan, kimi kez daha tarihsel ayaklanmalardır: artık burjuva tepkisinden kopmak için yetersiz kalan devrimci fikrin ardından, 1850'den itibaren, komünist fikir gelmelidir.

Ayaklanma ve olası doğrudan zaferi biçiminde tarihin uyanmasının, genelde, ayaklanmaya gerçek bir politik gelecek verecek fikrin yeniden canlanmasıyla aynı zamana denk gelmemesi çok eski bir tezattır. Bu kopukluk, bizzat Fransız Devrimi boyunca, baldırı çıplakların (*sansculottes: ayaktakımının*), "çıplak kolların" bazı ayaklanmalarında tamamıyla gözle görülürdür. Bu ayaklanmalar kesin cumhuriyetçi biçimi altındaki devrimci ideolojiden tatmin bula-

⁶ Fransa'da Bourbon hanedanının kesin olarak yıkılarak liberal bir monarşinin kurulmasına ve Restorasyon döneminin kapanmasına yol açan Temmuz Devrimi 27, 28 ve 29 Temmuz 1830'da meydana gelmiştir, bu üç güne "Şanlı Üç (Gün)" (*Trois Glorieuses*) denir (ç.n.).

mazlar. Tesis edilmemiş ideolojik bir öte gerektirirler. Bir fikrin gerçek öznel paylaşımının eksik kalması nedeniyle, onlar için, tarihsel de olsa ayaklanmadan örgütlü bir politik istikrara geçme sorununu çözmek bu halde mümkün değildir.

Tarih'in bir yeniden açılışının kitlesel işareti olarak ayaklanmaların; özgürleşme politikasına dair geniş bir vizyon varken kendileri de ön-ara geçiş anı tarafından devredilen en çağdaş politik sorunlara göre bu kaçınılmaz gecikmesi kuşkusuz şu olgunun en çarpıcı ampirik kanıtıdır: *Tarih kendi içinde, aslında kendisinin gündeme getirdiği sorunların çözümünü taşımaz/barındırmaz.*

Arap dünyasındaki tarihsel ayaklanmalar ne kadar parlak ve unutulmaz olsalar da, sonuçta, merkezlerinde politikanın en âlâ sorunu olan örgütlenme sorununun bulunduğu, bir önceki dönemde askında kalmış evrensel politik sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Yalnız, Mao'nun dediği gibi, "*örgütlenmede düzen olması için, ideolojide de bir düzenin olması gerekir*". Ama ideoloji, bir Fikrin ya da, deyim yerindeyse, bir ya da birçok ilkenin soyut sonuçlarının toplamından başka bir şey değildir.

Kısacası, ara geçiş döneminde özgürleşme tarihinin mu-

hafızları olan tarihsel ayaklanmalar; serbest bıraktıkları enerjinin ve angaje ettikleri bireylerin, kitle hareketi ile haber verdikleri Tarihin uyanışı sayesinde ve ötesinde, yeni bir örgütlenme ve dolayısıyla politika figürüne varlık kazandırması için, yeniden formüle edilmiş ideolojik bir önermenin, güçlü bir Fikrin, temel bir hipotezin aciliyeti-ne işaret ederler. Tarihin uyanışının ardından gelen politik günün de yeni olması için. Yarının bugünden gerçekten farklı olması için. Kısacası, Brecht'in, aşağıda tamamını alıntılacağım⁷, *Diyalektiğe övgü* başlıklı ünlü bir şiirinin son dizesinde içerilen dersin bütünüyle geçerli olması için:

*Haksızlık bugün güvenli adımlarla ortalıkta dolaşüyor.
Ezenler hazırlıyorlar planlarını on bin yıl için.
Güç doğruluyor: Her şey nasılsa, öyle kalacak.
Bir ses çıkmıyor hükmedenlerin sesinden başka
Ve pazarlarda sömürü haykırıyor: Şimdi başlıyorum asıl.
Ama ezilenlerden birçok kişi artık diyor:
Bizim istediğimiz asla gelmeyecek.*

⁷ Burada Badiou söz konusu şiirin Maurice Regnault tarafından yapılan çevirisini veriyor. Biz de buradaki alıntıyı bu şiirin birkaç farklı Türkçe versiyonuyla karşılaştırarak çevirdik (ç.n.).

Hala yaşayan, demesin: hiçbir zaman!

Güvencede olan kesin değildir.

Şeyler oldukları gibi kalmazlar

Hükmedenler konuştuktan sonra

Hükmettikleri konuşacaktır.

Kim cüret edebilir demeye: hiçbir zaman?

Zulüm sürüp gidiyorsa kimin yüzünden? Bizim.

Yıkılıp gitmesi kime bağlı? Bize.

Kim yıkılmışsa, ayağa kalksın!

Kim yenilmişse, dövüşsün!

Kim kendi bilincine varmışsa, nasıl durdurulabilir o artık?

Çünkü bugünün yenilmişleri (mağlupları) yarının yenenleridir (galipleridir)

Ve hiçbir zaman olur: bugün!

V - AYAKLANMA VE BATI

Tarihsel ayaklanma devlet için bir meydan okumadır, çünkü çoğu kez, kendilerini yöneten insanların gidişini talep ederek, devleti hoyrat ve hazırlıksız bir değişim, hatta tamamen yıkılmasının olanağı tehlikesiyle karşı karşıya bırakırlar (Otuz yıl önce İran'da Şah'ın monarşik rejiminin başına gelen basbayağı budur). Aynı zamanda, ayaklanma, devleti karşı karşıya bıraktığı değişim tehlikesinin kapsamının ve doğasının tüm anahtarlarını elinde tutmaz, bundan çok uzaktır. Devlet içinde olup bitecek olan, hiç de ayaklanma tarafından ön biçimlendirilmiş değildir.

Kuşkusuz, tarihsel boyuttaki kitle hareketlerinde, tersi-

ne samimiyetle inanan insanlar her zaman vardır. Bunlar hareketin (nerede olursa olsun ve ne zaman olursa olsun herhangi bir tarihsel ayaklanmanın) demokratik halk uygulamalarının gelecek devlet için bir tür paradigma oluşturduğunu düşünürler. Eşitlikçi meclisler kurulur, herkesin söz hakkı vardır, toplumsal, dinsel, ırksal, ulusal, cinsel, zihinsel farklılıkların hiçbir önemi yoktur. Karar daima kolektiftir. En azından görünüşte: savaşa, zorluklara alışmış militanlar, olgular içinde gizli kalacak bir sınırlı başlangıç toplantısıyla bir meclisin nasıl hazırlandığını bilirler. Ama ne önemi var, kararın çoğu kez oybirliğiyle alınacağı çok doğrudur, çünkü en güçlü ve en doğru öneri tartışmadan çıkar. Ve öyleyse denilebilir ki “yasama” erki, yani yeni yönergeyi formüle eden erk, sadece “yürütme” erkiyle, yani yönergenin fiili sonuçlarını örgütleyen erkle değil aynı zamanda meclisin simgelediği tüm halkla aynıdır.

Kitle demokrasisinin böylesine güçlü ve böylesine heyecan verici nitelikleri tüm devlete neden yayılmasın? En basitinden çünkü ayaklanmacı demokrasi ile devlet kararlarının baskıcı ve kör görenekçi (*routinier*) sistemi arasında –hatta ve özellikle bunlar “demokratik” olduk-

larını iddia ettiklerinde-, o kadar önemli bir uçurum vardır ki Marx onu ancak bir devletin ortadan çökmesi sürecinin sonunda doldurmayı hayal edebiliyordu. Ve bu süreç, iyiye yöneltilebilmek için, her yerde kitle demokrasisini değil ama onun diyalektik karşıtı(nı) gerektiriyordu: sıkılaştırılmış ve amansız geçici bir diktatörlük.

Marx kuşkusuz haklıydı ve, tarihsel ayaklanma tarafından *kendi bağrında* tesis edilen eşitlikçi demokrasi ile düşmanlar ve şüpheliler doğrultusunda *dışarı doğru* icra edilen -ki bu sayede ayaklanmaya *politik* bir sadakat/güven olan şey gerçekleştirilmeye çalışılır- halk diktatörlüğü arasındaki kaçınılmaz sürekliliğin ussal paradoksu konusuna geri döneceğim.

Şimdilik, tarihsel bir ayaklanmanın kendi başına, devirme niyetinde olduğu iktidara hiçbir alternatif sunmadığını saptamamız yeterlidir. "Tarihsel ayaklanma" ile "devrim" arasında çok önemli bir fark vardır: ikincisinin, en azından Lenin'den beri, doğrudan iktidara hakim olmak için gerekli kaynaklara kendi içinde sahip olduğu düşünülür.

İşte tam da bu yüzden, her zaman, ayaklanmacılar,

önceki rejimin ayaklanmayla alaşağı edilmesinden ileri gelen yeni rejimin bir öncekiyle esas itibarıyla özdeş/ aynı olmasından şikayet etmişlerdir. Bu benzerliğin ilk örneği, savaşın kaybedilmesinin ve 4 Eylül 1870 tarihli ayaklanmanın ardından 3. Napolyon'un düşmesinden sonra, güya İmparatorluğa "muhalafet"ten doğan politik kadro tarafından yönetilen bir politik rejimin anayasasıdır. Hangi tarafta yer aldığını iyice anlatmak için, bu "yeni" iktidar, birkaç ay sonra, komün yanlısı binlerce işçiyi amansızca katlederek kendi özel halk karşıtı acımasızlığını gösterecektir.⁸

Önce RSDİP⁹ sonra da Bolşevikler tarafından hakkın-

⁸ "Cumhuriyetçi" kökeninden, yani 1870'den itibaren iktidarı alan 3. Napolyon'a solun muhalafetinden oluşan hükümetten hareketle (parlamentar) "sol" kavramının türeyişini yeniden inşa etmek asli öneindedir. Bunlar, önce Prusyalılara karşı kapitülasyon sonra da komün yanlılarının acımasız kıyını tarafından paraca desteklenen bu meselenin hüznü kahramanları olan, Guillemin'in dediği gibi, Thiersler ve üç Jules (Jules Ferry, Jules Grévy, Jules Simon)'dur. Fransız solu (sömürgecilik, 14-18 kutsal birliği, Pétain'de geniş ittifak, Cezayir savaşı, 1958'de Gaullecü darbeye katılım, Mitterand yönetiminde mali küreselleşme, Afrika kökenli işçilere baskıcı muamele ve benzeri) o zamandan beri kendi kökenlerine sadık olmuştur. "Sol" ("*gauche*") sözcüğünün karşı devrimci bir değişimsizliğe (*invariance*) bağlanması hakkında, *L'Hypothèse communiste*'de (a.g.e) Paris Komününe ayırdığım bölümde bazı pistler sunuyorum.

⁹ Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi, Mart 1898'de kurulan devrimci Marksist bir örgüttür ve daha sonra iki fraksiyona bölünmüştür: Bolşevikler ve Menşevikler (Fr.y.n.).

da yaratılmış olan kavram gibi, komünist partisi, Paris Komünü'nün Lenin tarafından yapılan keskin bir çözümlemesinden kaynaklanan, kendisinin yerleşik iktidara bir alternatif cisimleştirmeye ve eski Çarlık örgütünün tamamen yıkılmasından sonra yeni bir devlet kurmaya yeterli olduğunu beyan eden bir yapıdır.

Ayaklanmacı figür politik bir figür haline geldiği zaman, başka bir deyişle ihtiyaç duyduğu politik kadroya/görevlilere kendi içinde sahip olduğu ve devletin sabıkalılarına başvuru yeter derecede gereksiz hale geldiği zaman, denilebilir ki *ara geçiş döneminin sonu gelmiştir, çünkü yeni bir politika tarihsel bir ayaklanmanın simgelemiş olduğu Tarih'in uyanışını kavrayabilmiştir.*

Arap dünyasındaki ayaklanmalara, özellikle de Mısır ve Tunus'takilere geri dönecek olursak, bir yandan bölünerek, kendilerini devam ettireceklerini şimdiden biliyoruz. Ayaklanmacıların, daha genç, daha kararlı ya da daha iyi örgütlenmiş kısmı; zorlukla tesis edilen ve çoğunlukla eski rejimin en önemli kurumlarının (örneğin Mısır ordusu) devamlılığını maskeleyen geçiş iktidarlarının halk hareketi olmaktan Bin Ali ya da Mübarek'e tercih edilemeyecek kadar uzak olduklarını haykıracak-

tır. Ama bu itirazlar, şu an için, kendisinden hareketle ayaklanmaya sadakatin *örgütleneceği* [bir] fikir üretmez. Salt biçimsel açıdan, Arap dünyasındaki durumu 19. yüzyılda zaten görülmüş olan duruma çok yaklaştıran canlı kararsızlığın kaynağı da budur.¹⁰

Sonuçta, şu soruyu baştan savamayız: bir ayaklanmayı yargılamaya, cisimleştirdiği tarihsel uyanışın genişliğini ölçmeye olanak tanıyan ölçütler nelerdir?

Batı güçlerinin ve onlara bağımlı olan medyaların en baştan beri hazırlop bir cevabı vardır: onlara göre, Arap ülkelerinde ayaklanmalara can veren arzu, Batılıların bu sözcüğe verdiği anlamda “özgürlük” arzusudur; yani zincirinden boşanmış kapitalizmin (“girişim özgürlüğü”) ve parlamen-

¹⁰ Çağdaş kapitalizmin geniş ölçüde, 19. yüzyılın ortasına doğru işleyişte olduğu görülebilecek kapitalizmin arı biçimine bir dönüş olmasının diyalektik işaretlerinden biri, Arap dünyasındaki ayaklanmalar ile Avrupa’da 1848’de meydana gelen “devrim” arasındaki büyüleyici benzerliktir. Görünüşte anektodik aynı köken, aynı genel başkaldırı, tüm bir tarihsel alanda/uzamda aynı yayılım (1848’de bu Avrupa’dır), ülkelere göre aynı farklılıklar, aynı ateşli ve muğlak kolektif beyanlar, aynı despotizm karşıtı yönelim, aynı kesinsizlikler, aydın ve küçük burjuva bileşenleri ile işçi bileşeni arasında aynı sağır gerilim ... Bu devrimlerden hiçbirinin yeni bir devlet ve toplum verisine varmadığı gerçekten biliniyor. Ama yine, bunlardan hareketle, ancak 20. yüzyılın seksenli yıllarında sona eren, tamamiyle yeni bir tarihsel dönemin açıldığı da biliniyor. Bunun nedeni Fikrin olaylara bağlanmış olmasıdır. Alman isyanlarından kurtulan Barikatçılar/Devrimciler olan Marks ve Engels o sıra Tarih’in en utkulu metinlerinden birine imza atarlar: *Komünist Partisi Manifestosu*.

ter temsile dayalı devletin (yerleşik sitemin, hemen hemen birbirinden ayırt edilemez farklı idarecileri arasında karar veren “özgür seçimler”) sabit çerçevesinde “görüş özgürlüğü” arzusu.

Aslında, yöneticilerimiz ve hakim medyalarımız Arap dünyasındaki ayaklanmalar için basit bir yorum önerdiler: orada ifade bulan, bir *Batı arzusu* diye adlandırılabilir şeydir. Tuzu kuru ülkelerin biz uyuklayan karnı tok insanların zaten “yararlandıkları”ndan bir yararlanma arzusudur. Nihayet, sömürgelerde yaşayan ırkçıların soyundan gelen yola gelmez Batılıların “medeni dünya”ya katılma, bu dünyayla bütünleşme arzusudur, [bu Batılılar bu medeni dünyayı] temsil ettiklerinden öylesine emindirler ki –kuşkusuz bazen pek önerilebilir olmayan– başka değerler öne süren ya da sadece –kuşkusuz bazen salt çıkara dayalı bir biçim alan– “uluslararası topluluğun” ezici vesayetini sarsarmış gibi yapan kim olursa olsun yargılamak için uluslararası “mahkemeler” kurarlar.

Gelgelelim, Hukuk örtüsüyle böbürlenmiş Batılılar, İyi’yi söyleme konusundaki sözde iktidarlarının yalnızca emperyal müdahaleciliğin modernleştirilmiş adı olduğunu unuttuyorlar.

Her kitlesel hareket hiç kuşkusuz ısrarlı bir *özgürleşme* talebidir. Bin Ali ile Mübarek'inki denli despotik, yozlaşmış ve emperyal arzulara köle rejimler karşısında, böyle bir talepten daha meşru bir şey olamaz. Olduğu haliyle bu arzunun bir Batı arzusu olması çok çok daha sorunsaldır.

Güç olarak Batı'nın, şimdiye kadar, çoğu kez silahlarla müdahale ettiği yerlere özgürlük sağlamayı herhangi bir şekilde dert edindiğinin herhangi bir kanıtını vermediğini hatırlatmak gerekir. Bizim “medeniler” için önemli olan: “Bizimle birlikte mi yoksa bizsiz mi yürüyorsunuz?”dur, burada “bizimle birlikte yürümek” ifadesine verdikleri anlam ise, söz konusu ülkelerde, görevli memurlar, gizli ajanlar ve bizden mal trafiğini yürütenler tarafından oluşturulan, silahlandırılan ve sınırlanan karşı devrimci bir polis ve ordu ile işbirliği içindeki yozlaşmış bir kadro tarafından örgütlenen küresel pazarın ekonomisine köle bir iç işleridir. Suudi Arabistan, Pakistan, Nijerya, Meksika ve daha birçokları gibi “dost ülkeler”in hepsi Bin Ali'nin Tunus'u ya da Mübarek'in Mısır'ından daha çok olmasa da, bir o kadar despotik ve yozlaşmıştır; ama bu konuda, özgürlükten yana tüm ayaklanmaların ateşli savunucuları olarak, Tunus ya da Mısır'daki olaylar vesilesiyle ortaya çıkan kişilerin ifa-

de edildiği pek duyulmaz. Devletlerimizin dost despotlar tarafından sağlanan kararlı sakinliği ayaklanmaların belirsizliğine tercih ettiği gayet iyi anlaşılıyor. Ama ayaklanma Batı arzusu olarak –ve dahası sonunda öyle olarak– yorumlanmaya kapı araladığı andan itibaren, bizdeki politikacılar ve medyalar onu iyi karşılayacaklardır.

Bununla birlikte, bu çare güvenilir değildir. Fransızlar ile İngilizlerin, Libya’da, sonunda, Bernard-Henri Lévy’nin uygun ses borusuyla, basbayağı dereden tepeden “asiler” icat etmesi –gerçekten etkili olanlarının eski El Kaideliler olduğu ortaya çıktı, paradoksu düşünün!– ama şu an hepsinin cepte olması (Libya dünyada insanların “yaşasın Sarkozy” diye bağırarak gibi tuhaf fikirlere sahip olduğu tek yerdir), silahlandırılmış, etrafları sarılmış ve uçakların destek atışlarından korunmuş olması, nihayetinde, hükümetlerimizin, gerçek isyanlarda, emperyal medeniyetler için duyulan ılımlı sevgiden başka bir şeyin ifade edilmesinden ne derece korktuklarını gösterir.

Ama bu türden bir zafere (zira Juppé, çok mühim bir itirafla, “iş biz yapmıştık” diyor) Batılılar bayılıyor. Çünkü gerçek halk isyanları söz konusu olduğu zaman, her şeyin ötesinde, Cameron, Sarkozy ya da Obama lehine boğaz

patlatmayı arzulamayan insanlarla işleri olur belki diye kafalarından geçirmekten kendilerini alamıyorlar. Bir de – ve kaygıları artıyor– sürecin tüm bu bölümlerinde henüz formüle edilmemiş, ama onlar için çok nahoş bir Fikir söz konusu olabilir mi? Onlarınkine tamamıyla karşı çıkan bir demokrasi anlayışı? Bu belirsizlik içinde, diye bir sonuca varıyorlar, hele bir mitralyözleri hazırlayalım da çalışıp çalışmadıklarını şurada burada bir doğrulayalım.

Bu koşullarda, bir “Batı arzusu”na indergenebilen bir halk ayaklanmasının ne olduğunu ya da ne olacağını ve güncel ayaklanmaların, bu ölümcül girişimin ötesinde, ne olabileceğini daha kesin olarak tanımlamaya çalışmak gerekir.

Deneyelim: Batı arzusuna boyun eğen bir ayaklanma despotizm karşıtı bir ayaklanmanın doğrudan biçimini alır; bu ayaklanmanın olumsuz ve halkçı gücü kalabalığın, kitlenin gücüyken, olumlayıcı gücü ise Batının övündüklerinden başka bir norma sahip değildir. Bu tanıma karşılık düşen halkçı bir ayaklanmanın, sonunda, çok mütevazı anayasal reformlarla ve “uluslararası topluluk” tarafından sıkı sıkıya denetlenen seçimlerle bitme şansı yüksektir; bu seçimlerden, ayaklanmanın sempatizanlarını genel bir şaşkınlığa düşürerek, ya batılı çıkarların çok iyi bilinen kiralık katille-

ri ya da hükümetlerimizin kendilerinden korkmak için pek neden olmadığını yavaş yavaş öğrendiği şu “ılımlı İslamcılar” bir kopyası çıkacaktır. Böyle bir sürecin sonunda, bir *batılı içine alma (inclusion occidentale)* fenomenine tanık olmuş olacağımızı söylemeyi öneriyorum.

Bizde olup bitene ilişkin hakim yorum, bu fenomenin, Arap dünyasındaki ayaklanmacı sürecin, “demokratik zaffer” adı altında, doğal ve meşru olarak doğduğudur.

Dahası bu, buna karşılık ayaklanmalar bizde meydana geldiği zaman, bunların hoyratça bastırıldığına ve lanetlendiğine bir açıklık getirir. Eğer bir “iyi ayaklanma” batılılar tarafından içine alınmayı talep ediyorsa, lanet olasıca neden o zaman bizim medenileşmiş sağlam demokrasimizde, bu içine almanın iyice kurulduğu yerlerde ayaklanmalar oluyor?

Sefiller, Araplar, Zenciler, Doğulular ve cehennemden gelen diğer işçiler, buna hemen yarın kavuşmadıkları ve bu arada bizim dinginliğimizi besleyen iyi eski sömürgeci (kolonyal) yağma çeşitli biçimlerde sürdüğü oranda, zaman zaman ve tabii abartmadan “bizim gibi” olmak isteyebilirler. Buna karşılık bizde, bunlar sadece çalışma ve sessizce oy kullanma hakkına sahiptirler. Yoksa ayağını denk al!

Cameron ile onun siteli gençlere ayrılmış Londralı küçük gulagı¹¹, Sarkozy ile onun ayak takımı karşıtı Kärcher'i¹² medeniyetin duvarlarında nöbet bekliyorlar.

Marx'ın öngörmüş olduğu gibi, özgürleştirici fikirlerin gerçekleşme alanının dünya çapında alan olduğu doğruysa eğer (ki durum, parantez içinde söyleyelim, 19. yüzyıldaki devrimlerde *gerçekten* böyle değildi), o zaman bir batılı içine alma fenomeni gerçek bir değişim için savunulamaz. Gerçek bir değişim olacak şey, bir *Batı'dan çıkış*, bir "batılılaştırmadan kurtulma" olacaktır ve bir *dışlama* (*exclusion*) biçimi alacaktır. Ama bunun bizim gözümüzde böyle olması mümkündür. Her halükarda, *düşlemek zorunda* (*devoir*)

¹¹ Gulag (Glavnoie upravlenie lagueri: Çalışma Kampları Yönetimi Baş İdaresi) Sovyetler Birliği hükümeti aracılığı ile yönetilen cezai çalışma kampları sistemi. Sovyet rejimi karşıtı unsurların (politik suçlu) hızla kovuşturulması ve toplumdan soyutlanması için 25 Nisan 1930 tarihinde kurulan bir tür yargı ve infaz sistemidir (ç.n.).

¹² Alfred Kärcher GmbH & Co. KG ya da kısa adıyla Kärcher yüksek basınçlı temizleyiciler üreten bir Alman şirkettir. 2005 yılında vuku bulan bir olayda Sarkozy banliyöleri pislik, kendisini ve kolluk kuvvetlerini de temizleyici olarak görürken bir metafor olarak Kärcher'i kullanmıştır. Olay şöyle gerçekleşmişti: La Courneuve adında bir Paris banliyösünde iki çete bir kız meselesi yüzünden çatışmış ve olay esnasında 11 yaşındaki bir çocuk başıboş bir kurşun yüzünden hayatını kaybetmişti. Bu olay üzerine dönemin içişleri bakanı Sarkozy "gerekirse siteyi karcherlerle temizleriz" diye bir beyanda bulunmuştu. Bunun üzerine Kärcher şirketi, markalarının seçim kampanyasında kötüye kullanılarak siyasi bir söyleme alet edilmesinden duydukları rahatsızlığı belirten bir açıklama yaptı (ç.n.).

olduğumuz şey budur, çünkü bu düş, kendini inkar etmeden ve nihilizmin “*no future*” [gelecek yok] nidası içine batmadan, bir ara geçiş dönemini atlatmaya olanak tanır.

VI - AYAKLANMA, OLAY, HAKİKAT

Tarih'in güncel ayaklanmacı uyanışına bahşedilen değerin, kendi elinde tuttuğu, Batı arzuna kayıtsız politik sadakatlere kapı açma olanağından ileri geldiği anlaşılmış olacaktır.

Olayın, tarihsel ayaklanmanın, gerçekten de bu olanağı ürettiğinin güvencesini bize ne verebilir? Batı arzusunun – gayet gerçek– öznel gücünden bizi kim koruyacak? Burada hiçbir biçimsel yanıt verilemez. Devlete değin uzun ve tekin olmayan bir sürecin titiz analizi bize büyük bir yardım sağlamayacaktır. Bu süreç, kısa vadede, doğruluğu olmayan seçimlere açılacaktır. Bizim yapmamız gereken; kaçınıl-

maz bir bölünme sürecinin sonunda (zira hakikatin taşıyıcısı Bir değil, her zaman İki'dir) hareketin indirgenemez parçası tarafından doğrulanan şeyin, yani *açıklamaların* (sözcelerin-*énoncés*) peşinde, insanların nezdinde sabırlı ve titiz bir soruşturmadır. Batılı içine alma içinde çözülebilir olmayan, söylenen şeylerin peşinde. Bu açıklamalar var oldukları zaman, kolayca bilinirler. Ve toplu eylem figürlerinin *örgütlenme* süreci –ki bu da onların politik evrimine damgasını vuracaktır– ancak bu yeni açıklamaların koşulu altında tasarlanabilir.

Hepsinin en önemlisi ve direşkeni olan Mısır tarihsel ayaklanmasında, hiçbir şeyin yoğun bir Batı arzusunun gerçekliğine geri döndürülemezcesine tanıklık etmediğini saptamak bile az şey değildir. Arap dilinde, gün be gün Tahrir meydanındaki afişleri okumuş olanlar, “demokrasi” kelimesinin hemen hemen hiç görünmediğini, çoğunlukla büyük bir şaşkınlık içinde saptamıştır. Oybirlikli “Defol!”un ötesinde, ana düşünceler: ülke, Mısır, ülkeyi ayaklanan halka yeniden inşa etme (her yerde ulusal bayrağın bulunmasının nedeni de budur) ve dolayısıyla ülkenin Batı ve bileşeni İsrail karşısındaki uşaklığına son; bir avuç yoz ile sıradan çalışan kitle arasındaki korkunç eşitsizliğe ve çürü-

meye son; milyonlarca insanın berbat sefaletine son verecek sosyal bir devlet inşa etme iradesi. Tüm bunlar, tarihsel eski zalim tarafından kurulmuş tuzak olan seçim hilesiyle olmaktan ziyade, bu türden bütün ayaklanmalara özgü olan ve benim “hareketin komünizmi” diye adlandırdığım şeyle devamlılık halinde, büyük bir yeni politik Fikirle çok daha kolay bütünleşebilir.

Tüm bunları hem daha soyut hem de daha basit bir dilde tekrarlayabilirim. Sömürü ve baskı tarafından yapılandırılmış bir dünyada kitlelerce insan, doğrusunu söylemek gerekirse, hiçbir varoluşa sahip değildir. Hiçbir değeri yoktur. Bugünün dünyasında, örneğin neredeyse tüm Afrikalılar’ın hiçbir değeri yoktur. Ve hatta bizim tuzu kuru bucaklarımızda, esasında, insanların çoğunluğu, sıradan çalışanlar kitlesi kesinlikle hiçbir şeye karar vermez, kendi yazgılarını ilgilendiren kararlar alınırken sadece kurgusal bir sesleri vardır. Yalnızca hem uzak hem de her yerde bulunan bir oligarşi, insanların yaşamının ardışık bölümlerini, bu oligarşinin beslendiği birleşmiş bir parametre ile, yani kar ile birbirine bağlayabilir.

Dünyada bulunan (*présent*), ama anlamında ve geleceğine ilişkin kararlarında bulunmayan (*absent*) bu insanla-

ra, dünyanın *varolmayanı* (*l'inexistant*) diyelim. O zaman, bir *dünya değişiminin*, dünyanın bir varolmayanı bu aynı dünyada azami bir yoğunlukla var olmaya başladığı zaman gerçek olduğunu söyleyeceğiz. Mısır'da halk toplandığında insanların söylediği ve hala söylemekte olduğu şey tam da budur: var değildik, ama artık varız, ülkenin tarihine karar verebiliriz. Bu öznel olgu olağanüstü bir güçle donanmıştır. *Varolmayan ayağa kalkmıştır (relevé)*. İşte bu yüzden *ayaklanmadan (soulèvement)* söz ediliyor: yere serilmiştik, dize gelmiştik, kalkıyoruz, ayağa kalkıyoruz, ayaklanıyoruz. Bu kalkma bizzat varoluşun kalkmasıdır: fakirler zengin olmadılar, silahsız insanlar silahlanmadılar vs., esasında, hiçbir şey değişmedi. Olup biten, benim bir *olay (événement)* dediğim şeyin koşulu altında, varolmayanın varoluşunun ayağa kalkmasıdır [aşılmasıdır-*relevé*]. Varolmayanın ayağa kalkmasının tersine, olayın kendisinin neredeyse her zaman kavranamaz olduğunu bilerek.

Varolmayanın kalkmasını mümkün kılan [şey] olarak olay tanımını soyut ama tartışılmaz bir tanımdır, en basitinden çünkü kalkma *ilan* edilmiştir. Bu doğrudan doğruya insanların söylediğidir. Nesnel olarak ne gözlemliyoruz? Tayin edici bir rol oynayan bir yerin belirlenmesi: Kahire'nin bir-

kaç gün içinde dünya çapında ün kazanmış bir meydana. Gerçek bir değişim esnasında, yeni ve yine de bir dünya olan genel yerelliğe içkin bir yerin üretildiğini saptamak temel önemdedir. Böylece Mısır'da, meydana toplanan insanlar, Mısır'ın kendileri olduğunu, Mısır'ın, o Mübarek yönetimi altında var değildiyse de bundan böyle var olduğunu ve onunla birlikte kendilerinin de var olduğunu ilan etmek için orada bulunan insanlar olduğunu düşünüyorlardı.

Bu fenomenin gücü öyledir ki, gerçekten sıra dışı bir şey, herkes boyun eğer. Bütün dünyada, orada olan, yani inşa etmiş oldukları o yerde olan insanların bizatihi Mısır halkı olduğu kabul edilir. "Mısır halkının demokratik ayaklanması" lafı, kulislerde titreyen, kendilerine hizmetçi-despotları olmadan Mısır gibi stratejik ülkelerde ne yapacaklarını soran hükümetlerimizin, köleleşmiş medyalarımızın ağızlarından bile düşmez ve bunlar sıra kendilerine gelince, büyük bir saygıyla, destekleri konusunda güvence verirler (bir yandan da, yine kulislerde ve bir seçim maskaralığının kutlu sonunda, aynıdan aynıya bir "değişim" hazırlarlar).

O halde Kahire'de bir meydana toplanan ayaklanmacılar "Mısır halkı" mıdır? Ama bu meselede demokratik dog-

ma, kutsal-aziz kamu oylaması ne oluyor? Ayaklanmacılara verilen çatlaksız desteğin dış görünüşünün ardında, etkin bir korkunun ve sonuçta hızla güvenilir ve ön-batıcı bir devlet düzenine dönülmesi yönünde canlı bir baskının gizlendiğini gayet iyi biliyorum. Ama öyle değil işte! Her yandan, sanki o her şeye değermiş gibi, demokrasileriyle, eylem birlikleriyle ve radikal afişleriyle meydanda toplanan insanların oluşturduğu bu kısa Mısır metonimisi selamlandığı zaman, bu tehlikeli olmaz mı, bu yeni bir politika anlayışının gelişi –korkunç!– değil midir? Zira sayıları bir milyon olsa da, 80 milyonluk Mısır’a göre hala çok değiller. Seçim/seçmen (*électoral*) sayısı bakımından, bu kesin bir fiyaskodur! Ama bu aynı milyon ilgili yerde bulunur, devasa bir sayıdır, eğer politik etkiyi, oyda olduğu gibi, eylemsiz ve ayrı sayı ile ölçmeyi bırakırsak.

Biz eskiler bunu 1968 Mayıs’ının sonunda gördük. Milyonlarca gösterici, işgal edilmiş fabrika vardı, devamlı meclisler toplanıyordu ve bunun üzerine De Gaulle sonunda kolay kolay bulunmaz bir gericiler kamarasına varan seçimler düzenledi. Arkadaşlarımdan bazılarının yaşadığı büyük şaşkınlığı hatırlıyorum, diyorlardı ki: “Ama herkes sokaklardaydı!” Ve onlara şöyle cevap vermiştim: “Hayır,

kesinlikle hayır, *hepimiz* sokaklarda değildik!" Zira bir gösteri ne kadar büyük olursa olsun, hep aşırı derecede azınlıktır. Onun gücü öznel enerjinin bir *yoğunlaştırılmasında* (insanlar gece gündüz seferberlikte bir görevleri olduğunu bilir, her şey heyecan ve tutkudur) ve mevcudiyetinin *yerelliğinde* yatar (insanlar ele geçirilemez hale gelmiş yerlerde, meydanlarda, üniversitelerde, bulvarlarda, fabrikalarda vs. toplanırlar).

Bir kez yerelleşmenin yarattığı yoğunluk ve sıkışma tarafından dondurulunca, hala bütünüyle azınlık olan hareket ülkenin tüm halkını temsil ettiğinden öyle emindir ki hiç kimse gerçekten de onu temsil ettiğini alenen inkar edemez. Hatta gizli oldukları denli kudurgan düşmanları bile. Bu, bu figür durumunda –yeni olanaklar açan tarihsel ayaklanmalar– bir *kurallar koyan evrensellik (universalité prescriptive)* ögesi olduğunu kanıtlar.

Bütün dünya için simge olan yerelleşmenin ve yeni öz-neler yaratan bir yoğunlaşmanın bütünlüğü/kompleksi, dışında kalan herhangi birinin doğrudan doğruya *şüpheli* – eski despotlara destek vermekten şüpheli– olduğu kitlesel bir benimseme, bir katılım getirir.

O zaman demokrasiden çok halkçı *diktatörlük*ten söz edilebilir. “Diktatörlük” sözcüğü, bizimkisi gibi “demokratik” bir havada, geniş ölçüde lanetlenmiş bir sözcüktür. Ve sözcük, haklı olarak isyancıların “diktatör” adı altında yozlaşmış despotları açıkça kınadığı için bu özelliği gösterir. Ama nasıl ki eşitlikçi ve doğrudan hareketin demokrasisi Sermayenin iktidarına dayanan eşitsizlikçi ve temsili “demokrasi”ye kesinlikle karşıttır, aynı şekilde halk hareketi tarafından uygulanan “diktatörlük” de *ayrı ve baskıcı devletin biçimleri olarak diktatörlüğün* kökten biçimde karşısında yer alır. “Halkçı diktatörlük” ile, *tam da doğruluğu meşruluğunu ancak kendisinden almasından kaynaklandığı için meşru olan bir otoriteyi* ifade ediyoruz: (temsili bir otoritede olduğu gibi) kimse kimseyi vekil tayin etmez, (diktatörlüğe dayalı bir devlette olduğu gibi) hiç kimse, kendi dediğinin herkesin dediği haline gelmesi için bir propaganda ya da polise ihtiyaç duymaz, zira onun söylediği *durum dahilinde doğru olan (şeydir)*; orada olanlar sadece insanlardır; ve orada olanlar ve kuşkusuz bir azınlık teşkil edenler, (orada olmayan insanların oluşturduğu ezici çoğunluk da dahil) ülkelerinin yazgısının kendileri olduğunu ilan etmek için gerekli otoriteye sahiptir. “Kitle demokrasisi” dı-

şında kalan herkese kendi kararlarını *sanki bunlar genel bir istencin kararlarıymış gibi* dayatır.

Toplumsal Sözleşme'de Rousseau'nun tek zayıflığı, seçim usulüne verdiği ödündür, oysaki parlamentarizmin, temsili demokrasinin (Rousseau zamanındaki, İngiltere'de doğmakta olan bu devlet şekli) olsa olsa bir düzenbazlık olduğunu en kesin biçimde tanıtlar. "Genel istenç" neden sayısal bir çoğunluk biçiminde görülsün ki? Rousseau bu noktayı aydınlatmayı beceremez ve bu nedenle: ancak azınlık ama yerelleşmiş, birleşmiş ve yoğun ayaklanmalar sırasında, genel istencin bir anlatımından söz etmenin anlamı vardır.

Rousseau'ya göre adı "genel istencin anlatımı" olan, orada olup biten şeyi ben başka bir felsefi adla çağıracağım: *bir hakikatin*, bu durumda, politik bir hakikatin *birdenbire ortaya çıkması (émergence)*. Bu hakikat bizzat halkın varlığına, insanların eylem ve fikirlerle yapmaya yetenekli oldukları şeye dayanır. Bu hakikat, onu dünyanın yasalarından söküp alan (bizim vakamızda, Batı arzusunun baskısından söküp alan) tarihsel ayaklanmanın sınırında, önceleri bilinmeyen yeni bir olanak biçiminde birdenbire ortaya çıkar. Ve bu yeni politik olanağın doğrulanması (sonra, gö-

receğimiz gibi, örgütlenmesi) kendini açıkça otoriter bir biçim altında gösterir; hakikatin otoritesi, aklın otoritesi. Kesin anlamında otoriter çünkü, en azından başlangıçta, tarihsel ayaklanmada mutlak bir hak vardır ve kimsenin bunu alenen tanımazlıktan gelme hakkı yoktur. Ve herkesi coşturan, tam da bu diktatörlük ögesidir, tıpkı nihayet bir teorem bulmuş tanıtılmanın, parlak bir sanat eserinin ya da nihayet ilan edilmiş bir aşk tutkusunun yaptığı gibi, kısacası hiçbir görüşün mutlak yasasını yıkamayacağı her şey gibi.

VII - OLAY VE POLİTİK ÖRGÜTLENME

Bir mekanda, meydanlarda, fabrikalarda yerellik kazanan bu toplanma, bu kaynaşma (*büzüşme-contraction*) ya da niceliksel sıkılaşma (*compactification*), tüm bunlar gerçeğin yerini tutar, çünkü ona can veren şey, ön-politik hakikatin –yani tarihsel ayaklanma biçiminde devletin bazı simgelerinden “kurtulma”ya bağıntılı olarak, bir varolanın şiddetli aşılması/ayaklanması (*relève*)–, yoğun ve öznelleşmiş, bir üst-varoluşudur.

O (Ça) hiçten birdenbire ortaya çıkmaz, o *ex nihilo* bir yaratımın diktatörlük gücüne sahiptir. Olaydan önce olayın izleri, sonradan saptanan ön-olaysal belirtiler olduğu

zaman, işte o zaman, bunlar niceliksel bir kaynaşma ile yoğun bir üst-varoluşun eklemlenmesini yeniden üretir ya da önden-üretir.

1968 Mayıs'ından önce olduğu gibi, Mısır'da da aynı şey vuku buldu: 1967 yılının ve 1968 başının fabrika grevleri, çok özeldir, zira bu grevlere temsilci sendikalardan bağımsız olarak genç işçi grupları tarafından (bu, işin, herkesin kaynaşma/büzüşme yoluyla temsil edilmesi tarafıdır, endişeli demokratlarımız "harekete geçen azınlık" derler) çok erkenden ve ansızın, daha grevlerden bahsedilebilmesinden önce, fabrikanın işgaline karar verilmişti (bu da işin, yerin işgaline bağlı aktivist yoğunluk tarafıdır).

Tarihin yeniden açılışı olarak olay, hepsi kitlesel halk gösterilerine içkin olan üç işaret tarafından haber verilir: yoğunlaşma, büzüşme/kaynaşma, yerelleşme. İşte bunlar ön-politik verilerdir, doğrudan ayaklanmayı ve onun güçlü nihilizmini aşan ayaklanmalar tarafından Tarih'in uyandırılışı. Bu ayaklanmalarla birlikte yeni bir hakikatin *işleyişi/çalışması* başlar, buna politikada örgüt(lenme) (*organisation*) denir. Bir örgütlenme bir fikrin ya da bir olayın kesişiminde yer alır. Bu kesişim, yine de, ancak süreç olarak vardır ve bu sürecin doğrudan öznesi politik militandır.

Militan bir kırmadır, çünkü onu Fikir tarafından yeniden yakalanan ayaklanmacı hareket doğurur. Fikir on yıllar boyunca cumhuriyetçiydi, 19. yüzyılda “naif” komünist ve 20. yüzyılda devlet komünizmi. Geçici olarak 21. yüzyılda diyalektik komünist olduğunu öne sürelim: gerçek ad Tarih’in uyanışının kıyılarında gelecektir.

Olaya sadakat olarak militan kırmalık nasıl gerçekleşir? Fikrin *tarihsel* değerinin *ilkin* ayaklanma tarafından tasdik edildiği kesindir. Ayaklanmanın *politik* değerinin ona sadık –ona sadıktır çünkü onun için, ayaklanma Fikri doğrular– örgüt tarafından tasdik edildiği de bir o kadar kesindir.

Fikir, burada, bir politikanın tarihsel evrimi/gelişimi (*devenir*) *olacak* şeyin bir tür tarihsel yansımasını (*projection*) ifade eder; ayaklanma tarafından kökensel olarak geçerliliği sağlanan evrim. Örneğin eşitlik kural “haline gelmelidir” denecektir, yürütülen tüm mücadelelerin ölçütü olarak ya da “komünizm”, eşitlik tarafından ölçütlendirilen ve onu oluşturanların özgür birliği tarafından idare edilen Sermaye’nin hakimiyetinden kurtulduğu için kökten biçimde farklı bir toplumun, öznel olarak üstlenilen, olanağını ifade ettiği için. Ama bu sadece, böyle düşünmek, böyle konuşmak ve gerektiği gibi hareket etmek yürürlükten

kaldırılan ayaklanmaya dair kesin bir süre örgütlediği için söylenecektir. İşle bunun içindir ki Fikir ayaklanmadan önce gelmez, ama bir sürenin inşa edilmesinde kendi gerçek etkileriyle/sonuçlarıyla birbirine geçer. Aynı şekilde, Fikir daha sonra halkçı politik örgütlenmenin gerçeğini gerektirecektir.¹³

Bir politika, ayaklanmanın bir varolmayanının varoluşu biçiminde gündeme taşıdığı ve bir Tarih'in uyanışının tek içeriği olan şeyi ebedi olarak görür. Bunu yapmak için, militanları soyut olarak birleştiren Fikrin ışığında, örgütün kendi içinde tarihsel ayaklanmanın yaratıcı gücünü oluşturmuş olan şeyin izlerini muhafaza etmesi gerekir: kaynaşma/büzüşme, yoğunlaşma ve yerelleşme.

Klasik olarak, kaynaşma/büzüşme (küçük bir azınlığın ayaklanmanın hepsinin hakiki varoluşu olması) örgüte mensubiyetin katı kuralları tarafından korunur. Ondan olanlarla olmayanlar arasında, ayaklanma sırasında orada olanlar ile evinde kalanlar arasında belirlenen sınır kadar güçlü biçimsel bir sınırlama yaratılır. Yoğunlaşma militan etkinlik tarafından muhafaza edilir, eylemin gereklerine

¹³ Fikir motifi için, *L'Hypothèse communiste*, (a.g.e.) kitabının sonuç bölümüne bakılabilir.

adanan yaşam, koşullara varoluşsal tekdüzeliğe geri döne göre daha duyarlı ve daha canlı bir öznellik. Yerelleşme, içinde bulunulan (falan halk pazarı, falan Afrikalı işçi ocağı, falan fabrika, falan şehirdeki falan kule...) yerlerin fethedilmesine ilişkin değişmez bir protokol tarafından korunacaktır. Bu bütün, 20. yüzyılın bazı on yılları boyunca, "Komünist partisi" diye adlandırılmış olan ve kuşkusuz bugün başka bir ad araması gereken özel bir örgütlenme tipinin militan boyutunu oluşturur.

En başta, bu sadakat buyrukları akla uygunmuş gibi görünmüştür ve işte bu yüzden milyonlarca işçiyi, köylüyü, aydını, 1917 Rus Devrimi'ni takip eden bütün bir dönem boyunca cezpt etmiştir. Militan zorunluluğun üç ayırt edici özelliği, örgütün, Bir Tarih'in uyanışı olduğu ortaya çıkan süreçler okulunda kaldığını simgeliyor ve böylece tüm bu ayaklanmacı halkçı gerçeğe dair komünist Fikri besliyordu.

Bununla birlikte, Doğru'nun (*Vrai*) koruyuculuğu prosedürlerinin/usüllerinin gelecek tarihsel dilimde dönüştürülmesi muhtemeldir. Parti-biçim zamanını doldurdu, devletsel serüvenleriyle küçük bir asırda tükendi. İktidarın askeri olarak ele geçirilmesini benimseyen, komünist partilerin yok oluş yolundaki bir devletin nihayetinde büyük

ölçekte biricik görevi olan şeyi yapma konusunda yetersiz oldukları ortaya çıktı: *halkın bağrındaki çelişkileri*, en küçük bir güçlük konusunda, *düşmanla çatışmaları* çözmekte kullanılan terörist modeli örnek almaksızın yaratıcı bir biçimde çözmek: Bu, bugün geniş bir problemdir: tarihsel ayaklanma ile doğan Doğru'nun diktatörlüğünün mirasçısı olsa da, baskın'ın orduları ya da müfrezelerini oluşturan şeyin hiyerarşik, otoriter ve neredeyse düşünceden yoksun örneği olmayan devrimci politik bir disiplin icat etmek.

Her durumda, olayın kurucu özelliklerini biçimselleştirerek, örgüt olayın *otoritesinin* muhafaza edilmesine olanak tanınmalıdır. Bu biçimselleştirme ile birlikte, adeta, gerçek'ten simgesel olana ya da arzudan yasaya geçildiği söylenebilir. Örgüt, tarihsel ayaklanmanın gerçeğinin kendi evrensel saygınlığını aldığı doğrunun bu diktatörlüğünü politik yasa haline getirir.

Lacan, arzunun yasa ile aynı şey olduğunu söyler. Ben de bunu söylüyorum, Lacan'ın aksiyomunu "Örgüt, olayla aynı süreçtir" diye çevriyazıma döktüğüm zaman, bir biçimselleştirmenin aracılığına dayandığımı açıklamasını yaparak. Ama yine Lacan'da da -ki ondan

bu derin görüyü alıyorum- biçimselleştirme, arzu ile yasa arasındaki aracıyı ifade eder ve bu aracının adı da: Özne'dir.

Politik bir örgüt, olayın bir disiplininin Özne'sidir, düzensizliğin hizmetine sunulmuş bir düzen, bir istisnaya sürekli muhafızlık etmek. Bu örgüt dünya ile dünyanın değişimi arasında bir aracıdır, bu adeta dünyanın değişiminin dünyasal ögesidir, zira örgüt şu öznel soruyu ele alır: "*Bizzat dünyanın içinde, dünyanın değişimine nasıl sadık olunur?*" Bu soru şuna dönüşür: tarihsel *olanağının koşulu* olay olan politik hakikat, dünya içinde, nasıl gizlice hazırlanır, hem de bu olanağın gerçekleşmesi olamadan? Tarih'in bir uyanışı, Fikrin belirtisi altında harekete geçen maddilik şeklinde politik olarak nasıl kaydedilir?

Belki, tüm bunları daha açık kılmak için, nedenler düzene göre yeniden söylemek gerekiyor:

1. Bir dünya, bu dünyayı dolduran tüm varlıklara her zaman *varoluş yoğunlukları* atfeder. Bunların *varlığı* açısından, bu dünyanın olduğu haliyle kendilerine zayıf, hatta ihmal edilebilir sayıda *varoluş* atfettiği insanlar başkaları karşısında ilkece eşitlik durumundadır. "Biz hiçbir, her şey olalım!" diyen proleterler mutlak surette bu durumdadır ve eğer hiç

olduklarını söylüyorlarsa, bu, varlıkları bakımından değil, daha ziyade bu dünyanın örgütlenmesinde kendilerine tanınan ve onların dünyada neredeyse *varolmayanlar* olarak var olmasına neden olan *varoluş* yoğunluğu açısından dır. Yine denilebilir ki varlık kavramı yayılımsalken (*extensif*) (herkes kendini eşitlik içinde insani bir canlı olarak gösterir) varoluş kategorisi yoğunlukla ilgili (*intensif*) bir yüklem dır (varoluş sıradüzen içindedir [*hiérarchisée*]). Tarih sel bir ayaklanma; her zaman olay niteliğinde olan eşit olmanın bir yükselişinin, sizin varoluş yoğunlunuza dayanan yargıyı yargılamayı olanaklı kıldığı bir an/uğrak yaratır.

2. Her dünyada, (var)olan, ama dünyanın kendilerine asgari bir varoluş yoğunluğu yüklediğı varolmayan varlıklar vardır. Her yaratıcı olumlama dünyanın varolmayanlarının saptanmasında kök salar. Aslında, hangi alanda olursa olsun, her gerçek yaratımda önemli olan, var olandan çok var-olmayandır. Varolmayanın okulunda olmak gerekir, zira varlıklara yapılan varoluşsal saldırılar ve dolayısıyla bu saldırılara karşı eşit-olmanın kaynağı işte burada gösterirler kendilerini.

3. Bir olay, bir varolmayanın, bir dünyaya göre, hakiki bir varoluşa, yoğun bir varoluşa erişeceğı olgusu ile tanınır.

4. Politik eylem irdelenirse, dünyanın değişiminin ya da Tarih'in bir uyanışının ilk biçimleri, yani olayda görünür olan ama geleceği henüz kaydedilmemiş biçimler *yoğunlaşmadır* –çünkü şeylerin genel içgücü (*ressort*), varoluşun farklı yoğunluklarının dağılımıdır–, *kaynaşmadır* –durum kendi kendinin bir tür temsilinde, bütünlük durumunun metonimisinde kaynaşır/büzülür– ve *yerelleşmedir* –insanların kendi yazgılarını isteme kapasitelerinin görünür olduğu, simgesel olarak anlamlı yerler inşa etme zorunluluğu. Olduğu haliyle görünürlüğün medyalarda görünürlüğe, yani iletişim diye adlandırılan şeye indirgenemez olduğunu belirtmek gerekir.

5. Ayaklanmanın yerelliği tarafından fethedilen görünürlüğün asli bir önemi vardır. Bu içkin bir normdur, *kendini görünür kılmak* gerekir: görünürlük evrensel bir sesleniştir, kendi kendine seslenmek de dahildir buna. Bu neden bu kadar önemlidir? Varolmayanın varlığı varolan olarak ortaya çıkmalıdır (*aparaitre*) –bu da görünürlüğün bizzat kurallarının dönüşümünün fitilini ateşler. Yerelleşme, varolmayının kalkması/aşılması biçimi altında dünyada evrensel adaletin görünürlüğünü olumlama fikridir. Bunun olması için, binlerce hatta milyonlarca kişi olursa

bile, kaslarını göstermekten ziyade yerin simgesel haki-mi haline gelindiğini göstermek gerekir.

6. Ön-politik bir *olay* olan tarihsel bir ayaklanma, ancak, yayılımsal bir kaynaşmaya/büzüşmeye eklemlenmiş yoğun bir üst-varoluş, evrensel olarak hitap edilmiş bir görünürlük içinde tüm durumun yeniden büzüldüğü/kaynaştığı bir yeri tanımladığında meydana gelir. Olaysal bir durumu belirlemek (*identifier*), göz açıp kapayıncaya kadar gerçekleşir: evrensel olarak hitap edildiği için, görünürlüğünün bu evrenselliği, herkes gibi size de ulaşır. Bir varolmayanın varlığının az zaman önce kendisine özgü bir yerde ortaya çıktığını *bilirsiniz*. Tam da bu yüzden, daha önce söylediğimiz gibi, hiç kimse onu alenen inkar edemez.

7. Benim örgütlenme ya da olayın disiplini diye adlandırdığım şey, Fikrin, *olaya sadakate* tanıklık eden, eylemler, beyanlar, icatlar halinde etkili bir parçalanmasının olanağıdır. Bir örgüt, özetle söylersek, yeniden dünyanın süresi haline gelen bir süre içinde olaya olduğu kadar Fikre de uygun olduğu topluca ilan edilen şeydir. Bu örgütlenme anı uzaktan en zor andır. Özel kolektif bir dikkat gerektirir, çünkü bu bölünmeler anı olduğu

gibi, düşmanın (uyuklayan Tarih'in muhafızının) üste çıkmaya çalıştığı andır. Eğer bu an kaçırılırsa, Tarih'in uyanışı artık ancak parlak bir anektod olabilir ve politika durgunluğuna devam eder.

8. Benim "örgütlenme" diye adlandırdığım süreç öyleyse, olduğu haliyle olay tam artık başlama gücüne sahip değilken, olayın ayırt edici özelliklerini (yoğunlaşma, kaynaşma/büzüşme, yerelleşme) koruma yönünde bir girişimdir. Bu anlamda, örgütlenme, Fikrin durduğu öznel oyukta, olaysal gücün zamansallığa dönüşmesidir. Bu, özel karakteristikleri olaydan alınan *bir zamanın icat edilmesidir*; adeta başlangıcını kat kat açacak bir zamanın. O halde bu zaman, örgütlenmenin kendini, önceki dünya tarafından buyrulduğu haliyle zamanın düzenine kaydedilmeye bırakmaması anlamında, *zaman dışı* olarak düşünülebilir. Bu noktada, *istisnanın Özne'si olarak, Özne'nin zaman-dışısını* adlandırmanın olanağıyla karşı karşıyayız.

Eğer olay, yani tarihsel ayaklanma, zamanda bir kopuş-varolmayanın ortaya çıktığı kopuş- ise, örgütlenme zaman içinde bir zaman-dışıdır, ki bu zaman-dışı, varolmayanın üstlenilen varoluşunun, Fikrin ışığında, zamansal

tüm baskıların bekçisi olan devletin muhafazakar gücü
ile karşı karşıya geleceği kolektif öznelliği yaratır.

VIII - DEVLET VE POLİTİKA: KİMLİK VE TÜRSELLİK

Devlet, varolmayan imal eden sıra dışı bir makinedir. Bu imali ölüm yoluyla yapar (devletlerin tarihi temel olarak bir katliamlar tarihidir), ama sadece böyle değil. Devlet, “ulusal” ya da başka kimliksel bir normallik figürü dayatarak da varolmayan imal edebilir. Fakat, özellikle Avrupa’da, bu kimlik meselesi yakayı bırakmaz. Aslında “orta sınıflar”ın – emperyal dinamiğin hırçın vurguncularının– “banliyödeki insanlar”dan daha aşağı bir statüye düşme korkusunu tercüme eden bir tür kültürel ırkçılık duruma bulaşır ve hatta bir zamanlar saygıdeğer ve cesur olan aydınların beynini puslandırır. Yöneticilerimizin başlama sesini verdiği doğ-

rudur. Bakanlarımızdan birinin yakın zamanlı beyanlarından birini hatırlayalım: “*Fransa’da çok fazla Müslüman var.*” “Çok fazla”, burada, ancak tek bir şey demek istiyor olabilir: aralarından bazıları *fazla*. Bakan tüm açıklığıyla –en azından, acınacak şekilde var oldukları bizim ülkemizde– *fazlalık yapan* bu insanların özgül varlıklarının arı ve basit bir varolmayış olacağını öne sürer. Elbette, bakan durumun böyle olmasını sağlayacak şekilde davranacağını haber veriyor. İfadesi (*énoncé*) varlık/olmak ile varoluş arasındaki ilişkiye dayanıyor, bu basitçe gerici bir martaval değil, ontolojik bir ifadedir.

Devlet için aslında, gözlerimizin önünde, orada olanı var olmayana dönüştürmek için dikkate değer bir çözümler dizisi vardır. Yasal kağıtların reddinden polisin kötü muamelesine ve, kamu hastanelerinde bakım görmenin olanaksızlığından, polisin garlarda yaptığı aramalardan, okul çıkışında çocukların tutuklanmasından, kadınlara istedikleri gibi giyinmeleri konusunda getirilen yasaklamalardan, tutuklu kamplarından... geçerek hukuki dışlamaya kadar giden tüm bu çözümler Sarkozy’nin bakanı tarafından ortaya konan “problem”in nihai çözümü olarak sunarlar kendilerini. [Nedir bu problem?]: Ülkemizde “fazlalık yapan” insanlar var.

Daha genç olanlar için olduğu gibi hafızası kıt olanlar

için de hatırlatalım ki Mitterand zamanında Başbakan Fabius gerçekten de ülkemizde gerçek bir “göçmen sorunu” olduğu konusunda Le Pen’le hem fikir olmuştu. Ve de o, (burada yalnızca soldan olduğu gibi sağdan yöneticilerin de toplu bir kanısının adı olan) Fabius, bu soruna, mümkünse nihai, bir çözüm bulmak için yola koyuldu. Ve aslında bu konuda öneride bulundu: böylelikle ki iktidardaki sosyalist sol, başka şeyler arasında, aile birleşmeleri¹⁴ konusunda kılı kırk yaran tutma ve denetleme merkezleri yarattı.

Her yandan tekrarlanan bu beyanlar ancak bir tür ideolojik çılgınlık düzeyine sahip olacaktı, eğer, sayelerinde devletin hayaletimsi bir “kimlik” ürettiği, çalışmaya hep hazır, makineler tarafından savunulmasalardı.

Bu makinenin işleyişini, kesinlikle temel seviyesinde bir biçimselleştirme yoluyla şematize edelim.¹⁵

Bir devlet her zaman, kimliksel bir “araç” cisimleştirdiği varsayılan imgesel/hayali bir nesnenin varoluşunu

¹⁴ *Le regroupement familial* bir ailenin farklı ülkelerde bulunan üyelerine bir araya gelme olanağı verir. Bu çoğu kez, yabancı ülkede yasal bir işi olan aile reisinin ailenin geri kalanını yaşadığı ülkeye getirmesiyle gerçekleşmektedir (ç.n.).

¹⁵ Benim *Logiques des mondes* (Seuil, 2006) [Dünyaların mantıkları] başlıklı kitabında sunduğum haliyle, dünyaların aşkınsal teorisi bağlamına oturtursak, aynı kimliğe sahip (*identitaire*) nesneler ve ayırıcı adlar teorisi bir hayli geliştirilebilir.

üretir. Örneğin Fransızlar için, sanki kesinlikle saptanabilir bir “Fransız-olma” varmış gibi, devletin dakika başı “Fransızlar”dan, onları kimliklendiren şeyden ve onların, Fransız olmayanlardan tamamıyla farklı özel haklarından bahsetmesine izin veren ayırt edici özellikler bütününe F diye adlandıralım.

Bu imgesel nesne tutarsız yüklemelerden oluşur. “Fransız”, ortalama F, örneğin laik, feminist, medeni, çalışkan, “cumhuriyetçi okul”un uslu öğrencisi, beyaz, çok iyi Fransızca konuşan, kibar, cesur, Hristiyan medeniyetinden, hileci, disiplinsiz, insan hakları vatanının tebaası, Almanlardan daha az ciddi, İsviçrelilerden daha açık, İtalyanlardan daha az tembel, demokrat, iyi aşçı... ve duruma göre ulusal propagandalar tarafından tehdit aracı olarak kullanılan değişken ve çelişkili daha bir sürü özellik barındıran biridir. Esas olan, *sanki [böyle biri/bir şey] varmış gibi* katışıksız bir retorikle bu “Fransız”dan söz edilebilmesidir.

Kamuoyu yoklamalarının devlet için ölçüsüz önemi, salt, istatistiksel ortalamaların bilimi olarak, *bu yoklamanın sayısal olarak gücül Fransızı var etmesinden* kaynaklanır. Propaganda, bu yoklamaya katılıp da % 51’inin Aubrey’den ziyade Hollande için oy vermeyi tercih ettiğini doğrulayan

bir yoklamayı şu tarz ifadeler kullanarak yorumlamakta bir saniye bile duraksamayacaktır: “Fransızlar, Hollande’ın Aubry’den daha iyi bir aday olduğunu düşünüyor.” Böylece, bizim varolmayan F birden düşünmeye, karar vermeye, seçmeye başlar. F Hollande’ı arzu etmektedir, F Fransa’nın Libya’ya saldırmasını desteklemektedir, F emeklilik reformunun kaçınılmaz olduğunu düşünmektedir, F *roquefort* peynirini *camembere* tercih etmektedir...

Ama en önemlisi, duruma ve koşula bağlı kimi yüklemelere göre F’in varoluşu bir kez güvenceye alınıp böylece Fransızların fiili kimliği garantilendi mi, devletin ve onu izleyenlerin normal olan ile olmayan için bir değerlendirme yöntemine sahip olmasıdır.

Kısa kesmek için, şunu koyalım, iki birey verili olduğunda, bu iki bireyin kimlik (*Identité*) derecesini, okulda olduğu gibi, sıfırla gösterilen bir minimum ile 10’la gösterilen bir maksimum arasındaki bir ölçek üstünden ölçelim. X bireyinin y bireyine kimlik derecesi için $Id(x,y)$ yazılacaktır. Eğer $Id(x,y) = 10$ ise, x ve y gerçek ikizlerdir. Eğer $Id(x,y) = 0$ ise, x bireyi ile y bireyinin hemen hemen hiçbir ortak noktaları yoktur. Eğer $Id(x,y) = 5$ ise bunlar ortalama olarak kimlikdaş/özdeş ve ortalama olarak farklıdır.

Tüm mesele bütün bu işleme, sanki o bir bireymiş, ortalama bireymiş, arı halinde Fransız'mış gibi, gerçekliği devlet tarafından varsayılan bizim F'mizi sokmaktır.

Propaganda çabaları icap ettiren bir duruma yerleşelim. Her durumda, Fransız'ın imgesel olarak inşa edilmesinin hakim parametreleri F'in vazgeçilmez özelliklerinin tutarsız listesinden çıkarılır. Devlet ve propagandası, gerek almak istedikleri önleme gerekse muhalefetteki rakiplerini tehlikeye düşürmeye uygun gördükleri özellikleri seçerler. Diyelim ki –bugün durum budur– halkı “normal Fransız ücretliler” ve “şüpheli yabancı işçiler” diye bölmek için (hangi devlet olursa olsun, her zaman temel olan amaç), varolmasa da, F'in her şeyin üstünde tuttuğu sözde “değerler” üstünde ısrar etmek gerekir. Propaganda, ampirik bir Fransız için, burada olan ve burada kaldığını iddia eden “herhangi biri” için normalin, irdelenen durumda ve “değerler” konusunda, *F nesnesiyle çok aynı (identique)* olmak olduğunu beyan etmekle başlar. Her “normal” x bireyi için, elimizde $Id(x, F) = 10$ olduğu yazılacaktır (yani, x 'in F ile aynılığı maksimuma çok yakındır, x bireyi ortalama iyi bir Fransız'dır, Fransız değerlerini sever ve uygular). Bu F 'e hemen hemen aynılıktan uzaklaşan hiçbir birey “normal”

değildir. Ama normal olmayan, devlet ve ona bağlı görüş için, şimdiden şüphelidir. F ile aynılık derecesi yeterli olmayan (örneğin ortalamadan daha azına eşit, S'ten az), bu yüzden de bu durumda orada-olması normal olmayan bu birey hakkında, "bizim değerlerimizi paylaşmadığı"nın söylendiği duyulacaktır. Bunun kanıtı, ortalama Fransız ile aynılığının ortalama bile olmamasıdır! Bu şüphelinin bir an önce "bütünleşmesi" hayrına olacaktır, yoksa kimlik suçu yüzünden sürülmekle cezalandırılacaktır.

Normalliğin ölçüsü ve şüpheliliğin matrisi olan kurgusal F ya da her devletsel yapıda onun ikamesi, her zaman kimlikseldir. Onun devlet baskısının en ilkel ve en temel ürününü teşkil ettiğini anlamak gerekir. Bu nokta derinleştirildiğinde, onun kimliğe değin kurgusal nesneye aynılığının ("arî" yasa oluşturan bir örnektir, ama Pétain'in gösterdiği gibi, "Fransız" en iyi hali değildir) azami ya da her halükarda mükemmel (asla 8'den aşağı değil...) olduğuna değin pek çok "kanıt"tan her biri talep edilmeye başlandığında, genelde faşistleşme yolunda bir devlet içindeyizdir.

İlkin yabancı kökenli ailelerin statüsüne ilişkin olarak, kurgulanmış F nesnesinin ne olduğunu "belirleme" ve normal ile şüpheli arasında kaba bir sınır çizgisi çekme yönün-

de hükümetin girişimlerini kapsayan ve toplumun seçkin aydınlarının bir kısmında görülen delice İslam korkusuna kadar uzanan çeşitli belirtiler, bizim eski yorgun emperyal devletlerimizde, ağır ama emin adımlarla, bu türden bir ayartıya yaklaştığımızı gösterir.

Her halükarda var olan [şey], kimlik ateşi F türünde imgesel nesnelere göndermeyi bayağılaştırdığı an, şüphelileri toplu olarak gösteren adların ortaya çıkmasıdır. Bugün Fransa'da, bu adlar pek çoktur. Bu adların hepsi ülkemizde yaşayan bir grup insanı, devletin yarattığı F nesnesiyle aynılık dereceleri bakımından "normal" olmama bahanesiyle kınanma tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor. Şüpheliler topluluğuna uygulanan bu adlara ben ayırıcı *adlar* diyorum.

Mevcut durumda ayırıcı adlara birkaç örnek verelim: "İslamcı", "burka", "banliyölu gençler" ve hatta bakanın rezillikleriyle görmüş olduğumuz gibi, "Müslüman" ya da Sarkozy'nin beyanlarında duyduğumuz gibi "Roman" (Çingene). Üstüne üstlük bazı adlar, resmi adların kanatları altında gizlice işler, soylu F'nin en uzağında bulunanın saklı amblemleri, yani "Arap" ya da "Siyah"; bu sonuncusu bizzat en üst bastırılanın yerini alır: "Zenci".

Öyleyse, şunu söyleyelim, “adalet” ile, bugün, aynı zamanda *ayırıcı adların kökünü kazımayı* anlamak, hatta öncelikle bunu anlamak da gerekir. Söz konusu olan, her politik hakikatin, türsel, evrensel ama asla kimliksel olmayan karakterini doğrulamaktır. Bir hakikat seçiminin gerçek sonuçları itibarıyla, kimliksel nesne kurgusunu, devlete özgü F ve benzerleri gibi “ortalama” nesne kurgusunu ortadan kaldırmak gerekir. Bu nokta, devlet baskısıyla sert bir yüzleşme içinde, bir tarihsel ayaklanmaya sadık kalma amacındaki bir politikayı geçerli kılar.

Gerçekten de özgürleştirici bir olay tarihsel bir ayaklanmadan köklendiği zaman, baştan itibaren ayırıcı adların ortadan kalktığı ya da en azından dikkat çekici ölçüde zayıfladığı gözlemlenir. Bunun çok bilindik bir örneği vardır; Fransız Devrimi’nin meclisleri Yahudilerin ve Protestanların diğerleri gibi vatandaş olduklarına karar vermiştir. Ayrıca 1793 Anayasası’ndaki şu pasajı alıntılarım isterim: “*Bir çocuğu evlat edinen ya da bir ihtiyara bakıp besleyen her yabancının, nihayet yasama Organı tarafından insanlığa layık olduğuna hükmedilecek her yabancının Fransız vatandaşının Haklarını icra etmesi kabul edilmiştir.*” Ölçüt, kimliksel olmak yerine, türsel hale gelmiştir. Eylemleriyle insan türü-

nü dert ettiğini ispatlayan herhangi birine bizden biri gibi, eşitçe, muamele edilmek zorundadır.

Mısır'daki büyük toplanmalar bize şiddetle bu ilkeyi hatırlattı ve bunu zamanımız için yeniledi. Bunlar kamusal biçimde her türlü kimliksel seçim ekonomisini yaratarak cereyan etti. Orada Müslümanların ve Hristiyanların yanında, kadınlar ve erkekler, örtülü kadınlar ve "saçı açık" kadınlar, aydınlar ve işçiler, ücretliler ve işsizler, gençler ve yaşlılar vs. görüldü. Tüm kimlikler adeta hareket tarafından yakalanmıştı, ama hareketin kendisi hiçbirine indirgenebilir değildi.

Öyleyse, türsel güç hareket dışı, ayaklanma dışı muhafaza edildiği zaman örgütün/örgütlenmenin ve dolayısıyla politikanın olduğunu söyleyeceğim. Bu, bir örgütün, türsel olan adına, insanların yaşamının şu ya da bu noktası konusunda, kimliksel kurgunun iktidarını topa tutacak şekilde hareket etmeyi başardığı anlamına gelir.

O halde her politika, tarihsel ayaklanma tarafından yaratılan açıklıkta (*béance*), paradoksal olarak, türsel olanın bir örgütlenmesidir. Paradoksal olarak, zira türsel olanın, tam da bir kimlik olmaması sebebiyle, hatta bir kimliğin karşıtı olması sebebiyle, örgütlenmeye gereksinim duy-

madığını, özgürce yayılıp serpilmesi, yüz çiçeğin kendiliğinden açması gerektiğini vs. söyleyecek insanlar olacaktır her zaman. Ama deneyim, türsel olanın ayaklanma zamanı hayatta kalmadığını, harekete geçen bir fikrin yokluğunda, kimsenin onu muhafaza edemediğini gösterir. Örgütü ci-simleştiren zaman-dışı'nın bulunmayışında, devletin kimliksel kurgularının geri dönmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden türselliğin bekçiliğini temin edecek, örgütlü bir politika gerekir.

“Proletarya” sözcüğünü alalım. Bu sözcük türsel gücün adıydı. Marx bu ad altında tüm insanlığın olanaklı özgürleşmesini düşündü. Bununla birlikte, belli bir “nesnel” Marksizm içinde, ve “işçi sınıfı” adı altında, bu sözcük aynı zamanda, toplumsal analizin bir bileşenini devrimci hareketin yönü olarak adlandırdığı için (“işçi sınıfının partisi” olarak komünist parti), kimliksel bir araçlaştırmayı da temsil etti. Büyük devrimciler daima bu sözcüğün kimliksel türevini engellemeyi dert etti. Lenin *Kriz Olgunlaştı*'da, isyanın koşulları bir araya gelirse, bunun nedeninin *köylülüğün* önemli bir fraksiyonunun başkaldırması olduğunun altını çizer. O halde devrimin öznesi *bütün* Rus halkıdır. Mao, “proletarya” sözcüğünün kimliği belirlenebilir bir toplum-

sal sınıfı değil, “Devrim’in dostları”nı, yani tikel olarak çok biçimli ve bütünleştirilebilir olmayan bir kümeyi ifade ettiğini söyleyerek sözcüğün türsel tarafı üstüne vurgu yapar.

Bununla birlikte, Lenin ve Mao parti-biçim çerçevesinde müdahale ederler. Ama parti-biçim kullanımdan düşmüşse, o halde, –ölçütü eşitlik olan– bir tür doğruluk ve politik türselliğin, ayıran ve silen devletsel kimliğe karşı savaşımına hakiki bir sadakat ile beslenen örgütlü bir süreç nedir? Bu, geçen yüzyılın devletkomünizmi tarafından bize miras bırakılan ana sorundur. Terimleri, Tarih’i yeniden-açmakta olan, doğrudan, gizli ya da tarihsel ayaklanma tarafından canlandırılır. Bu sorun açıkça, daha fazla değilse de, aşkın bir matematik problemini çözmek kadar zordur. Bu konuda ardımızda iki yüzyıllık tutku verici bir deneyim vardır. Bu deneyimler, özellikle Fikrin gücü, ayaklanma ile politika arasındaki diyalektik ilişki, tam bir politik bağımsızlığın mutlak zorunluluğu, seçim hilekarlığı, uluslararasıcilik (enternasyonalizm), halk kitlelerine militan bağlılık, politik mekanların inşası, ideolojik mücadele sorunları etrafındaki pek çok problemi çözdü... Ama işte otuz yıllık yerel direniş ve ayakta kalıştan, heyecan verici ama sınırlı savunmaların icadından sonra, Tarih uyanıyor, tarihsel ayaklan-

ma bize kendini açan zamanların profilini öğretiyor. Bizim sıramız (yeniden) gelecek. Ve bizim için merkezi sorun, “zaman-dışı”sı aynı zamanda “parti-dışı” da olması gereken politik örgütlenme sorunu olacaktır, eğer 18. yüzyılın sonundaki Fransız Devrimi’nin Jakoben kulübüyle açılıp, 19. yüzyılın ortalarına doğru Marx tarafından kurulan, 1880’li yıllarda Alman sosyal demokratlarınca kurumsallaştırılan, 20. yüzyılın hemen başında *Ne Yapmalı?*’nın Lenin’i tarafından devrimden geçirilen Enternasyonel anlamında “komünistler” tarafından kesintiye uğratılan (*scander*) partiler döneminin, 1960-70 yıllarında yaşanan Çin kültürel devrimi Mao’nun ve devrimcilerin, öğrencilerin ve işçilerin sosyalist diktatörlük Partisini komünist hareketin Partisine dönüştürme arzusunu tamamına erdiremediği zaman kapanmış olduğu doğruysa.

Her halükarda bir *politik hakikatin* ne olduğuna dair bir tanım önerebiliriz: Bir politik hakikat; yoğunlaşma, kaynaşma/büzüşme ve yerelleşmeyi, kimliksel bir nesnenin ve ayırıcı adların yerine, olayın ölçüsünü vermiş olduğu türsel gücün gerçek bir sunumunu koyabilecek derecede muhafaza eden bir olayın –tarihsel bir ayaklanmanın– örgütlü ürünüdür.

Radikalleşmiş türsel olan, yalnızca kimliksel kurguları yaşayan devletle uyumsuz olduğuna göre, her politik hakikat kendini devlet gücünün bir daraltılması olarak gösterir. Komünist hareketin gücünün gerçek tasdiki olarak devletin zorunlu yıkılışına ilişkin Marksist aksiyomun anlamı budur. Geçen yüzyılın seksenli ve doksanlı yıllarında, Fransa'da, kuruluşuna şahsen katıldığım politik Örgüt'ün temel parolası olmuş olan şeyin anlamı budur; bu parola şöyle özetlenebilir: Kültürel Devrim boyunca Mao'nun "Devlet işlerine karışın!" şeklindeki hemen hemen umutsuz direktifinin yerine şunu koymak gerekir: "Bir yandan hep Devlet'e mesafeli kalarak ve asla kendi kanılarınızı onun otoritesine tabi kılmadan ya da özellikle seçim çağrılarına cevap vermeden, siz karar verin devletin ne yapması gerektiğine ve onu buna zorlamak için araçları bulun."

Eğer devlet kavramının içine, gerektiği gibi, kapitalizmin toplum üzerindeki hakimiyetini kuran şeyin bütünü sokarsak, Marksist yıkılışın, liberal "daha az devlet" değişiminin tam zıttı olarak düşünülmesi gerektiğini kaydedelim; ki bu değiş, kuşkusuz komünizmin değil de aslında suça yönelik bir tutkunun gücünü zirvesine taşı-

mak ister: kar tutkusu, mülkiyetin tek elde toplanması, eşitsizlikler, her tür denetlemeden, özellikle de vergiden muaf zenginlerin oligarşik bir iktidarına yönelik tutku.

Mülk sahibinin, bankacının, “başarmış olan”ın ardından, toplanmış halkın ve onun toplanmasına sadık olan herkesin anonim türselliği gelmelidir, tıpkı yazgısı ne olursa olsun, Tahrir meydanında olduğu gibi, Mübarek tayfasının ardından, Doğru’yu arzulayan bizler için bir zaman geldiği gibi.

Örnek olsun diye, “meçhul asker” anıtı motifini düşünelim. Burada, tartışmasız olarak, anonim gücünün, türsel olanın gücünün, eşitliğin bir tanınışı vardır. Bu güç böyledir, halk tarafından o kadar bariz biçimde tanınmıştır ki halkların kanını dökmekten hoşlananlar bile ona bir anıt inşa etmek zorundadır. Pek tabii, eşitlikçi motifin gücünün kullanılışında onun anlamını tersine çeviren bir mal etme vardır. Zira bu meşhur meçhul asker, onun adına söz konusu askerin öldürülmeye gönderildiği Ulus kültü içinde, kimliksel yükümlülük içinde üç renkli bayrağa dolanır. Bu meçhul asker, türselin bir doğrulanması ilkesi içinde değil, Fransa, İngiltere ve Almanya arasındaki emperyalistler-arası karanlık çelişkilerin muhasebesini kanlı muharebe-

lerle kapamak amacı içinde ölmüştür. Bu muharebelerde, meçhul olsun olmasın, milyonlarca asker alçakça kurban edilmiştir. Eğer genç Fransız köylülerin büyük bir kısmı, kesinlikle kendilerinin olmayan çıkarları savunmak için katliama gönderilebilmişse, bunun nedeni onların kimliğe yürütülmüş olmasıdır. (“Kahrolsun Boche’lar!”¹⁶). Meçhul asker Moloch’un¹⁷ hizmetinde ölmüştür.

Bu, bizim ülkelerimizde demokrasi propagandasıyla işleyen aynı türden bir mal etmedir. Zira “demokrasi” ilke olarak anonimi, herhangi birini, unvanı olmayanı, Rancière’in dediği gibi, “sans-part” olanı [politikada payı olmayanı] ifade eder. Herkes toplumlarımızın tam tersi olduğunu bilir.

O zaman en azından meçhul seçmen için bir anıt inşa etmek gerekmez mi? O da, tüm uzun burjuva yüzyılları boyunca, evraklandırılmadı mı, aldatılmadı mı ve aslında, bizzat oyuyla, en küçük iktidar parçasından kopartıldığı bir “demokrasinin” sunağında sesi kurban edilmedi mi?

¹⁶ Boche, özellikle Fransızlar tarafından, kendilerini Almanlarla karşı karşıya getiren savaşlarda, bir Alman’ı ya da Alman kökenli birini adlandırmak için kullanılan aşağılayıcı bir sözcüktür (ç.n.).

¹⁷ Yahudi geleneğinde, Kenan Ülkesi sakinleri olan Ammoninler’de, ailelerin öfkelerini yatıştırmak için çocuklarını ateşe atarak kurban ettiği tanrıdır (ç.n.).

Peki ya çoğu kez Fas, Mali, Tamil kökenli olan ve onsuz karı düşünemediğimiz meçhul işçi, türsel işçi için kim bir anıt inşa edecek?

Her halükarda, Bertolt Brecht onun umursanmasını önerir. Onun, başlığı "Gökten olanlara öğüt" başlıklı bir şiirini analım:

"Meçhul asker top atışlarının gürültüsüne gömüldüğü gün, Londra'dan Singapur'a bütün işler aynı saatte durdu, on ikiyi iki geçeden dört geçeye kadar, tam iki dakika boyunca, yalnızca meçhul askere saygı duruşunda bulunmak için. Ama her şeye rağmen, sonunda belki de meçhul işçiye, kıtaları dolduran büyük şehirlerin işçisine saygı duruşunda bulunmak gerekir. Yüzünü görmediğimiz, gizli varlığını fark etmediğimiz, ismini tam olarak duymadığımız, trafiğin halkalarından çekilen, herhangi bir insan; böyle bir insana, "meçhul işçiye" özel bir yayın ve bütün gezegen üstündeki insanlığın işlerini bırakması ile gür bir saygı duruşunda bulunalım."

IX - ÖĞRETİYE İLİŞKİN ÖZET

Tarih'in uyanışının, üç ayaklanma biçiminde, bana esinlediği her şeyi sentezlediğinden, tekrar, politik hakikatin ne olduğuna dair sunmuş olduğum tanımdan yola çıkmak istiyorum. Öyleyse, birkaç çeşitlemeyle yineleyelim: *bir politik hakikat, yoğunlaşma, kaynaşma/büzüşme ve yerelleşmenin kimliksel bir nesnesinin ve onun birlikte gelen ayırıcı adların yerine çok olanın türsel gücünün gerçek bir sunumunu koyduğu kitlesel halkçı bir olayın, bir Fikrin koşulu altında örgütlenen bir sonuçlar dizisidir.*

Bu özetleyici tanımın her ögesini nokta nokta tekrar ele alacağım.

Politik hakikat...

Politik felsefenin önemli akımlarından biri, politikanın ayırt edici bir özelliğinin, politikanın hakikat kavramına yabancı olduğunu ve öyle kalması gerektiğini savunur. Bugün hayli çoğunlukta olan bu eğilim, politik sürecin hakikat kavramına her eklemlenmesinin, totaliter bir haddini aşmaya doğru gittiğini öne sürer. Bu aksiyomdan, doğrusu liberal, veya daha kesin ifadeyle liberal “sol” olan bu aksiyomdan, politikada sadece görüşler olduğu sonucu çıkar. Daha sofistike biçimde söylersek, politikada sadece yargıların ve bu yargıların koşullarının olduğu söylenebilir.

Bunu savunanların, hiçbir zaman bilimde, sanatta ve hatta felsefede sadece görüşler olduğunu savunmadığını fark edersiniz. Bu, politik felsefeye özgü bir savdır. Yaptığı uslamlama Hannah Arendt’e, İngiliz liberallerine, belki Montesquieu’ye, hatta Yunan sofistlerine kadar gider. Politika (alttan alta: demokratik politika, zira diğer politikalar, bizim solun liberallerine göre gerçekten politika değildirler), kendi bahis konusu birlikte-olmak olduğu için, barışçıl bir uzam inşa etmek zorundadır demektir bu; bu uzamın içinde, tamamen farklı hatta zıt görüşler, geçici olarak kazanacak görüşün şiddetli bir çatışmaya yer vermeden

belirlenmesini sağlayan bir “oyun kuralı” üzerinde (aslında işin püf noktası buradadır) ağız birliği yapmak pahasına, serpilip gelişebilirler.

Bu kural, biliyoruz ki, asla oy sayımından başka bir şey olamamıştır. Liberallerimiz diyor ki, eğer politik bir hakikat varsa, görüşlerin karanlık ve karışık rejimi üzerinde zorunlu olarak, en iyi ihtimalle seçkinci, en kötü ihtimalle terörist bir baskı uygulayacaktır (ancak birinden diğerine geçiş, ki Lenin’den Stalin’e geçiştir bu, liberaller için neredeyse mecburidir). Bu sav Batılı aydınlarda otuz senedir büyük ölçüde yerleşmiş haldedir, yani tepki döneminden, benim “ara geçiş” dediğim ve başlangıcını 1970’lerin sonuna kadar götürdüğüm dönemden bu yana.

Ancak, birçok halk ve birçok durum henüz pek seçilemeyen ayaklanmacı bir dilde bize diyor ki, belki bu dönem tamamlandığında, Tarih’in bir uyanışı meydana gelebilir. O zaman devrimci Fikri, vuku bulan şeyin okulunda, yeni biçimini icat ederek anımsamamız gerekir.

Soyut biçimde, felsefi olarak, devrimci politikaya özelliğini veren şey, tam da politik hakikatler olduğunu tasarlamak ve politik eylemin kendi başına doğrunun yanlışa karşı *uzayıp giden* bir mücadelesi olmasıdır. Politik hakikatten

söz ettiğim zaman, aslında söz konusu olan gerçekte bir yargı değil bir süreçtir: politik bir hakikat, “ben haklıyım, öteki haksız diyorum”, veya “bu yöneticiyi sevmekte ve şu rakipten nefret etmekte haklıyım” değildir. Bir hakikat, *etkin süreci içinde var olan bir şeydir* ve bu sürecin içinden geçmiş farklı durumlarda hakikat olarak ortaya çıkar. Hakikatler politik süreçlerden önce gelmezler, söz konusu olan hiçbir şekilde onları doğrulamak ya da uygulamak değildir. Hakikatler, politik yeniliklerin, politik sekansların, politik devrimlerin vs. üretilmesi süreci olarak gerçekliğin ta kendisidirler.

Hakikatler –ama neyin? Olduğu haliyle insanlığın kolektif sunumunun ne olduğuna ilişkin hakikatler (komünizmin komünü). Ya da: insani hayvanların, yaşamsal çıkarlarının ötesinde, adaleti, eşitliği, evrenselliği var etmek için ellerinden ne geldiğine ilişkin hakikat (Fikrin ne olabileceğine ilişkin fiili mevcudiyet). Politik baskının büyük bir kısmının bu yapabilirliğin kızgın olumsuzlanmasından ibaret olduğu rahatlıkla saptanabilir. Liberallerimiz bu olumsuzlamayı sürdürürler: sadece görüşler vardır deme kararı alındığı zaman, kaçınılmaz olarak, hakim görüş, yani maddi, ekonomik, askeri, medyatik araçlara sahip olan görüş,

konsensüse dayalı diye ya da diğer görüşlerin de var olacağı genel çerçeve olarak dayatacaktır kendini.

... bir Fikrin koşulu altında örgütlenen bir sonuçlar dizisi...

Politik hakikat süreci *ussaldır*, rastgele değil. Bu süreç, kendileri de tarihsel ayaklanma içinde doğrulanan ya da yeniden doğrulanan ilkelerin özel sonuçları, gerçeğin içinde serpinsin diye uğraşır. Hareket halindeki politik bir hakikat değişmeksizin gerçek bedeni olan yeni politik örgütlerin iç gücü/zembereği budur: politik örgütler, bir yandan bu kaydın mücadelecisi *ussallığına* sıkı sıkı tutunarak, bir olayın pratik sonuçlarını, *bir ayaklanmanın pratik dersleri ile bir Fikrin aydınlıklarının bitiştirildiği bir ilkenin sonuçları olarak* bir dünyaya kaydederler.

Böylece Mısır'da, cereyan etmekte olan şey, başka şeyler arasında, yeni anayasa etrafında dönen sert bir savaştır. Bir yanda, gerekirse Mübarek çetesini halkın öfkesine terk ederek gücünü korumak isteyen önceki rejimin dokunulmamış kalıntısı olan ordu. Diğer yanda, Tahrir meydanındaki tarihsel ayaklanmaya sadık bir örgüt oluşturmaya iddia eden her şey. Bu sadakat tam olarak ne anlama gelir? Durumu, kendine bir tarihi hak görerek ele almaya mecbur

olan bu sadakat, Fikir ile taktiğin karakteristik bir karışımıdır. Bunda hem, Mısır halkının türsel Fikrinin çeşitleri altında (ayaktayız, hepimiz birleştik; kendi tarihsel yazgımızı elimizde tutuyoruz fikri tüm toplumsal ve kültürel farklılıklarımızı aşar, değerimizi ortaya koyduk...), bu halkın önceye göre başka türlü var olduğu kanısını, hem de, ayaklanmanın tarihsel uyanışını ertelemek dışında, durum içinde Fikrin sonuçlarının mutlaka kendilerinden geçmesi gereken *temel noktaları* örgütleyen taktiksel parolalar buluruz. Örneğin: seçimlerin tarihi, anayasanın toplumsal içeriği, yoksullar yararına alınan tedbirler, Gazze ile Mısır sınırı arasındaki geçişin koşulsuz açılması... Zaferler, bundan böyle, Devlet'in zamanı da dahil olmak üzere kolektif zamanı örgütleyen şeyin, ayaklanmanın anlamı üzerine sonradan yasalar koyan Devlet değil, tarihsel ayaklanmanın sonuçları olduğunu nokta nokta göstermeyi amaçlar.

... kitlesel halkçı bir olay...

Bu konuda kuşkusuz yeteri kadar şey söyledim. Her politik hakikat kitlesel halkçı bir hareketin içinde kök salsa da, onun buna indirgenebileceğini söylemenin mümkün olmadığını da kaydedelim. Politik bir hakikat basit bir baş-

kaldırır anı değildir. Kuşkusuz, Sylvain Lazarus'a borçlu olduğumuz ifade, yani politikanın nadir olduğu ifadesi, tam da bir olayın ve bir Fikrin birleşmesinin nadir olmasından kaynaklanır. Ancak bu tarihsel nadirlik politik hakikati tanımlamaz.

Bazen bana öyle geliyor ki, Jacques Rancière gerçek eşitliği Devlet tarafından tesis edilmiş devamlı eşitsizliğin bir tür etkin ve anlık kesintisi üzerinden belirlediğinde, politikanın tarihe indirgenişini çok çabuk kabul etmektedir. Örgütlenmenin zamanının, ayaklanma sonrasındaki evrede Fikrin ampirik bir süresinin inşası zamanının temel önemde olduğu kanısındayım, [tabii] devletin politik zamanın tanımının tekeli belirsiz bir süre boyunca elinde tutması gerektiğini düşünmek hariç.

... yoğunlaşmanın, kaynaşmanın/büzüşmenin ve yerelleşmenin...

Yoğunlaşma: Kitlese bir halk ayaklanması sırasında, Kant'ın daha Fransız Devrimi zamanında *coşku* (*enthousiasme*) adı altında tespit ettiği, genel öznel bir yoğunlaşma, şiddetli bir Gerçek tutkusu vardır. Bu yoğunlaşma geneldir, çünkü ifadelerin, taraf tutmaların, eylem biçimlerinin bir

yoğunlaşması ve radikalleşmesi olduğu gibi yoğun bir zamanın da yaratılmasıdır (insanlar sabahtan akşama aralıksız çalışıp didinir, gece yoktur artık, zamansal örgütlenme alt üst olmuştur, herkesin canı çıktığı halde artık yorgunluk hissedilmez vs.). Yoğunlaşma böyle bir anın hızlıca yıpranmasını açıklar, Robespierre'in Thermidor'dan hemen önce tuhaf geri çekilişini açıklar, Saint-Just'ün "devrim donmuştur" demesini açıklar; meydanlarda, işgalle birlikte grev gözcüleri içinde, barikatlarda sonunda sadece cılız kopmalar olduğunu açıklar (ama örgütlü anı taşıyacak olanlar da bunlardır, eğer o an gelirse). Bunun nedeni, böylesi yaratıcı kolektif bir coşkunluk halinin süregelen hale gelememesidir. Kuşkusuz, bu hal, Fikrin evrenselliği ile yer ve koşulların özel ayrıntısı arasında, kuvveti diktatörce olan etkin bir uygunluk biçimi altında, ebediyet yaratır. Ama halin kendisi ebedi değildir. Bununla birlikte, bu yoğunluk, ona yaşam vermiş olayın kendisinin yok olmasından sonra, daha uzun süre açılıp serpilecek. İnsanların çoğu gündelik yaşama geri döndüğünde bile, arkalarında daha sonradan yeniden kavranıp örgütlenecek bir *enerji* bırakırlar.

Kaynaşma/büzüşme: Tarihsel durum, harekete geçen ve düşünen, kaynağı çok biçimli bir azınlık etrafında bü-

züşür. Kendisinin, hem saf, hem tamam, hem de epey sınırlı bir tür sunumunu üretir, bir halkın türsel varlığının bir örneklemesini. “Derin ülke” kaybolur ve bütün ışık, *kitlesele azınlık* olarak adlandırılabilcek şeye yöneltilir. Dahası, devrimci Marksizm’de “sınıflar” ve “kitleler” arasındaki ayrımın önemi işte burada yatar. Sınıflar, Tarih’in mantıksal hareketinin alanını (“sınıflar çatışması”) ve burada birbirleriyle karşı karşıya gelen (sınıf) politikalarının alanını belirler. Kitleler, halkın harekete geçişinin kökensel olarak komünist bir yönünü belirtir, ayaklanma tarihsel olduğunda da, türsel yönünü. Yanılmamak gerek: analitik ve tanımlayıcı bir kavram, “soğuk” bir kavram olan, “sınıf”tır; “kitle” kavramı sayesinde ise ayaklanmaların etkin ilkesini, gerçek değişimi belirtiriz. Marx her zaman çizmiştir bunun altını: sınıf analizi, Fransız tarihçileri tarafında önerilmiş bir burjuva icadıdır. Ancak, kendisinden çekinilen, çok daha az seçilmez olan kitlelerdir...

Yerelleşme: Yalnızca şunu hatırlayalım: tarihsel ayaklanma zamanlarında, kitleler birlik ve mevcudiyet yerleri/alanları yaratırlar. Böylesi bir yerde/alanda, kitlesele olay evrensel bir adreste gösterir kendini, var olur. Her yerde olmuş tarihsel bir olay diye bir şey yoktur. Yer sayesinde halen bu-

lanık olan Fikir ile halkın türselliği buluşur. Yerelleşmemiş bir Fikir güçsüzdür, Fikir'siz bir yer ise sadece doğrudan ayaklanma, nihilist bir sıçramadır.

... kimliksel bir nesnesinin ve onunla birlikte gelen ayırıcı adların yerine...

Devlet, hemen hemen şöyle tanımlanabilir: bu Devlet'e bağlı/ait olanı buyuran normları, dayattığı ödevleri ve bahşettiği hakları, bütün bir nüfusa dayatma araçlarına sahip bir kurum. Bu tanım çerçevesinde, Devlet *kimliksel bir nesne* kurgular (örneğin "Fransız"), ve bireyler ve gruplar Devlet'in olumlu bir dikkatini hak etmek için buna mümkün olduğunca benzer olmak zorundadırlar. Her kim abartılı bir biçimde kimliksel nesne ile benzeşmediğini ilan edense, aynı şekilde o da Devlet'in dikkatine hak kazanır, ancak olumsuz bir yönde (şüphe, denetleme, göz altına alma, sınır dışı edilme ...).

Ayırıcı bir ad, kimliğe değin kurgusal nesneye benze-memenin özel bir tarzıdır. Bu ad devletin birkaç grubu topluluktan ayırmasını sağlar, böylece özel baskıcı tedbirlere başvurur. Bu, "göçmen", "İslamcı"dan, "Müslüman", "Roman"dan "kenar mahalle genci"ine kadar gider. "Yok-

sul” ve “akıl hastası” tabirlerinin de gözlerimizin önünde ayırıcı adlar olmaya başladıklarını kaydedelim.

Bugün Fransa’da Devlet’in “politika” olarak adlandırdığı şey –kamuya yansıtılan (*s’adresser*) ve gizli toplantılarda karar verilmeyen ve sonradan doğrulanmayan şey için söylüyorum bunu– kimliksel nesne ve ayırıcı isimler üzerine bazı değerlendirmeleri hem tutarsız hem de saldırgan biçimde yerinden oynatmakla aynı şeydir.

... çok olanın türsel gücünün gerçek bir sunumunu...

Halkçı kitlesel bir olay olduğunda, bu olay, kendi doğası itibarıyla, kimliksel nesneyi ve onunla birlikte gelen ayırıcı adları yıkmaya yönelir. Yerine gelen şey, gerçek bir sunumdur; var olanın, var olanı ve var olması gerekeni koşulsuz, diktatörce ilan eden şeyin, Devlet onlara ne ad verirse versin orada olan ve birlikte hareket eden insanlar olduğunun doğrulanmasıdır. Bu anlamda, tarihsel ayaklanma *adları* [bir kenara] *bırakır*. Bu bırakmanın (*déposition*) boşluğunda politik bir örgüt yeni bir varoluşun, yani önceden var olmayanın varoluşunun sonuçlarını geliştirecek: anonim olanın varoluşu, halkın salt halkçı biçimde politik varoluşu.

Son olarak, Devlet’e göre adsız olan bu tüm bu insanlar

hakkında, onların bütün insanlığı temsil ettikleri söylenecektir, çünkü yerelleşmiş yoğun toplanmalarında onları hareket ettiren şeyin evrensel bir anlamı vardır. Ve bunu herkes algılar. Neden? Çünkü onlar, kimlikle ilgili kurgusal nesne işlevsiz hatta hükümsüz olduğundan, önem arz edenin kimlik değil kimliksizlik olduğu bir yer inşa etmiştir: Fikrin evrensel değeri, türsel erdemi, yani genel olarak insanlığın ilgisini çeken, tutkusunu uyandıran şey. Tarihsel bir ayaklanmanın neden olduğu coşku, tam olarak evrensele duyulan ve en sıradan insanlara kredi verebildiğimiz, vermemiz gereken bu tutkuya bağlıdır.

Toplu olaya dair tutkunun analizini başka bir yönde de derinleştirebiliriz: olanaklı ile olanaksız arasındaki bağın hoyratça bir dönüşümünün yarattığı coşkunluk duygusu. Öyle ki, kitlesel halkçı olay olanaklı olan sorusunun bir devlet-sizleştirilmesini yaratır. Genelde, ve özellikle de son yirmi otuz yıldır, devlet, politik düzende neyin olanaklı ve neyin olanaksız olduğunu söyleme hakkını [hiç hakkı olmadığı halde] kendinde görür. Böylece kapitalizmi “insanileştirmek” ve demokrasiyi “geliştirmek” mümkün olur. Ancak, eşitlik ve gerçek bir halk yönetimi (*commandement*) tarafından norm haline getirilen, üretken, kurumsal ve

toplumsal bir düzen inşa etmek mutlak surette olanaksızdır, bu tehlikeli bir ütopyadır. Aynı şekilde (ve kimlikssel nesne de buna yarar), Fransa'nın Afrika'dan gelmiş birkaç yoksul yabancıya cömert misafirperverliğini sunması olanaklıydı (aslında "misafirperverlik"te söz konusu olan, onları fabrikalarda zincirleme şekilde sıkıca çalıştırmak ve ailelerini getirmelerine müsamaha göstermeden kokmuş evlere yerleştirmekti. Geçelim...), ama bugün, söz konusu misafirperverliği, "değerlerimiz"i paylaşmayan ve üstelik çocukları olan bütün şu insanlara bahşetmek olanaksızdır. Ve benzeri.

Devlet, olanaklı olana ilişkin bu normatif işlevden, kitle-sel halk olayı tarafından ideal olarak ve bunun sonuçlarını ele alan örgüt tarafından nokta nokta, soru soru, koparılmıştır (*dès-saisi*). Yeni bir olanağı koşulsuz olarak buyuranlar, toplanmış ve/veya örgütlenmiş insanlardır. Öznel enerjileri tam olarak, kendilerinin de, Devlet'in ihtarı olmadan, olanaklı olanı tamamıyla yeni bir biçimde tanımlama hakları olduğu fikri içinde bu bağlanma ile tanımlanır.

Daha başlangıçtaki yerde, tarihsel ayaklanmanın büyük toplanmalarında, yerin [*başka yerlere*] öznel bir kaydırılması/*yayılması* (*délocalisation*) olarak adlandırılabilcek şey

meydana gelir. Yeni yerde söylenen şey, her zaman, kendi değerinin, yerin sınırlarını evrensellik yönünde aştığını öne sürer. “Tahrir Meydanı” bütün dünyanın kulak kesildiği [bir] yerdir. İspanyol “Los Indignados”¹⁸ yerin/mekanın başka yerlere kayarak yayılmasını çok iyi özetler: “Buradayız, ama bu her halükarda dünya çapındadır, o halde her yerdeyiz.”

İnsanlar, yaptıkları ve dedikleri her yerde aynı değere sahip olsun diye bir yerde toplanıyorlar. Başlangıçtaki bu yayılım dışarıdan şöyle düşünecek insanlar tarafından kavranacaktır: “zorunlu olarak ‘her yer’ içinde sayıldığım için, orada, belli bir yerde, sanki her yerdeymişler gibi hareket eden ve konuşanların aynısını yapmaya çalışacağım.” Burada bir gel git vardır: tarihsel ayaklanmaya kalkışmış olanlar ve bunların muhtemel örgüt(lenme)leri tekil yerle-

¹⁸ İlk olarak 15 Mayıs 2011’de, İspanya’daki seçimleri, Avrupa’daki fırsat eşitsizliğini, “Avrupa Birliği’nin emri ile uygulanan” kemer sıkma politikalarını ve kötüye giden ekonomiyi protesto etmek amacıyla, kendilerini “Öfkeliler” (Indignados) olarak tanımlayan eylemciler Madrid’deki Sol Meydanı’ndan başlayarak 58 İspanyol şehrinde toplanarak çeşitli eylemler gerçekleştirdiler. İspanya’da başlayan bu halk hareketi, Yunanistan, Fransa, İsrail, Belçika, Almanya ve İngiltere’yi de etkisine alarak Avrupa’yı sarsmakla kalmadı. İsrail ve ABD’ye bile sıçradı. İspanya’da başladığı için “15-M Hareketi” ve “İspanyol Devrimi” olarak anılan hareket, 2011 ayaklanma ruhunun yansıması olarak görülmekte ve Tunus’ta başlayıp ülkeden ülkeye yayılan “Arap Baharı” ile arasında hep bir paralellik kurulmaktadır (ç.n.).

rini evrensel olana açtıkları içindir ki tersine, dünyanın her yerinde, halen köleleştirilmiş ya da pısıriklaştırılmış olan kitleler de sonunda kendilerini yeniden açılan bir Tarih'in bu öncüleriyle özdeşleştirirler.

**X - ŞAİR İLE BİRLİKTE
BİTİRMEK İÇİN**

Politik bir hakikatin tanımını yaparken, [çok olanın türsel gücünün] *gerçek sunumu* ifadesini biraz kenarda bıraktım. Oysaki bu, ayaklanmacıların bilincinin temel bir noktasıdır. Kaç tane Mısırlı, Tunuslu, Fashı, Cezayirli, Yemenli, Bahreynli (büyük unutulmuşlar: çok büyük bir Amerikan üssü var burada...), Suriyeli ve hatta Yunan, İspanyol ve yine Filistinli ve İsrailli, şu son aylarda, çeşitli dillerde ve bu dillerin çeşitli renklerinde, özünde şunun gibi bir şey dedi: “Ülkemin devleti tarafından temsil edilmesi aldatıcıdır! Siz hepiniz, kuvvetli Batılılar veya yükselen Çinliler, veya değersizleşmiş dünyaların kardeşleri, bakın bize, din-

leyin bizi! Size burada, bu meydanda, bu caddede, gerçek ülkemizi, sahici öznelliğimizi sunuyoruz.”

Tarih’i yeniden açmayı hedefleyen girişimlerin tümü –ki bu küçük deneme de bunlardan ilk dersleri çıkarmak istemektedir– benzeri görülmemiş kolektif geniş bir jestle, bunların meydana geldiği yerin temsilini devletin hiç durmadan kurguladığı temsilden kurtarmayı hedefler. Mevzu, bu temsilin yerine bir tür saf sunum koymaktır.

İspanyol “Indignados” hareketi, Arap ülkelerindeki tarihi ayaklanmaların samimi, etkin, ancak öte yandan hayli sınırlı bir taklididir. Kötü bir demokrasinin karşısında “gerçek demokrasi” talep etmek hiçbir kalıcı dinamik yaratmaz. En başta bu, yerleşmiş demokratik ideolojiye fazlasıyla içkin kalır, fazlasıyla Batı hükmünün alaca karanlık kategorilerine bağımlıdır. Gördüğümüz gibi, tarihimizin yeniden açılışında söz konusu olan, “gerçek demokrasi”nin değil, Doğru’nun bir otoritesinin örgütüdür. Ya da adaletle ilişkin koşullanmamış bir Fikir. Sonra, Stéphane Hessel tarafından cesaretle ortaya atılmış olan, başarısını bildiğimiz (ve bu iyi bir belirti) öfke (*indignation*)¹⁹ kategorisini hem

¹⁹ Stéphane Hessel, *Indignez-vous !*, Indigène, 2010 [S. Hessel, *Öfkelenin!*, Cumhuriyet Kitapları, 2011, çev. İsmail Yerguz] (ç.n.).

selamlamak hem eleştirmek gerekir. Gençliğimizi araştırmaya, gidip bakmaya, çağdaş kapitalizmin günümüzdeki sayısız suçu karşısında asla gözlerini bağlamamaya davet etmekte yüz kere haklıydı. Şöyle demek de haklıydı: “Gazze’de, Bağdat’ta, Afrika’da, ve ayrıca ülkenizde olan bitene gerçekten bir bakın! ‘Demokratik’ konsensüs ve ikiye bölünmüş propagandasından kurtulun”. Ancak öfkelenmek hiçbir zaman yeterli olmadı. Olumsuz bir duygulanım, olumlayıcı bir Fikrin ve onun örgütlenmesinin yerine geçemez, nihilist ayaklanmanın bir politika olduğunu iddia edemeyeceği gibi.

Öte yandan, İspanya ayaklanmasının büyük erdemlerinden biri, bir *gerçek sunumun* ortaya çıkması (ülkenin canlı gençliğinin Madrid’in bir meydanında toplanması) ile *temsili* bir fenomen (özellikle gericiliğiyle tanıyan İspanyol sağının seçimlerdeki ezici bir galibiyeti) arasındaki çarpıcı, öğretici eşzamanlılıktı. Hareket, yalnızca tutunmak için, cisimleştirdiği sunum adına, çok geçmeden *seçim fenomeninin ve dolayısıyla da temsilin hepten boşluğunu* (“bu insanlar bizi temsil etmiyorlar”) ilan etmek zorunda kaldı. İspanyol hareketi, Fransa’da 1968’in Haziran sonundaki büyük hakikati, bugünün

koşullarında, yeni kelimelerle yeniden söyledi: “Seçimler, enayi tuzağı!”

Bu bir derstir: bir tarafta politik bir hakikatin olanağı ve diğer tarafta temsili rejimin sürüp gitmesi, görünürdeki eş-zamanlılık ile ilan edilmiş kopukluğu/ayrılığı (*disjonction*) ortada buluşturan bu İspanyol konjonktüründe teatral bir biçimde cereyan eder. Burada, derdi Deleuze, Devlet ile kitle hareketi arasında iki teatral sahnenin ayırıcı (*disjonctive*) bir sentezi karşısında bulunmaktayız. Ayırıcı çünkü, kitlesel halkçı bir olay vesilesiyle, kaçınılmaz olarak gerçekleşen şey, devlet temsiline mesafe koymaktır. Her gerçek hareket, özellikle de gözü kapalı görevi Tarih'i yeniden açmak olduğu zaman, sadece görünür olanı gerçekten verili olarak almamak gerektiğini; Fikir ve gerçekleşmesi konusunda, şimdi ve burada olan bitene, söylenene güvenmek için temsilin barizliklerine kör olmayı bilmek gerektiğini savunur.

O halde harekete hala daha soruyoruz: programınız nedir? Ama hareket bunu bilmiyor. İstemek istiyor önce, kendi diktatörce otoritesini kutlamak istiyor, diktatörce çünkü söylemeye ve eyleme gelince “sonsuzca” demokratik. Eylemin sonuçlarını, seçimlerin program ve sonuçları kategorisi altında değil, eylemin kendisinin düşünme faaliyetinin değeri altında

değerlendiriyor. Örgütlendiğinde, bu türden bir disiplini koruyacaktır, bir yandan da onu kalıcı taktik ve stratejik sorulara yayararak.

Bu iki nokta üzerinde sonucu René Char'dan alacağız.

Feuillets d'Hypnos [Hipnoz Yaprakları]'nın 59. Fragmanı şunu bildirir: *"Eğer insan bazen gözlerini böyle sımsıkı kapatmasaydı, sonu bakılmaya değer olanı da görmemek olurdu."* Evet! evet! Gözlerimizi kapatalım, ve kulaklarımızı da, böyle sımsıkı, varlığında sürüp gitmekle yetinen her şeye tam kayıtsızlığımızda, devlet ve hizmetkarları tarafından gösterilen ve bildirilen her şeye! O zaman, sonunda özgür olarak –yani bir hakikatin hizmetinde olarak–, bize temsil edileni değil, safça ve basitçe sunulanı görelim.

Yine 2. fragman da aynı şeyi farklı biçimde söyler: *"Sonuçların hep aynı izlerine fazla takılmayın."* Temsil sonucun rejimidir, Devlet'in ağzında sadece sonuçlar vardır, politikacılar sürekli olarak rakiplerinin tersine kendilerinin "sonuç alacaklar"ına söz vererek birbirleriyle kapışırlar. Sonuç retoriğinin bir iz olmasının anlamı şudur: Tarih uyandığı zaman, önemli olan uyanıştır, onu selamlamak gerekir, Fikir onun ussal sonuçlarına yatırım yapmalıdır. Bu kendiliğinden geçerlidir. Sonuçlara gelince, göreceğiz bakalım.

Arap dünyasındaki tarihi ayaklanma sekansları hakkında "büyük basın"da iki makale yayınladım. Le Monde'da yayınlanan, Tunus ve Mısır'daki başkaldırıların evrensel olan ne içerdiğini ölçmeye çalışıyordu. Libération'daki ise, daha ilan edilmesinden itibaren, Libya'ya yapılan Fransız ve İngiliz müdahalesine karşı kesinlikle düşmanca bir tavır alıyordu.

Bu taraf almalar elbette ki miadını doldurdu, ama bugün de söyleyebileceklerimle aynı türdendirler. Özellikle de Libya'ya yapılan Batı müdahalesi (Katar bir batı kolonisidir) konusunda sadece daha fazlasını söyleyebilirim. Kamuoyunun geniş bir kısmı ile istisnasız bütün parlamenter partilerin suç

ortaklığı, batı ordularının “insani amaçlarla” işe burnunu sokmasını aklamak için orada kurgulanmış gülünç “isyan” kariatürü ile birlikte, savaş yanlısı emperyalist bir dış politika etrafında, öfke uyandıran bir geleneğe katılır, “kutsal birlik” geleneğine. Sarkozy hükümetini sertlikle eleştirdiklerini iddia eden kuvvetler bu türden hem “palavracı” hem sefil bir angajman adına birdenbire onunla tam bir ağız birliği içine girdiler. Kutsal birlikle yaptığı ittifak beni gerçeğe, yani “Solun” bütün gürültü patırtısının aslında günümüz tahakküm mantığına içkin olduğu gerçeğine çağırabilecek olan Mélenchon tarzında “radikal” solda biraz cazibe bulabilirdim (ki durum hiç böyle olmadı).

Burada, Kaddafi’ye karşı herhangi bir sempati beslemediğimi yeniden söylemek istiyorum, tıpkı, hakkımda orada burada dolanan yalanların aksine, Belgrad’ı bombaladığımız zaman Miloseviç’e, veya Amerika Irak’ı ateşe ve kana boğarken Saddam Hüseyin’e, veyahut da NATO üstlerine çökerken Taliban’a sempati beslemediğim gibi. Ancak çağdaş dünyanın baş eşkıyalarının –yani ekonomik yırtıcılar olan petrol şirketleri, silah tüccarları, maden çıkarıcılar, odun kesiciler, bozulmuş ürün satanlar, ve bütün bunu andıranlar ve aynı şekilde onların siyasi koruyucuları, yani batı Devletleri– medyatik

ideologlarının seslerindeki titremeyle, gidip uzaktaki zayıflamış ülkeleri kırmalarına, sonu gelmeyen savaşlar getirmelerine ve bu hal ve koşullardan yararlanıp yerleşmelerine, yerel kaynakları yağmalamalarına ve kalıcı olarak askeri üs kurmak için koro halinde bize "ahlak" ve "demokrasi" numarasını yapmalarına kesinlikle karşıyım. Bu tür bir propaganda ve beraberindeki konsensüs/uzlaşma, 14-18 savaşı süresince milyonlarca askerin boşuna katledilişine eşlik eden "Boches" in ürkütücü tasvirinden veya kolonici fetihleri, sayısız bölgenin inek gibi sağılmasını ve halkların kürek mahkumu gibi çalıştırılmasını "aklamak" için bütün bir halkı geri kalmış vahşiler olarak sunmaktan daha iyi değil.

Sonuç olarak bırakalım halklar tarihi geleceklerini kendi kendilerine halletsinler, tıpkı Batı'nın, tüyler ürpertici savaşların, çarpıcı devrimlerin, ölümcül iç savaşların ve her türden siyasi rejimin büyük desteğiyle asırlar boyunca yaptığı gibi. Afrika, Asya veya Latin Amerika halklarının, biz karışmadan, kendi tarihlerini yapmayı deneyebilme hakları olsun diye kolonici Avrupalı veya Amerikalılar tepelerinden ayrılmayalı epey bir zaman oluyor. Hatta, ne kadar demokratik ve ahlaki olsalar da, güzel laflarımızın hayli karanlık ve kanlı bir gelecek hazırladıklarını düşünmek için çok ciddi nedenle-

ri vardır. Uzaktan gelen yırtıcıların, kendi ülkelerinden başka yerlerde, güçlüden ziyade aşağılık Devletleri, özgürden ziyade zayıf düşmüş ve parçalanmış Devletleri sevdiklerini deneyimle biliyorlar. Ravel tarafından müziğe aktarılmış Madagaskar şarkılardan birinde denildiği gibi: "Beyazlardan sakının, kıyı sakinleri."

TUNUS, MISIR: HALK AYAKLANMALARININ EVRENSEL BOYUTU

(18 Şubat 2011’de Le Monde gazetesinde “Tunus, Mısır: bir Doğu rüzgarı Batı’nın küstahlığını süpürdüğünde” başlığı altında yayımlanmış metin)

1. Doğu’nun rüzgarı Batı’nın rüzgarını yendi

Dağılmış ve alaca karanlığa gömülmüş Batı, kendilerini hala dünyanın efendileri sananların “uluslararası ortaklığı”, daha ne zamana kadar tüm dünyaya düzgün idare ve doğru davranma dersleri vermeye devam edecek? Bizim

için mitleşmiş cennetin yerini tutan kapitalist parlamentarizmin perişan askerleri olan birkaç görevli entelektüelin, Tunus ve Mısır'ın muhteşem halklarına, bu vahşi halklara "demokrasi"nin elifbasını öğretmek için kendilerini paralaması gülünç değil mi? Kolonici küstahlığın ne acınası bir ısrarı! Zamanın halk ayaklanmalarından bir şey öğrenmesi gerekenin, otuz yıldır siyasi sefillik içinde olan bizler olduğu aşîkar değil mi? Oradaki, oligarşik, yozlaşmış, dahası –belki de özellikle– batı Devletleri karşısında utanç verici bir kulluk durumunda olan hükümetlerin kolektif eylemle yıkılmasını mümkün kılan şeyi acilen incelememiz gerekmiyor mu? Evet, bu hareketlerin öğrencileri olmamız gerekiyor, aptal öğretmenleri değil. Çünkü bu hareketler, uzun zamandır yürürlükte olmadıklarına kendimizi inandırma-ya çalıştığımız birkaç siyasi ilkeye, kendi icatlarına has bir deha içerisinde, can veriyorlar. Ve özellikle de Marat'nın durmadan hatırlattığı şu ilkeye: özgürlük, eşitlik, bağımsızlaşma söz konusu olduğunda, her şeyi halk ayaklanmalarına borçluyuz.

2. İsyan etmekte haklılar

Devletlerimiz ve bundan nemalananlar (partiler, sendikalar ve uşak aydınlar) yönetimi/işletmeyi siyasete tercih ettikleri gibi, hak talebini isyana ve “düzenli geçiş”i tüm kopuşlara tercih ederler. Mısır ve Tunus halklarının bize hatırlattığı şey, Devlet gücünün utanç verici işgali konusunda hissedilen ortak duyguyla ölçülebilecek tek eylemin topluca ayaklanmak olduğudur. Ve bu durumda, kalabalığın tutarsız bileşenlerini bir araya getirebilecek tek parola şu olur: “Sen oradaki, bas git.” İsyanın istisnai önemi, bu durumda eleştirel gücü, milyonlarca insan tarafından tekrar edilen parolanın, kuşku götürmez, geri dönülmez ilk zaferin ne olacağının ölçüsünü vermesidir: bu şekilde belirlenmiş insanın kaçışı. Ve sonrasında ne olursa olsun, halk eyleminin –doğası itibarıyla yasadışı– bu zaferi her zaman için galip olmuş olacaktır. Fakat devlet gücüne karşı bir isyanın mutlak biçimde zafer kazanabilmesi, evrensel düzeyde bir öğretimdir. Bu zafer daima, Yasa’nın yetkisinden kurtulmuş her kolektif eylemin bağını kopardığı ufka işaret eder, Marx’ın “devletin yıkılışı” dediği ufka. Öyle ki bir gün, kendilerine özgü yaratıcı kuvvetin serpilişinde özgürce bir araya gelen halklar, kasvetli devlet zorunu es geçebi-

lirler. Tam da bu nedenden, bu en üst Fikirden dolayıdır ki, yerleşmiş bir otoriteyi al aşağı eden bir isyan tüm dünyada hudutsuz bir coşkuya yol açar.

3. Bir kıvılcım ovayı ateşe verebilir

Her şey, işinden olmuş ve hayatta kalmasını sağlayan sefil ticareti kendisine yasaklanmak istenen bir adamın, bu dünyada neyin gerçek olduğunu anlasın diye bir kadın polis tarafından tokatlanması üzerine, kendini ateşe vererek intihar etmesiyle başladı. Bu jest birkaç gün içinde öyle yayıldı ki, birkaç hafta sonra milyonlarca insan uzak bir meydanda sevinç çılgınlıkları atıyordu ve güçlü despotların felaketi başladı. Bu masalsı genişlemenin kaynağı nedir? Bir özgürlük salgınının yayılması mı? Hayır. Jean-Marie Gleize'nin şairane biçimde söylediği gibi, *"Devrimci bir hareket bulaşarak yayılmaz. Yankılanarak yayılır. Burada oluşan bir şey, orada oluşmuş bir şeyden yayılan şokun dalgasıyla yankılanır."* Bu yankılanmaya "olay" diyelim. Olay ani yaratımdır, yeni bir gerçekliğin değil, ama sayısız miktarda yeni olanağın yaratımı. Bu olanaklardan hiçbiri önceden bilenenin bir

tekrarı değildir. Bu yüzden “bu hareket demokrasi talep ediyor” (yani, bizim Batı’da sahip olduğumuz demokrasiyi) ya da “bu hareket toplumsal koşullarda bir iyileşme talep ediyor” (yani, bizim buraların küçük burjuvalarının ortalama refahı) demek meseleyi gölgelemektir. Her yerde yankılanarak, neredeyse hiçten yola çıkmış halk ayaklanması tüm dünya için bilinmeyen olanaklar yaratır. “Demokrasi” kelimesi hemen hemen hiç ağza alınmamaktadır. Orada “yeni Mısır”dan, “gerçek Mısır halkı”ndan, kurucu meclisten, varoluşun mutlak değişiminden, önceden bilinmeyen ve hiç duyulmamış olanaklardan söz edilmektedir. Söz konusu olan, ayaklanmanın kıvılcımının sonunda ateşe verdiği ovanın artık bulunmadığı yere gelecek yeni ovadır. Bu gelecek ova, güçlerin devrildiğinin ilanı ile yeni görevlerin başına geçilmesinin bildirilmesi arasında duruyor. Genç bir Tunuslunun söylediği: “İşçi ve köylü çocuğu olan bizler suçlulardan daha güçlüyüz” ile genç bir Mısırlının söylediği: “Bugünden, 25 Ocak’tan itibaren, ülkemin işlerinin başına geçiyorum.” arasında.

4. Halk, yalnızca halktır evrensel tarihin yaratıcısı

Bizim Batı'da, hükümet ve medyaların Kahire'nin bir meydanındaki isyancıların "Mısır halkı" olduğunu düşünmesi çok şaşırtıcıdır. Bu nasıl olur? Bu insanlar için halk, aklı başında ve yasal olan tek halk, normalde ya bir anketin ya da bir seçimin çoğunluğuna indirgenmiyor mu? Nasıl oluyor da, birdenbire, yüz binlerce isyancı seksen milyonluk bir halkın temsilcisi haline geliyor? Bu unutulmaması gereken ve unutmayacağımız bir ders. Belli bir kararlılık, dik kafalılık ve cesaret eşiğini aşmış halk, gerçekten de varlığını bir meydana, birkaç fabrikaya, bir üniversiteye sığdırabilir. Öyle ki, bütün dünya bu cesaretin ve özellikle beraberinde gelen şaşırtıcı yaratıların şahidi olacak. Bu yaratılar bir halkın orada durduğunun kanıtı yerine geçecektir. Mısırlı bir göstericinin kuvvetli bir şekilde söylediği gibi: *"Önceden televizyon izliyordum, şimdi televizyon beni izliyor."* Bir olayın hemen ardından, halk, olayın kendilerine çıkardığı sorunları çözmeyi bilenlerden oluşur. Böylece bir meydanın işgali için: yiyecek, yatak yorgan, nöbetçi, flama, ibadet, nefsi müdafaa, öyle ki bütün bunların geçtiği yer, simgeleşen yer, ne pahasına olursa olsun, halkına kal-

sın. Bu sorunlar her yerden gelen yüz binlerce insan ölçeğinde, çözümsüz görünür, çünkü bu meydanda Devlet yok olmuştur. Çözümsüz sorunları Devlet'in yardımı olmadan çözmek, budur bir olayın kaderi. Ve bir halkın, birdenbire ve belirsiz bir süre boyunca, nerede toplanmaya karar verdiyse orada var olmasına neden olan budur.

5. Komünist hareket olmadan, komünizm olmaz

Bahsettiğimiz halk ayaklanması besbelli partisizdir, başında hakim bir örgüt, bilinen bir lider yoktur. Bu özelliğin bir güç mü yoksa bir zayıflık mı olduğu zamanla ölçüp biçilecektir. Ama her halükarda, onun, çok saf biçimde, kuşkusuz Paris Komünü'nden beri en saf biçimde, bir hareket komünizmi olarak adlandırılması gereken şeyin tüm özelliklerine sahip olması bu yüzdendir. "Komünizm" burada şu demektir: kolektif kaderin ortaklaşa yaratımı. Bu "ortak"ın kendine özgü iki özelliği vardır. Öncelikle, türseldir, çünkü belli bir yerde, tüm insanlığı temsil eder. Bu yerde, bir halkı oluşturan her türden insan vardır, bütün sözler duyulur/dinlenir, bütün teklifler incelenir, her güçlük olduğu gibi ele alınır. İkinci olarak, devletin –bunları asla aşma-

dan- sadece kendisinin yönetebileceğini iddia ettiği tüm zıtlıkların üstesinden gelir: entelektüeller ile el kitapları, erkekler ile kadınlar, zenginler ile fakirler, Müslümanlar ile gayrimüslimler, taşra insanı ve başkent insanı arasındaki sorunların... Devlet'in -her devletin- tamamıyla kör olduğu bu zıtlıklar konusunda, her an, binlerce yeni olanak su yüzüne çıkar. Taşradan, yaralıları tedavi etmeye genç kadın doktorlar geldiğini, bunların genç ve yaman erkeklerin ortasında uyuduğunu görürüz ama hiç olmadıkları kadar dingindirler, bilirler ki kimse saçlarının kılına dokunmayacaktır. Aynı zamanda bir mühendis örgütünün, yerlerinde kalmalarını, mücadeleye verdikleri enerjiyle hareketi korumalarını rica ederek genç mahalleliye hitap ettiğini görürüz. Hatta bir grup Hristiyan'ın, namaz kılarken eğilen Müslümanlara göz kulak olmak için ayakta nöbet beklediklerini görürüz. Esnafın işsizleri ve fakirleri beslediğini görürüz. Herkesin tanımadıkları komşularıyla konuştuğunu görürüz. Her birinin hayatının herkesin büyük Tarih'ine karıştığı binlerce pankart okuruz. Bu durumların, bu buluşların bütünü hareketin komünizmini oluşturur. İşte iki yüzyıldır tek politik sorun buymuş: hareket komünizminin buluşlarını süreye nasıl yaymalı? Ama gericilerin ağzından

çıkan tek tümce yerli yerinde kalır: “Bu olanaksız, hatta zararlı. Gelin devlete güvenelim.” Övgümüz bize gerçek ve tek politik görevi hatırlatan Mısır’lı ve Tunus halklarına: Devlet’e karşı, hareket komünizmine örgütlenmiş sadakat.

6. Savaş istemiyoruz, ama savaştan da korkmuyoruz

Her yerde devasa gösterilerin barışçıl sakinliğinden bahsedildi, ve bu sakinlik harekete yüklenen seçim demokrasisi idealine bağlandı. Öte yandan, yüzlerce kişinin öldüğünü ve her gün bunlara yenilerinin eklendiğini belirtelim. Bu ölümler, çoğu durumda, önce girişimin, sonrasında da hareketin kendisinin korunmasının savaşçıları ve şehitleri olmuşlardır. Ayaklanmanın siyasi ve simgesel yerleri, tehdit altındaki rejimlerin milislerine ve polislerine karşı yaman savaşlar vermek pahasına korunmak zorundaydı. Ve burada da, canından olanlar en fakir halklardan çıkmış gençlerden başkası mıydı? Bizim umulmadık MAM’ın²⁰, güncel

²⁰ Michèle Alliot-Marie, Fransa tarihinde dışişleri, içişleri ve savunma bakanlığı gibi görevlerde bulunmuş ilk kadın siyasetçidir. 2010 yılında Dışişleri Bakanlığı görevine getirilmiş, 27 Şubat 2011 tarihinde Tunus eski Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali’ye devrim esnasında tavsiyelerde bulunmasından dolayı istifa etmiş ve milletvekilliğine geri dönmüştür. Halen Savunma Komisyonu üyesidir. Ayrıca 2009’dan beri Sarkozy’nin partisi UMP’nin başkan yardımcısıdır (ç.n.).

tarihsel dilimin demokratik tamamlanışının onlara ve sadece onlara bağlı olduğunu söylediği “orta sınıflar”, en önemli anda, ayaklanmanın süresinin ancak halk müfrezelerinin sınırlama olmaksızın angajmanı sayesinde güvence altına alındığını hatırlasınlar. Savunma amaçlı şiddet kaçınılmazdır. Dahası Tunus’ta, taşralı aktivist gençler sefaletlerine geri yollandıktan sonra, bu şiddet, zor koşullar altında, hala devam etmektedir. Bu sayısız girişimin ve kanlı fedakarlıkların temel amacının, tıpkı bizde Sarkozy ile Strauss-Kahn arasında karar vermeye acınacak biçimde boyun eğildiği gibi, insanları Süleyman ile El Baradei arasında “seçmeye” yönlendirmek olduğu ciddi ciddi düşünülebilir mi? Bu göz kamaştırıcı olgudan çıkarılacak tek ders bu mu olacak?

Hayır, bin kere hayır! Mısır ve Tunus halkları bize şunları diyor: ayaklanmak, hareket komünizminin kamusal yerini inşa etmek, bu yerde eylemin peş peşe gelen evrelerini icat ederek onu tüm imkanlarla korumak, halk bağımsızlaşması/özgürleşmesi siyaseti böyle olur. Halk karşıtı, ve özünde, seçim olsun olmasın, gayrimeşru olan sadece Arap ülkeleri devletleri değildir elbette. Nasıl evrilirse evrilsin, Tunus ve Mısır ayaklanmalarının evren-

sel bir anlamı var. Bu ayaklanmalar, değeri uluslararası olan yeni olanakları haber veriyor.

ŞİMDİKİ ZAMAN ÜSTÜNE KÜÇÜK BİR DİYALOG

(28 Mart 2011 tarihinde, Libération gazetesinde “Bir haydutlar dünyası, felsefi diyalog” başlığı altında yayınlanmış metin)

- Siz de kabul ediyor musunuz, diyor bir gün arkadaşım sokak filozofu, bugün dünyadaki hiçbir erk sahibi tarafından tartışılmayan, her şeyin ilkesinin çıkar/kar olduğunu?

- Kabul ediyorum, diye cevap verdim. Ama nereye varmak istiyorsunuz?

- Birinin açıkça şöyle dediğine: “Sadece kişisel çı-

karım için varım, ve eğer yaşam düzeyimi korumak veya yükseltmek söz konusuysa dostumu hemen soyarım”, bu bir... ? Bu bir... ? Hadi, bir gayret...

- Bir hayduttur. Bu bir haydut özneliği.

- Harika! diye haykırdı sokak filozofu. Evet, dünyamız alenen bir haydutlar dünyasıdır. Kanunsuz haydutlar var resmi haydutlar var, ama bu sadece küçücük bir fark.

- Bunda hemfikiriz. Peki bu gözlemden ne çıkarıyorsunuz?

- Olan biten her şeyden, haydutluktan imgeler kullanarak bahsetme hakkımızın olduğunu, diyor sokak filozofu kurnaz bir havayla. Mafya babaları, subaylar, küçük çete reisleri, tetikçiler...

- Çok görmek isterdim bunları! diyorum, pek şüpheli.

- Bakın neler oluyor şu anda: birçok bölgede, insanlar gece gündüz hakikati, yani onlarca yıldır onları yönetenlerin hayduttan başka bir şey olmadıklarını söylemek için, barışçıl şekilde, toplu halde bir araya geliyorlar. Sorun şu ki, bu toplanmış insanların gitmelerini istediği yerel çeteler, en büyük mafya babaları, üst düzey haydutlar, incelmış haydutlar tarafından yerleştirilmiş, kiralanmış, silahlan-

dırılmış: emerikalı ve subayları, zavropalılar. İnsanların ayaklandığı bölgelerde en üstün haydutların stratejik bir çıkarı var ve bu yerel çeteler bu üstün çıkarın haşin bekçileriydiler. Ne yapmalı? Toplanmış toplanmış ve kitle oluşturmuş, silahsız ama konuşan, ne istediklerini bilen ve hakikati söyleyen milyonlarca insana karşı tetikçiler yetmiyor. Emerikalı ve zavropalılar çaktırmamak zorundalar hatta. Dudaklarının ucuyla, halkçı temizliği onaylıyorlar.

- Ama söyleyin bana, söyleyin: bu, dünya diye bildiğimiz gezegenasırı haydutluğun sonunun başlangıcı olabilir mi? diye sordum sokak filozofuna, umut dolu.

- Eğer insanlar, olay içinde, yaşadıkları aydınlanmayı uzun vadede örgütleyebilirlerse, Tarih yön değiştirebilir. Ancak medeni mafya babaları bir şey buldular. Biliyorsunuz ki, bir petrol çölünün kenarında, kırk iki yıldır orada olan küçük bir çete var.

- Ah! Albay! Ama o da pek iyi durumda değil. Halkın bir bölümü kellesini istiyor.

- İşler başka yerlerde olduğu gibi orada da başladı, ancak yavaş yavaş çok farklı bir hal aldı. Silahlı insanlar olayların seyrini ele geçirdiler. Artık hakikati söyleyen-

ler geniş topluluklar değil, 4x4'lerde tüfek sallayarak dolaşan, küçük yerel bir mafya babasının eski bir subayı tarafından yönetilen, ve kimse tarafından savunulmayan köyleri ele geçirmek için çölü doludizgin geçen küçük bir grup.

- Ve tabii ki, diyorum, yerel mafyanın çete başı olan isterik albay, üstlerine tetikçilerini salıyor. Ama bu durum incelikli büyük mafya babaları için hangi bakımdan düşüş oluyor?

- Deha bu noktada işte, diye haykırıyor sokak filozofu. Emerikalılar ve zavropalılar çöl albayını kendi elleriyle temizleyecekler.

- Ama, diyorum, bu onlar için çok tehlikeli! Onlara büyük yardımları dokundu! Zavropalılar tarafından buyrulmuş en pis görevleri gıkını bile çıkarmadan yerine getirdi. Ülkesinden geçip Avrupa'ya gelmek isteyen Afrikalı fakir işçilere karşı dehşet verici bir biçimde müdahale etti. Tatlı Avrupa kapısının gaddar kapıcısı haline geldi.

- Bir şey vermeden bir şey alamazsın haydutlardan. Çıkarları tehlike altındayken, büyük mafya babaları, dün kendileri için hizmet edenlere karşı acımasız olmasını bilirler. Medeniyet mecbur bırakır!

- Peki o zaman, dün kayırdıkları o kaba saba adamın üzerine medeni tetikçilerini salmaktan çıkarları ne?

- Bir hayli çok. İlk olarak, insanların haftalardır toplandığı ve Gerçeği söylediği bölgelerin siyasi oyununa sonunda girerler. Mafya babaları, oyunun dışında kalmaktan neredeyse çürümüşlerdi, ellerinden kendi felaketlerini seyretmekten başka bir şey gelmiyor. İkinci olarak, gücün başkaları değil; sadece kendileri olduğunu herkese yeniden hatırlatıyorlar. Herkesin sakınması gereken hakiki tetikçiler, onlardır. Üçüncü olarak, Hukuk adına, Adalet adına ve hatta tereddüt etmeyelim, Kardeşlik ve Özgürlük adına hareket ediyorlarmış gibi yapıyorlar. Ne de olsa yerel haydudu öldürdüler değil mi? Oysa ki o sevilen bir müşterileriydi. Bu bir ruh büyüklüğü değil de ne? Dördüncü olarak, büyük bombalamalarla, geçerli tek ayrımın şunlar olduğu o meşhur zamana geri döneceklerini umuyorlar: ya dünyanın bu olduğu haliyle birliktesiniz, eşitliksizliğe dayalı yasalar, anlamsız seçimler, ticari kodlar, uluslararası tetikçiler ve tek ilke olarak da kar. Mükemmel! Ya da tüm mafya babalarına, tüm kurtlu kodlara karşısınız, evrensel haydutluğun sonu için bu çok kötü.

- Korkunç. O halde emeralının ve işbirlikçi zıvropalıların çöldeki eski ortaklarına karşı yaptığı seferi neredeyse herkesin onaylamasını nasıl açıklamalı?

- Kitlelerden duyulan korku, diyor kasvetli bir havayla sokak filozofu. Hakim oligarşinin doğrudan ya da dolaylı olarak sayısız müşteri satın alma olanaklarına sahip olduğu karnı tok sırtı pek ülkelerimizde, güçlü Devlet-mafya babalarının, “uluslararası ortaklık” ya da “birleşmiş milletler örgütü” gibi züppe isimler altında, işlerini halletmelerini derinden arzuluyoruz. Görüyor musunuz, “bizler” –bizim kamusal, medyatik, seçime değin “biz”imizden bahsediyorum– fazla yozlaşmışız. İlkemiz hala burada: “önce benim yaşam düzeyim/tarzım”. Bu ilkenin, sonunda Gerçeği söylemek için toplanmış dünyanın bitlileri tarafından tuzla buz edildiğini görmek için ciddi bir şekilde rıza göstermiyoruz.

- Bizde de, sevgili arkadaşım, birden bire, birçok insanın, daha dün her yerde yuhalanan yöneticilerimizde meziyetler bulmaya başlamasını da bu şekilde mi açıklıyorsunuz?

- Aynen öyle. Hatta durum için, Yüksel Soydan Ge-

vezeyi²¹ bile yeniden ortaya çıkardılar. Yugoslavya'nın bomba darbeleriyle bölünmesine yardım etmişti zamanında. Biraz eskimiş ama hala çalışıyor. İşin ucunda para olunca.

- Eh paranın yüzü sıcaktır.

²¹ “Yüksek Soydan Geveze”: Badiou efendilerin papağanlığını yaptığını düşündüğü Bernard-Henri Lévy'nin tavrını eleştirmek için isminin baş harflerinden bu alaycı türetiyor: *Bavard de Haute Lignée* (ç.n.).

Dağılmış ve alaca karanlığa gömülmüş Batı, kendilerini hala dünyanın efendileri sananların “uluslararası ortaklığı”, daha ne zamana kadar tüm dünyaya düzgün idare ve doğru davranma dersleri vermeye devam edecek? Bizim için mitleşmiş cennetin yerini tutan kapitalist parlamentarizmin perişan askerleri olan birkaç görevli entelektüelin, Tunus ve Mısır’ın muhteşem halklarına, bu vahşi halklara “demokrasi”nin elifbasını öğretmek için kendilerini paralaması gülünç değil mi? Kolonici küstahlığın ne acınası bir ısrarı!

*

Zamanın halk ayaklanmalarından bir şey öğrenmesi gerekenin, otuz yıldır siyasi sefillik içinde olan bizler olduğu aşıkâr değil mi? Oradaki, oligarşik, yozlaşmış, dahası –belki de özellikle– batı Devletleri karşısında utanç verici bir kulluk durumunda olan hükümetlerin kolektif eylemle yıkılmasını mümkün kılan şeyi acilen incelememiz gerekmiyor mu? Evet, bu hareketlerin öğrencileri olmamız gerekiyor, aptal öğretmenleri değil. Çünkü bu hareketler, uzun zamandır yürürlükte olmadıklarına kendimizi inandırmaya çalıştığımız birkaç siyasi ilkeye, kendi icatlarına has bir deha içerisinde, can veriyorlar. Ve özellikle de Marat’nın durmadan hatırlattığı şu ilkeye: özgürlük, eşitlik, bağımsızlaşma söz konusu olduğunda, her şeyi halk ayaklanmalarına borçluyuz.

Alain Badiou

ISBN 978-605-62624-6-3

9 786056 262463

